

Insulær import i vikingtid

- bruksgjenstander eller aristokratiske statussymbol?

Hilde Marie Sømme Melgaard

Masteravhandling i arkeologi

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Vår 2013

Forord

De siste to semestrene har vært de mest hektiske og slitsomme i hele studieforløpet, men når det ferdige resultatet nå er klart for levering er det liten tvil om at de også har vært givende og interessante. Denne avhandlingen er resultatet av en lang prosess som har involvert mye frustrasjon og hardt arbeid, men også oppturer og glede. Det er mange som har bidratt til at dette arbeidet endelig er ferdig, og dere fortjener alle en stor takk.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Lotte Hedeager for konstruktive tilbakemeldinger som har hjulpet meg fremover i arbeidet med avhandlingen. En takk går også til Per Ditlef Fredriksen for veiledning i begynnelsen av prosessen, og for at han på ulike måter har vært en god støttespiller. Jeg vil også takke Jessica Leigh McGraw som introduserte meg for det insulære materialet og dermed startet interessen som ligger til grunn for denne avhandlingen. Unn Pedersen fortjener også takk for å ha fått meg til å sette ord på hva jeg egentlig ønsket å skrive om i et kritisk øyeblikk, men også for å ha tatt seg tid til å lese oppgaven og gi meg tilbakemelding i innspurten. En takk må også rettes til Kulturhistorisk Museum i Oslo og Universitetsmuseet i Bergen for muligheten til å gjennomføre magasinstudier av deler av gjenstandsmaterialet.

Kristin Eriksen fortjener en stor takk for hjelp til å lage oversiktskart. Irmelin Axelsen må også takkes for korrekturlesing i innspurten. Sist men ikke minst vil jeg takke min samboer Torgeir Winther for gjentatte gjennomlesninger, gode innspill og støtte. Uten deg ville denne prosessen ha vært mye vanskeligere.

Hilde Marie Sømme Melgaard,
Oslo, 29. april 2013

Forsidebilde: Utvalg av insulære importgjenstander fra Kaupang. © Kulturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo / Eirik Irgens Johnsen

Innholdsfortegnelse

Forord.....	iii
Innholdsfortegnelse	v
Figurliste	viii
Liste over tabeller	ix
1 Innledning	1
1.1 Problemstillinger	1
1.2 Avhandlingens struktur	3
1.3 Kildekritiske forhold	3
2 Forskningshistorie	7
2.1 Opprinnelse, stil og funksjon	7
2.2 Plyndring? Handel? Misjonering?.....	9
2.3 Hvem var de?	11
3 Teoretiske perspektiver	13
3.1 Gravfunn som kilde til kunnskap om fortiden	13
3.2 Hvem og hva er representert i graven?	13
3.3 Identitet og materiell kultur	15
3.4 Implikasjoner for den videre fremgangsmåten.....	16
4 Metode	17
4.1 Gjenstandskombinasjoner i graver med insulære gjenstander.....	17
4.2 Inndeling av gjenstandsmaterialet i kategorier	18
4.2.1 Kategori 1 - Våpen.....	18
4.2.2 Kategori 2 - Spenner.....	18
4.2.3 Kategori 3 – Øvrige pyntegjenstander.....	19
4.2.4 Kategori 4 - Redskaper.....	19
4.2.5 Kategori 5 – Handelsrelaterte gjenstander	19
4.2.6 Kategori 6 – Hesteutstyr.....	20
4.2.7 Kategori 7 – Keramikk.....	20
4.2.8 Kategori 8 – Andre personlige gjenstander	20
4.3 Øvrige elementer ved gravskikken.....	20
4.4 Komparativ analyse	21
5 Presentasjon av materialet.....	23
5.1 Insulære gjenstander.....	23

5.2 Gravmaterialet fra Kaupang.....	26
5.2.1 Nordre Kaupang.....	28
5.2.2 Søndre Kaupang.....	29
5.2.3 Hagejordet.....	30
5.2.5 Lamøya.....	30
5.2.5 Bikjholbergene.....	32
6 Analyse	37
6.1 Analyse av gjenstandskategorikombinasjoner i gravene	37
6.2 Kombinasjoner av angrepsvåpen i mannsgraver	41
6.3 Kombinasjoner av spenner i kvinnegraver.....	43
6.4 Kombinasjoner av redskaper i kvinne- og mannsgraver	45
6.5 Oppsummering	48
6.6 Korrelasjon med annen import.....	49
6.7 Insulære gjenstander i manns- og kvinnegraver	51
6.8 Ytre og indre gravkonstruksjon.....	52
6.9 Likbehandling	53
7 Komparativ analyse: Rogaland.....	55
7.1 Graver med insulære gjenstander i Rogaland.....	55
7.2 Kildekritiske forhold ved materialet	57
7.3 Kjønnsmessig fordeling av insulære gjenstander.....	58
7.4 Insulære gjenstandstyper	59
7.5 Det øvrige gjenstandsmaterialet i gravene	60
7.5.1 Gjenstandskategorier og kombinasjoner	60
7.5.2 Våpenkombinasjoner i mannsgraver.....	61
7.5.3 Spennetekombinasjoner i kvinnegraver	62
7.5.4 Redskapskombinasjoner i manns- og kvinnegraver	63
7.6 Graver med insulære gjenstander i Rogaland og på Kaupang.....	64
7.6.1 Insulære gjenstander og kjønnsfordeling.....	64
7.6.2 Gravens relative velstand	66
7.6.3 Sammenfatning.....	68
8 Tolkning og diskusjon	69
8.1 Hvem ble gravlagt på de ulike gravfeltene på Kaupang?.....	69
8.1.1 Nordre og Søndre Kaupang.....	69
8.1.2 Hagejordet	70
8.1.3 Lamøya.....	71

8.1.4 Bikjholbergene.....	72
8.1.5 Sammenfatning.....	73
8.2 Har insulære gjenstander signalisert forskjeller i identitet på Kaupang?	73
8.2.1 Likbehandlingen og gravens konstruksjon	74
8.2.2 Forskjeller mellom gravfeltene	75
8.2.3 Standardiserte uttrykk for status i manns- og kvinnegraver	76
8.2.4 Tolkninger	78
8.3 Komparativt materiale: Insulære gjenstander i Rogaland	79
8.4 Ulike typer insulære gjenstander – ulike tolkninger.....	80
8.4.1 Insulære gjenstander med bevart funksjon.....	81
8.4.2 Omformede insulære beslag.....	83
9 Avslutning.....	87
Litteratur	89
Appendiks	102

Figurliste

Figur 1: Oversiktskart over Nord-Europa med plasseringen av Kaupang og viktige byer på 800-tallet. Etter Skre & Stylegar 2004:16.	2
Figur 2: Beslag fra Ka. 268 med sekundært påsatt nål på baksiden. Etter Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995.	24
Figur 3: Kart over gravfeltene og bosetningsområdet på Kaupang. Etter Stylegar 2007:67. ...	27
Figur 4: Kunstnerisk rekonstruksjon av båtgraven ”Forargelsens Hus” Ka. 294-296. Etter Stylegar 2007:100.	35
Figur 5: Antall graver med insulære gjenstander fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier.	38
Figur 6: Antall mannsgraver uten insulære gjenstander fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier.	39
Figur 7: Antall kvinnegraver uten insulære gjenstander fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier.	40
Figur 8: Antall mannsgraver fra de ulike gravfeltene på Kaupang som inneholder forskjellige kombinasjoner av angrepsvåpen.	42
Figur 9: Oversikt over antallet mannsgraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulikt antall angrepsvåpen.	43
Figur 10: Antall kvinnegraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av spenner.	44
Figur 11: Antall mannsgraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av redskaper.	45
Figur 12: Antall kvinnegraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av redskaper.	46
Figur 13: Oversikt over antallet manns- og kvinnegraver med ulikt antall redskaper.	47
Figur 14: Kart over Rogaland med spredning av daterbare gravfunn med insulære gjenstander.	56
Figur 15: Beslag fra Refsnes i Rogaland (S3426) med sekundært påførte hull. Bilde fra Unimus.	60
Figur 16: Antall kvinnegraver fra Rogaland med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier.	61
Figur 17: Antall mannsgraver med insulære gjenstander fra Rogaland med ulike kombinasjoner av angrepsvåpen.	62

Figur 18: Antall kvinnegraver med insulære gjenstander fra Rogaland med ulike kombinasjoner av spenner.	62
Figur 19: Antall kvinnegraver fra Rogaland med ulike kombinasjoner av redskapstyper.....	63

Liste over tabeller

Tabell 1: Oversikt over det anslåtte totale antallet graver på Kaupangs ulike gravfelt, antallet graver som inngår i avhandlingens materiale, og prosentandelen materialet utgjør av det totale antallet graver.	5
Tabell 2: Antall graver med importgjenstander av ulik opprinnelse på de ulike gravfeltene på Kaupang.	50
Tabell 3: Antall insulære gjenstander av ulike typer i mannsgravene, kvinnegravene og dobbeltgraven på de forskjellige gravfeltene på Kaupang.	51
Tabell 4: Ytre gravkonstruksjon i gravene på de ulike gravfeltene på Kaupang.	52
Tabell 5: Brente og ubrente graver fordelt på de ulike gravfeltene på Kaupang.	53
Tabell 6: Antall ufaglært og sakkyndig undersøkte graver med insulære gjenstander fra Rogaland i ulike tidsperioder.	57
Tabell 7: Antall insulære gjenstander av ulike typer i mannsgraver, kvinnegraver, dobbeltgraver og graver med ukjent kjønn fra Rogaland.....	59

1 Innledning

I denne avhandlingen vil jeg se nærmere på en stor gruppe gjenstander som opptrer i graver og på handelsplasser fra vikingtid, men som har sin opprinnelse i det insulære området. Med begrepet insulær menes området som omfattes av de britiske øyer, det vil si England, Wales, Isle of Man, Skottland, Nord-Irland og republikken Irland (Glørstad 2010:3). I 1940 publiserte Jan Petersen (1940) en oversikt over omlag 350 gjenstander og 2370 mynter fra det insulære området, og i 1985 publiserte Egon Wamers sin studie av insulære metallsmykker fra vikingtidsgraver i Nord-Europa. I senere tid har det kommet til en rekke nye insulære gjenstander, blant annet i forbindelse med Kaupang-undersøkelsene (Blindheim et al. 1999:47–53; Wamers 2011:80–87), men det finnes per dags dato ingen komplett oversikt over insulære gjenstander som er funnet i Norge.

De insulære gjenstandene utgjør en heterogen gruppe og omfatter en rekke ulike gjenstandskategorier som dekorerte beslag, kar av bronse, sverd, mynter, skålvecter og vektlodd, drikkehornsbeslag, ulike spenner, gjenstander av glass og jet og bissel (Petersen 1940). Forskningen har i hovedsak vært fokusert på hvor i det insulære området gjenstandene kommer fra (se f.eks. Bøe 1926; Blindheim et al. 1999), i hvilken sammenheng de ble innført i det norrøne samfunnet (se f.eks. Blindheim 1978a, 1978b; Wamers 1985), i tillegg til gjenstandenes typologi og kronologi (se f.eks. Rygh 1885; Bakka 1963, 1965, 1973; Jondell 1974). Jeg ønsker å se på dette materialet med en annen innfallsvinkel og med utgangspunkt i andre problemstillinger.

1.1 Problemstillinger

Det har i svært liten grad vært undersøkt hvilken betydning de insulære gjenstandene har hatt i det norrøne samfunnet. Gjenstandene, og individene som fikk med seg insulære gjenstander i graven, har ofte uten videre blitt koblet til plyndringstoktene i det insulære området. Jeg mener en slik fremstilling er en forenkling av de komplekse politiske og sosiale forholdene som eksisterte i vikingtiden, og at det er nødvendig med en nærmere undersøkelse av konteksten de insulære gjenstandene opptrer i for å komme nærmere en forståelse av gjenstandenes bruk og betydning. Fordi de insulære gjenstandene i Norge i all hovedsak er funnet i graver, er det derfor avgjørende å forstå hvilke individer i vikingtidens samfunn som ble gravlagt med slike gjenstander. I denne sammenhengen vil det være interessant å undersøke om graver med insulære gjenstander skiller seg fra øvrige graver, samt hvilken

Kapittel 1 - Innledning

sosial posisjon individene gravlagt med slike gjenstander har hatt. Det vil også være relevant å vurdere om de insulære gjenstandene har vært knyttet til en spesifikk sosial gruppe, og om ulike typer insulære gjenstander har hatt ulik betydning. For å forsøke å besvare disse problemstillingene har jeg valgt å ta utgangspunkt i gravmaterialet fra handelsplassen Kaupang i Vestfold fylke (se figur 1). Dette materialet er godt egnet til en slik undersøkelse fordi det er funnet insulære gjenstander i en rekke graver, men også fordi det er et omfattende materiale som er godt publisert.

Kaupang, og det omfattende gravmaterialet derfra, må kunne sies å være et særtilfelle i det norske vikingtidsmaterialet. Det skyldes at funnene er tilknyttet en handelsplass, men også fordi materialet omfatter et stort antall profesjonelt undersøkte og veldokumenterte graver innenfor et begrenset geografisk område. Det vil derfor være svært interessant å undersøke om materialet fra handelsplassen Kaupang skiller seg fra et insulært gjenstandsmateriale som stammer fra en mer periodetypisk kontekst, altså graver fra gårder i en større jordbruksregion. Ved å sammenligne materialet fra de to områdene vil det være mulig å belyse hvorvidt individene gravlagt med insulære gjenstander på Kaupang og i en annen region kan ha tilhørt samme sosiale sjikt eller befolkningsgruppe, samt hva gjenstandene kan ha blitt brukt til og om de har hatt samme betydning. Rogaland er det fylket i Norge som har det største antallet funn med insulære gjenstander fra vikingtid (Sørheim 2010:378–381), og jeg har derfor valgt å benytte gravfunn med insulære gjenstander fra dette området som et komparativt materiale.

Figur 1: Oversiktskart over Nord-Europa med plasseringen av Kaupang og viktige byer og handelsplasser på 800-tallet. Etter Skre og Stylegar 2004:16.

1.2 Avhandlingens struktur

I den resterende delen av kapittel 1 vil jeg ta for meg noen kildekritiske forhold ved gravmaterialet fra Kaupang. Deretter vil jeg i kapittel 2 gjøre rede for forskningshistorien til den insulære importen som gjenstandskategori, dette utgjør grunnlaget for min egen undersøkelse av disse gjenstandene. I kapittel 3 vil jeg ta for meg det teoretiske grunnlaget for avhandlingen. Jeg vil se nærmere på hvordan gravfunn kan benyttes som en kilde til kunnskap om fortiden og hvordan materiell kultur kan brukes for å uttrykke gruppetilhørighet og identitet. I kapittel 4 vil jeg gjøre rede for hvilken metodisk tilnærming som skal benyttes for å besvare avhandlingens problemstillinger. Videre vil det i kapittel 5 gis en presentasjon av ulike typer insulære gjenstander, og her vil jeg også presentere gravmaterialet fra de ulike gravfeltene på Kaupang. Kapittel 6 består av analysen av gravmaterialet fra Kaupang, hvor jeg vil undersøke en rekke aspekter ved gravene med henblikk på å belyse hvem som ble gravlagt med insulære gjenstander. I kapittel 7 vil jeg presentere og analysere det komparative gravmaterialet fra Rogaland. Dette utgjør grunnlaget for kapittel 8, hvor jeg vil se nærmere på hvem som ble gravlagt med insulære gjenstander, men også de insulære gjenstandenes funksjon og meningsinnhold. I kapittel 9 vil avhandlingens resultater skisseres og oppsummeres.

1.3 Kildekritiske forhold

Materialet som vil bli lagt til grunn for analysen i denne avhandlingen er fremkommet over et langt tidsrom og utgravd med svært varierende grad av faglighet. Av de 101 gravene fra Kaupang som vil bli undersøkt i denne avhandlingen er det bare 16 som ikke er faglig utgravd (Blindheim et al. 1981:212–220; Stylegar 2007:68). Nicolay Nicolaysen undersøkte totalt 18 av gravhaugene i materialet, hvorav 16 på Nordre Kaupang. Ifølge Blindheim (1977:14–15) utarbeidet Nicolaysen retningslinjer for undersøkelse og dokumentasjon av graver, men det ser ikke ut til at han alltid har fulgt disse selv. Ser man på Nicolaysens (1868:77–94) rapport fra utgravningene er det svært lite detaljopplysninger å hente om likbehandlingen og den indre konstruksjonen av graven (se også Blindheim et al. 1981:73). Den samme mangelen på informasjon preger de to gravene Gabriel Gustafsson undersøkte på Lamøya i 1902 (Stylegar 2007:72). Gustafsson leverte aldri noen rapport om utgravingen, men Blindheim et al. (1981:85–88) har forsøkt å rekonstruere noe av informasjonen om gravene ut i fra feltdagbøkene hans. De resterende 75 gravene i materialet ble profesjonelt undersøkt, selv om Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995:13) selv påpeker at feltdokumentasjonen lider av

mangler, i forbindelse med undersøkelsene i 1950-1957, 1965, og kontrollgravingene i 1974 (se også Stylegar 2007:69–75).

Nicolaysen gravde i tillegg ut 35 gravhauger på Nordre Kaupang som enten var helt funntomme eller inneholdt lag med kull og brente bein i haugfyllet (Ka. 38–73). Frans-Arne Stylegar (2007:69–70) har nylig stilt spørsmål ved om Nicolaysen kan ha gått glipp av selve gravgjemmet i disse haugene. Dette begrunner han med at storparten av undersøkte skjelettgraver i Vestfold fra vikingtid ofte er nedgravd i undergrunnen under hauger (se Sjøvold 1944), og at det i flere tilfeller er påtruffet kull-lag over slike ubrente graver (se Gjerpe 2005). Det er derfor tenkelig at et langt høyere antall av de undersøkte gravene fra gravfeltet på Nordre Kaupang inneholdt gravgods.

Gravmaterialet fra Kaupang er godt publisert, i flere omganger (Blindheim et al. 1981, 1999; Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995; Stylegar 2007). Det kan skape noe forvirring rundt hva som er de faktiske forhold. Som Stylegar (2007:66) helt riktig påpeker er det vanskelig å få oversikt og finne frem i enkelte deler av Blindheim og Heyerdahl-Larsens publikasjoner av materialet (Blindheim et al. 1981, 1999; Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995). Han merker seg også at det forekommer motstridende henvisninger til samme materiale, og at det i enkelte tilfeller oppgis misledende opplysninger (Stylegar 2007:66). Dette kan blant annet skyldes det lange tidsspennet fra det første til det siste bindet av publikasjonen ble utgitt.

Moderne skader har også påvirket gravmaterialet fra Kaupang. Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995:9, 17) opplyser at gravene på Lamøya og Søndre Bikjholberget ser ut til stort sett å ha ligget uforstyrret mens anleggende på Nordre Bikjholberget derimot har vært utsatt for betydelige ødeleggelser, blant annet ved anleggelsen av Lamøyaveien. Nicolaysen (1868:77) påpekte allerede i 1868, da han fant 115 gravhauger, at et stort antall graver var fjernet på gravfeltet Nordre Kaupang som resultat av veibygging og jordbruk. Da Sigurd Grieg (1943:475) i 1931 besøkte stedet var alle disse gravene fjernet. Dagfinn Skre (2007b:375) har anslått det totale antallet gravhauger på Nordre Kaupang til 263, men påpeker at dette er høyst usikkert. Materialet fra gravfeltene på Kaupang, og da særlig Nordre Kaupang og den nordre delen av Bikjholbergene, er altså langt fra komplett og ikke nødvendigvis representativt.

Kapittel 1 - Innledning

Gravfelt	Anslått antall graver (etter Stylegar 2007:75-77)	Graver inkludert i materialet (daterbare graver)	Andel (% av totalt antall)
Nordre Kaupang	263	20	7,6 %
Hagejordet	11	2	18,2 %
Søndre Kaupang	38	7	18,9 %
Lamøya	Ca. 200	11	5,5 %
Bikjholbergene	Ca. 160	61	38,1 %

Tabell 1: Oversikt over det anslåtte totale antallet graver på Kaupangs ulike gravfelt, antallet graver som inngår i avhandlingens materiale, og prosentandelen materialet utgjør av det totale antallet graver.

Forholdet mellom det totale antallet graver og antallet graver som inkluderes i avhandlingens materiale på de ulike gravfeltene påvirker også materialets representativitet. I denne avhandlingen har jeg valgt å kun inkludere de gravene som er datert. Tabell 1 viser Stylegars anslag av det totale antallet graver på de ulike gravfeltene på Kaupang og antallet graver som vil bli benyttet i min analyse. Som det fremkommer av tabellen er det stor variasjon fra gravfelt til gravfelt, ikke minst når det gjelder hvor stor andel av det totale antallet graver på hvert felt som er inkludert i mitt materiale. Gravfeltet på Bikjholbergene er i særklasse godt representert med 38,1 %, mens gravfeltene på Lamøya og Nordre Kaupang er desidert dårligst representert med henholdsvis 5,5 og 7,6 % av gravene.

Det er også viktig å være oppmerksom på at den kjønnsmessige fordelingen av gravene i materialet kan være misvisende, da de aller fleste kjønnsbestemmelsene av gravene fra Kaupang er basert på gravgods. Stylegar (2007:82–83) påpeker at andelen kvinne- og mannsgrover i materialet trolig er svært påvirket av utgravingene, blant annet på grunn av at gjenstander som tradisjonelt benyttes til å kjønnsbestemme graver bevares i ulik grad og at kvinneassosierte gjenstander kan være vanskeligere å oppdage under pløying. Slike gjenstander vil derimot bli oppdaget under profesjonelle utgravinger, og Stylegar (2007:82–83) bemerker at det er en betydelig høyere andel kvinnegrover på gravfelt som er grundig undersøkt. Stylegar (2007:83) påpeker også at det kan ha skjedd endringer i kvinnedrakten i løpet av vikingtiden som har ført til at typiske kjønnsbestemmende gjenstander som de skålformede spennene gradvis har gått av moten (se også Hedeager Krag 1994:58–59; Ingstad 1999:243–244), eller at den skandinaviske kvinnedrakten kan ha vært mer variert enn

Kapittel 1 - Innledning

tidligere antatt (se f.eks. Solberg 1985; Hedeager Madsen 1990:104). Den reelle andelen kvinnegraver i materialet kan derfor være større enn det som er blitt registrert.

Et annet element det kan være verdt å bemerke er de ulike formene for likbehandling som finnes på Kaupang. Gravgodsets representativitet vil trolig være noe ulik for skjelettgraver og kremerte graver, da gjenstander kan ha blitt så ødelagt av brenningen at de ikke er gjenkjennelige for dagens forskere (Lia 2001:64).

2 Forskningshistorie

I 1885 publiserte Oluf Rygh den første oversikten over insulære gjenstander i det norske vikingtidsmaterialet. Rygh viet de insulære gjenstandene, som til da var kjent fra om lag 50 funn, stor plass. Han påpekte at en rekke av gjenstandene hadde fått en ny funksjon før de ble nedlagt i graven. Det neste store oversiktsverket over gjenstandsgruppen kom i 1926 da Johannes Bøe gav ut en fullstendig oversikt og kartfesting av de insulære gjenstandene funnet i Norge, med unntak av bronsekarene. Bøe (1926:21) observerte at flesteparten av de insulære gjenstandene var funnet i kvinnegraver, og at mange beslag var omdannet til spenner. Jan Petersen publiserte i 1940 bind V i serien *Viking Antiquities in Great Britain and Ireland* som i ettertid har blitt et standard referanseverk for alle som forsker på insulære gjenstander i Norge. I verket daterte og kjønnsbestemte Petersen alle de, til da, kjente insulære og frankiske gjenstandene. Det var først med verket *Vikingetidens Redskaper* i 1951 at Petersen (1951:22–24, 384–400) behandlet bronsebisler som insulær import, og i tillegg systematiserte han andre importgrupper som bronsekar og drikkehornsavslutninger. En stor oversikt over insulære metallsmykker i Nord-Europa er også blitt publisert av Egon Wamers (1985, se også 1991 for oppdatering). Erik Jondell (1974:34–35) har typologisert alle kjente norske funn av skålvecter frem til 1974 og identifisert en vestlig type som han mener stammer fra det insulære området.

En komplett oversikt over tilveksten av insulære gjenstander for hele Norge er ikke publisert etter Petersens verk kom i 1940, men i 2010 inkluderte Helge Sørheim en oppdatert katalog over insulære importfunn på Vestlandet i sin doktorgradsavhandling. En katalog over de keltiske hengekarene funnet i Skandinavia er utgitt av Sheila Raven (2005). En oppdatert oversikt over insulære ringspenner funnet i Norge er blitt publisert i forbindelse med Zanette Tsigaridas Glørstads (2010) doktorgradsavhandling *Ringspennen og kappen*. Det insulære importmaterialet som ble funnet under undersøkelsene av boplassområdene på Kaupang i 1998-2003 er presentert og diskutert i publikasjonen *Things from the Town* (se Resi 2011; Wamers 2011).

2.1 Opprinnelse, stil og funksjon

I tidlige publikasjoner som tok for seg de insulære gjenstandene (for eksempel Bøe 1926; Petersen 1928) skilte man ikke mellom hvor i det insulære området gjenstandene kom fra. I senere tid har spørsmålet om de insulære gjenstandene funnet i Skandinavia sitt opphav og

hva deres originale funksjon kan ha vært, gitt grunnlag for en del forskning. I norsk sammenheng er det særlig Egil Bakka som har tatt opp dette temaet. Bakka analyserte stilhistoriske trekk og dekor på et stort antall ulike insulære gjenstander og skilte ut opprinnelsesområder for gjenstander i det norske materialet (Bakka 1963, 1965). Han presenterte også en rekke forslag til hvilken funksjon mange av de fragmenterte gjenstandene opprinnelig kan ha hatt (Bakka 1963, 1965, 1993). Andre viktige bidrag til debatten omkring ulike insulære gjenstanders opprinnelsessted og funksjon er gitt ut av Françoise Henry (1936, tar for seg hengekar), Aslak Liestøl (1953), Liam de Paor og Máire de Paor (1958), Adolf Mahr og Joseph Raftery (1976, tar for seg hengekar), og Günther Haseloff (1987, en stilhistorisk gjennomgang).

Charlotte Blindheim (1976, 1978b:8–17) har i et par artikler blant annet tatt for seg opprinnelsen og funksjonen til det insulære materialet fra gravene på Kaupang. I forbindelse med publikasjonen av materialet fra Kaupang-undersøkelsene i perioden 1950–57 gav hun også ut en mer utfyllende gjennomgang av det insulære materialet (Blindheim et al. 1999:47–55). Wamers (1985) utførte ikke et selvstendig forsøk på å stedfeste hvor i det insulære området importgjenstandene er produsert, men han la frem en rekke mer eller mindre overbevisende forslag om gjenstandenes opprinnelige funksjon. Han undersøkte også hvilke av de insulære gjenstandene som har blitt påført endringer og omgjort, hovedsakelig til spenner, i Skandinavia (Wamers 1985). Dette arbeidet har blitt kritisert for å inneholde feilaktige opplysninger og slutninger av Signe Horn Fuglesang (1989:258) og Blindheim et al. (1999:47–55), men etter min oppfatning har Wamers (1991:113–117) argumentert overbevisende mot kritikken som ble rettet mot hans tolkninger.

I forbindelse med funksjonsbestemmelsen av de insulære gjenstandene har flere forskere satt et skille mellom gjenstander tilknyttet klerikale og profane aktiviteter og funksjoner (se f.eks. Blindheim 1976, 1978b; Jåtten 2006; Wamers 1985, 1996). Denne inndelingen av materialet har fått et solid fotfeste i nyere forskning og publikasjoner av insulært materiale (f.eks. Ó Floinn 1989; Geber 1991, 1999; Ryan 1989).

2.2 Plyndring? Handel? Misjonering?

Da Oluf Rygh (1885:32–33) som nevnt publiserte den første oversikten over de insulære gjenstandene i Norge satte han gjenstandene i sammenheng med de norrøne koloniene i Irland og Skottland. Ingvald Undset (1889:309) var i 1889 en av de første til å knytte insulære gjenstander funnet i Norge opp mot vikingtokter og plyndring, og denne forklaringsmodellen ble raskt sentral i debatten om hvordan insulære gjenstander fant veien til norrøne graver og boplasser (se f.eks. Petersen 1907; Bøe 1926; Børsheim og Soltvedt 2002; Sørheim 2011). En annen forklaringsmodell som har stått sterkt er ideen om at gjenstandene representerer handelsforbindelser mellom de nordiske og insulære områdene, noe Gabriel Gustafson (1906:114–115) var tidlig ute med å hevde.

Mange forskere har poengtert at man må søke forskjellige forklaringer på hvordan insulære gjenstander med profant og klerikalt opphav havnet i nordiske kontekster. Det er bred enighet i forskningsfeltet om at gjenstander med klerikale primærfunksjoner representerer plyndringsgods (se f.eks. Shetelig 1933; Capelle 1968; Wamers 1985, 1997; Geber 1991; Sørheim 2010). Grunnlaget for dette standpunktet bygger på argumentet om at en god kristen aldri ville solgt slike gjenstander til de hedenske vikingene (se f.eks. Geber 1999:75).

Enkelte forskere har hevdet at den geografiske spredningen av denne typen insulære gjenstander reflekterer hvor deltakerne i vikingraidene mot det insulære området kom fra (Bakka 1965:285–286; Shetelig 1933:163–166; Wamers 1998:47–50). Profane insulære gjenstander regnes på den andre siden av de aller fleste forskere innenfor feltet som handelsvarer eller gjenstander som har blitt anskaffet på fredelige vis (f.eks. Blindheim 1978b; Capelle 1968; Geber 1991; Glørstad 2012; Shetelig 1933; Sørheim 2010; Wamers 1998). Bakka (1993:285–286) hevdet riktignok at alt insulært materiale på det norske Vestlandet representerte plyndringsgods, mens funnene i østlige deler av Norge og resten av Skandinavia var kommet dit via annenhånds handel av plyndringsgods.

Jan Arvid Hellström (1994:77–91) og Wilhelm Holmqvist (1975:52–55) har foreslått en alternativ forklaring på hvordan insulære gjenstander kan ha kommet til Sverige, og særlig handelsplassene Birka og Helgö. De knytter gjenstandene til tidligere ukjent britisk misjonsvirksomhet i de svenske områdene som skal ha funnet sted før de nedtegnede misjonsreisene til Ansgar. Med utgangspunkt i bispestaver funnet i Norden har Jörn Staecker (1997:423–430) også forsøkt å spore tidlige britiske misjonsfremstøt, og Egil Mikkelsen

(2002:114–121) mener feilslåtte misjonsreiser kan være en forklaring på hvordan de insulære gjenstandene på Kaupang har kommet til handelsplassen. Torsten Capelle (1968:77–78) har også lansert misjonsvirksomhet som en mulig forklaring på noen av de få insulære gjenstandene som er funnet på Hedeby. Blindheim (1976:166, 1978a:173–176) tolker også enkelte av gjenstandene fra Kaupang som spor av tidlig misjonsvirksomhet, men hun mener imidlertid at møtene mellom misjonærene og de norrøne hedningene ikke fant sted på Kaupang. Hun tenker seg at særlig insulære relikvieskrin og røkelseskar har vært gaver fra misjonærer til nordboere på reise i utlandet.

Bjørn Myhre (1993:188–192) og Bjarne Gaut (2001:89–93) har kritisert det faktum at alle kontekster insulære gjenstander opptre i er blitt datert til senere enn år 793 e.Kr., uten videre problematisering (f.eks. Bakka 1973). Gaut (2001:110–112) mener å kunne påvise at noen graver med insulære gjenstander kan være eldre enn de første vikingraidene. Han anser at det er sannsynlig at noen insulære gjenstander har kommet til Norden gjennom gavebytte, andre som handelsvarer, mens noen trolig også har blitt plyndret. Gaut hevder at de insulære gjenstandene med religiøse konnotasjoner ikke må ha vært produsert i klostre, og at de kan ha blitt byttet og handlet med. Organiseringen av det britiske metallarbeidet skal ha bidratt til en vedvarende sirkulasjon av fragmentariske metallarbeider i samfunnet. Han mener at det derfor ikke er noe i veien for at slike gjenstander kan ha havnet i hendene på nordiske handelsmenn gjennom annenhånds handel (Gaut 2001:125–126). Dette er et synspunkt Blindheim (1976:27, 1978a:176) også har fremmet i flere arbeider om Kaupang-materialet. Wamers (1998:43–47) hevder på den andre siden at dersom slik annenhånds handel har vært utbredt, ville man også forvente å finne insulære gjenstander av denne typen i avsidesliggende innlandsområder med stort produksjonsoverskudd, noe som ikke er tilfelle i dag. I en nyere publikasjon har Wamers (2011:96–97) i lys av et stort antall nye funn i Sør-Skandinavia moderert dette standpunktet og vedgått at handel av insulære gjenstander trolig har foregått.

Anthony T. Lucas (1967:172–229) har forsøkt å nedtone vikingenes plyndringer på de britiske øyer og mener at vikingene i første rekke var ute etter edelmetaller. Lucas påpeker at de insulære gjenstandene i nordiske kontekster ikke representerer betydelige edelmetallverdier, og anser derfor de insulære gjenstandene som frynsegoder som ble gitt til venner og familie i hjemlandet. Wamers (1998:43–47) mener dette argumentet er ugyldig, da de insulære gjenstandene utgjør en betydelig andel av mengden bronse i vikingtidens graver, men han er også av den mening at de insulære gjenstandene ble gitt til plyndrerens venner og

familie. De insulære importgjenstandene i den rike kvinnegraven fra Hopperstad, Vik i Sogn og Fjordane har da også blitt tolket som medgift, alternativt har den gravlagte kvinnen stammet fra det insulære området (Bødal 1998:105–108). Glørstad (2012:37–38) har også foreslått at kvinnegraver med utenlandske gjenstander kan representere giftermålsallianser innenfor et internasjonalt elite-nettverk, (se også Sørheim 2011:47). Byttehandel med luksusgjenstander kan også ha foregått gjennom slike elite-nettverk, noe som Glørstad (2012:37–38) mener kan forklare hvordan profane insulære gjenstander havnet i nordiske kontekster.

2.3 Hvem var de?

Et tema som har fått lite oppmerksomhet i forskningen på de insulære gjenstandene er spørsmålet om hvem individene som ble begravd med disse gjenstandene faktisk var. I enkelte nyere publikasjoner blir dette temaet berørt, men ikke utforsket fullt ut (f.eks. Bødal 1998; Glørstad 2012). I en omfattende artikkel har riktignok Sørheim (2011) tatt for seg de rike kvinnegravene fra Gausel (Rogaland), Hopperstad og Vinjum (begge i Sogn og Fjordane) og her forsøker han blant annet å komme de gravlagte kvinnene nærmere inn på livet. Sørheim (2011:42-50) ser for seg at de har vært sterke kvinner med viktige roller innen blant annet handel.

I sin masteroppgave *Insulære gjenstander fra yngre jernalder funnet på Vestlandet – betydning og funksjon i ny kontekst* forsøker Therese Jåtten (2006) å sette fokus på nettopp dette temaet. Jåtten tolker insulære beslag omgjort til spenner funnet i kvinnegraver som giftningsgave, og hun mener de ble båret som symbol på at mennene var vellykkede vikinger. Alternativt tenker hun seg at de kan ha vært velstående enker eller kvinner med arverett. Jåtten (2006:76–78) mener at menn som ble gravlagt med insulære gjenstander har båret gjenstandene som tegn på sin suksess. De skal ha vært i viking og enten plyndret eller handlet til seg gjenstandene. Jåtten (2006:78) ser også for seg at enkelte av personene gravlagt med hele klerikale gjenstander kan ha vært sentrale figurer i kultutøvelse og at de insulære gjenstandene kan ha blitt brukt til å symbolisere motstand mot kristendommen.

3 Teoretiske perspektiver

I kapittel 1.1 påpekte jeg at for å komme nærmere en forståelse av de insulære gjenstandenes bruk og betydning vil det være nødvendig med en nærmere undersøkelse av konteksten disse gjenstandene opptrer i, nemlig graven. I dette kapittelet vil jeg derfor se nærmere på hvordan gravfunn kan benyttes som en kilde til kunnskap om samfunnet og mellommenneskelige forhold i fortiden (kapittel 3.1 og 3.2). De insulære gjenstandene har som nevnt i forrige kapittel i tillegg til bruken som gravgods, også vært brukt som draktspenner og personlige smykker av de levende, i tillegg til bruken som gravgods. Jeg vil derfor gjøre rede for hvordan identitet skapes, og hvordan materiell kultur aktivt eller ubevisst kan brukes for å forme og uttrykke ulike aspekter av individers identitet (kapittel 3.3).

3.1 Gravfunn som kilde til kunnskap om fortiden

Gravfunn er en sentral kildekategori til studiet av fortiden, og dette gjelder ikke minst for vikingtiden hvor gravfunnene er den desidert største kildekategorien vi i dag har tilgang til (Solberg 2003:215–216). Spørsmålet om hvordan man skal forstå de materielle levningene fra gravfunn, og hva de kan fortelle oss om de fortidige samfunnene de er et resultat av, har derfor vært sentralt i arkeologien. Den prosessuelle arkeologien var preget av en oppfatning av at det arkeologiske materialet kunne betraktes som en direkte gjenspeiling av menneskelig atferd (Olsen 1997:61). Som et resultat ble utformingen av graven og gravgodsets sammensetning sett som en direkte refleksjon av det gravlagte individets tidligere sosiale status og posisjon i samfunnet (Østigård 2006:13). Den postprosessuelle arkeologiens bevisstgjøring omkring hvordan identitet skapes og hva graven og begravelsessituasjonen representerer har problematisert og utfordret dette synet (Kristoffersen 2000:17).

3.2 Hvem og hva er representert i graven?

Arkeologisk er det tre overordnede materielle kategorier som involverer den døde direkte: *likbehandlingen*, *gravgodset* og *monumentene* (Østigård 2006:10). Disse kildene utgjør de arkeologisk påvisbare levningene av begravelsesritualer som har blitt utført av de gjenlevende av ulike grunner. Terje Østigård (2006:14) har påpekt at det, selvfølgelig nok, er de etterlatte som har valgt hvilket gravgods og hvilke begravelsesritualer som skulle utføres, og flere forskere har i de senere årene argumentert for at man bør rette fokuset vekk fra den døde og

mot de levende (Brück 2004:309–326; Fowler 2004:73–75; Lillehammer 1996:63). Flere forskere har påpekt at de største og mest dramatiske endringene i den sosiale strukturen skjer når et av samfunnets medlemmer går bort, og at begravelsesritualene kan ha spilt en viktig rolle i å stadfeste og redefinere sosiale relasjoner og identiteter (Brück 2004:309; Fahlander og Østigård 2008:10; Kristoffersen 2000:19). I et slikt perspektiv kan gravgaver og andre aspekter ved gravens utforming tenkes å reflektere de gjenlevendes nye sosiale status og posisjon i samfunnet (Fahlander og Østigård 2008:7–11; Skre 1998:199–207; Østigård og Goldhahn 2006) eller sosiale bånd og forbindelser til ulike medlemmer av samfunnet den gravlagte opprettholdt i livet (Fahlander & Østigård 2008:7; Fowler 2004:73).

De fleste arkeologer vil likevel mene at det finnes en viss sammenheng mellom utformingen av graven og den døde sosiale status i livet, om enn i modifisert form (Kristoffersen og Østigård 2006:125; Moen 2011:5; Østigård 2006:14). Fahlander og Østigård (2008:7) har foreslått at det er to ulike kategorier av gjenstander som tradisjonelt er blitt kategorisert som gravgods: gjenstander som den avdøde eide og brukte i livet, og gravgaver gitt av de pårørende eller venner (se også Brück 2004:309). Siden det vil ha eksistert foreskrevne kulturelle og religiøse normer for hvordan den døde kunne opptre i døden og hva som har vært akseptabelt å gi til de døde, vil ikke disse to kategoriene ha vært absolutte og kan ha overlappet (Fahlander og Østigård 2008:7). Identitetens situasjonsbetingede og flytende karakter gjør det sannsynlig at ulike aspekter ved et individs identitet vil ha vært relevante i spesifikke situasjoner, og som Skre (1998:328) har påpekt er det lite sannsynlig at begravelsessituasjonen kan gi oss innblikk alle aspektene ved et individs identitet. Fahlander og Østigård (2008:7) påpeker også at de personlige gjenstandene som har fulgt med den døde i graven alltid kun vil ha representert et utvalg av hans eller hennes eiendeler, og at de etterlatte vil ha valgt de gjenstandene som var påkrevd eller ønskelige for gjennomføringen av gravritualene i henhold til kulturelle, rituelle og religiøse normer (se også Moen 2011:5).

Siv Kristoffersen (2000:19–20) har argumentert for at det vi ser i graver er oppfatninger av de sosiale identiteter den døde ble tillagt i standardisert form (se også Glørstad 2010:115), og at disse identitetene ved begravelsen ble tatt ut av de levendes samfunn og ført inn i en ny tilværelse blant forfedrene. Oppfatningen av at det i graven uttrykkes ulike former for sosial identitet støttes ifølge henne av korrelasjon mellom bestemte gjenstandstyper eller kombinasjoner og individer av bestemt alder eller kjønn (Kristoffersen 2000:20, med referanse til Scull 1993). I et slikt perspektiv uttrykker utvalget av gjenstander i

gravmaterialet bestemte idealiserte sosiale identiteter som vil ha vært betydningsfulle for de som valgte ut gravgodset (Kristoffersen 2000:20). Nick Stoodley (2000) har i en studie av et anglo-saksisk gravfelt fra perioden 400–600 e.Kr. argumentert for at ulike sosiale roller og terskler i det anglo-saksiske samfunnet kunne identifiseres på grunnlag av korrelasjon mellom de gravlagtes alder, kjønn og utvalget av gravgods. Dessverre er det kun et lite antall gravfelt hvor det finnes godt bevart skjelettmateriale og et tilstrekkelig antall graver for en slik analyse, men studien viser at dette kan være en fruktbar innfallsvinkel til graver som fenomen (Fahlander og Østigård 2008:11).

3.3 Identitet og materiell kultur

Forståelsen av hva identitet er og hvordan identitet skapes er i den postprosessuelle arkeologien tett knyttet opp til den forståelsen av samfunnet som har blitt foreslått av sosiologen Anthony Giddens og antropologen Pierre Bourdieu. I en slik forståelse kan ikke samfunnet eksistere uavhengig av menneskene som utgjør det; det er gjennom menneskelige handlinger og praksis samfunnet konstitueres og fortsetter å eksistere (Díaz-Andreu og Lucy 2005:5). På samme måte forstås identitet som noe som ikke kan eksistere uavhengig av andre mennesker, identitet skapes gjennom interaksjon og relasjoner mellom mennesker (Brück 2004:309). Gjennom identitet oppfatter vi oss selv, og andre oppfatter oss, som tilhørende enkelte grupper og ikke andre. Identitet er således ikke en statisk egenskap, men en flytende, situasjonsbetinget og kontinuerlig prosess under konstant konstruksjon og revidering (Brück 2004:309). Måten vi skaper våre identiteter på, ved aktivt å inngå i relasjoner og interaksjon med andre mennesker, gjør at man til en viss grad alltid vil kunne velge hvilke grupper man ønsker identifisere seg med (Díaz-Andreu og Lucy 2005:1–2).

Menneskelige interaksjoner og relasjoner både påvirkes av og påvirker den materielle kulturen vi omgir oss med (Díaz-Andreu og Lucy 2005:9). Dette gjelder kulturelle gjenstander som klær og arkitektur, men også naturgitte forhold som topografi og klima. Magdalena Naum (2008:179) har argumentert for at gjenstander knyttet til bekledning er nært knyttet til individers oppfatning av seg selv i relasjon til en gruppe. Ulikt andre praksiser er bekledningen og kroppens utseende en arena hvor likheter og ulikheter kan trekkes veksel på og synliggjøres på en slik måte at man kan gjøre sammenligninger og distinksjoner mellom seg selv og andre individer. Individets forståelse av seg selv, og dermed konstruksjonen av identitet gjennom kroppslig praksis, utgjøres av materielle elementer av påkledning og

ornamenter (Naum 2008:179). Naum (2008:180) påpeker at valg av bekledning og ornamenter kan fungere som uttrykk for verdier og kulturelle oppfatninger, ettersom individer kan vurdere og reflektere rundt sin egen og andres posisjonering i det sosiale og kulturelle landskapet.

3.4 Implikasjoner for den videre fremgangsmåten

Jeg har forsøkt å vise at materiell kultur, eller gjenstander, spiller en sentral rolle i mellommenneskelige relasjoner, og dermed også i hvordan individer konstruerer sin identitet ved å synliggjøre likheter og forskjeller mellom seg selv og andre. Individets forståelse av sin egen identitet synliggjøres og gjøres virkelig gjennom kroppslig praksis, eller med andre ord gjennom valg av bekledning og ornamenter. Jeg har også gjort rede for at gjentakende mønster i de fysiske levningene av graver – likbehandlingen, gravgodset og monumentet – kan forstås som idealiserte eller standardiserte uttrykk for de etterlattes eller den døde identitet. Korrelasjon mellom spesifikke former for likbehandling, monumenter eller kombinasjoner av gjenstandstyper og insulære gjenstander kan dermed belyse om de insulære gjenstandene har vært knyttet til spesielle sosiale grupper. Denne teoretiske forståelsen av materiell kulturs identitetsskapende karakter og graven som fenomen vil ligge til grunn for valget av metodisk tilnærming til avhandlingens kildemateriale, men også tolkningene og diskusjonen av analysens resultater.

4 Metode

I avhandlingens problemstillinger som ble presentert i kapittel 1 spurte jeg blant annet om gravene med insulære gjenstander skiller seg fra øvrige graver, og om individene som ble gravlagt med insulære gjenstander har tilhørt en spesiell sosial gruppe (se kapittel 1.1). I kapittel 3 viste jeg at korrelasjon mellom spesifikke former for likbehandling, monumenter eller kombinasjoner av gjenstandstyper og insulære gjenstander kan belyse om de insulære gjenstandene har vært knyttet til spesielle sosiale grupper. I det følgende kapittelet vil jeg gjøre rede for den metodiske fremgangsmåten jeg har valgt for å forsøke å besvare disse spørsmålene, med utgangspunkt i det kildematerialet som skal presenteres i kapittel 5.

4.1 Gjenstandskombinasjoner i graver med insulære gjenstander

For å identifisere hva slags individer som fikk med seg insulære gjenstander i graven skal jeg undersøke om det er mulig å observere gjentakende mønstre i materialet. Gjennom en rekke kombinasjonsanalyser vil jeg undersøke om de finnes faste eller gjentakende gjenstandskombinasjoner i gravene med insulære gjenstander, og om disse kombinasjonene opptrer i gravene Kaupang som ikke inneholder insulære gjenstander.

Med utgangspunkt i avhandlingens problemstillinger (se kapittel 1.1) vil jeg også undersøke om de insulære gjenstandene har hatt samme bruk og betydning på de ulike gravfeltene på Kaupang. Derfor har jeg valgt å skille ut materialet fra hvert enkelt gravfelt i analysen av gjenstandsmaterialet. For å forsøke å synliggjøre eventuelle forskjeller og likheter mellom gravfeltene har jeg likevel valgt å presentere materialet fra de ulike gravfeltene samlet, men på en slik måte at det fremgår tydelig hvilket gravfelt de enkelte graver tilhører. Med en slik fremstilling kan man oppdage tendenser både for hvert enkelt gravfelt og for det samlede materialet. En annen fordel med dette er at gravmaterialet fra Søndre Kaupang, Hagejordet og Lamøya, som i seg selv er for små til å undersøkes statistisk, kan sees i forhold til de mer omfattende materialgruppene fra Bikjholbergene og til en viss grad også Nordre Kaupang.

4.2 Inndeling av gjenstandsmaterialet i kategorier

Gjenstandsmaterialet i gravene er delt inn i åtte kategorier, kategori 1-8: våpen, spenner, øvrige pyntegjenstander, redskaper, handelsrelaterte gjenstander, hesteutstyr, keramikk og andre personlige gjenstander. I tillegg utgjør de insulære gjenstandene en egen kategori som blir presentert i neste kapittel, og jeg vil derfor ikke komme nærmere inn på disse gjenstandene her. Jeg skal i det følgende gjøre kort rede for hvilke gjenstander som inngår i de ulike kategoriene.

4.2.1 Kategori 1 - Våpen

Kategorien *våpen* består av sverd, spyd, øks, våpenkniv, skjold og pilspisser. Pilspisser er en ikke en uvanlig funnkategori i graver fra vikingtid, og særlig i mannsgraver, men regnes ikke entydig som våpen (Farbregd 1972; Liestøl 1982; Wegraeus 1986). Ifølge Blindheim et al. (1999:106–107) er kun to av pilspissene fra Kaupang av typen R545 som regnes som stridspiler, mens de resterende må regnes som jaktpiler. På grunn av dette forholdet er pilspissene tatt med i våpenkategorien, men kun de to stridspilene (i Ka.157 og 303) vil vektlegges i analysen. På samme måte har jeg inkludert skjold, som er den eneste våpentypen som må regnes som et forsvarsvåpen, i våpenkategorien. Skjoldet kan på grunn av forsvarsfunksjonen tenkes å opptre sammen med alle tenkelige kombinasjoner av angrepsvåpen (Solberg 1985:66). Tilstedeværelsen av skjold i en våpengrav vil derfor trolig ikke representere en spesifikk gruppetilhørighet.

4.2.2 Kategori 2 - Spenner

Spenner er på lik linje som våpen en sentral funnkategori fra norsk vikingtid. Særlig vanlig er de skålformede spennene som svært ofte opptrer parvis, selv om de også finnes enkeltvis. Man regner med at de skålformede spennene har vært brukt til å feste sammen en selekjole (Blindheim 1947, Hedeager Krag 1994:45; Hägg 1974:18). Andre spennetyper som likearmede, treflikede og runde spenner forekommer også, om enn ikke like ofte, og som oftest sammen med et par skålformede spenner (Petersen 1928:76). Disse spennetyperne omtales derfor gjerne som ”tredjespenner” (Solberg 2003:231). Kategorien inkluderer også ringnåler, ringspenner og andre atypiske spenner og omformede beslag som har blitt båret på drakten. Glørstad (2010:120) påpeker at posisjoneringen av ringspenner i kvinnegraver og det øvrige spennematerialet i disse gravene tyder på at kvinner har båret også ringspenner som en tredjespenne.

4.2.3 Kategori 3 – Øvrige pyntegjenstander

Kategorien *øvrige pyntegjenstander* er noe mer variert og inkluderer andre typer personlige pyntegjenstander som perler, fingerringer, halskjeder og medaljonger, men også knapper, beltespenner og remspenner. Armringer, armbøyler, halsringer og halsbøyler regnes også til denne kategorien, og for enkelhets skyld vil disse i de følgende kapitlene omtales kun som arm- og halsringer.

4.2.4 Kategori 4 - Redskaper

Redskapskategorien er stor og omfatter gjenstander knyttet til flere ulike aktiviteter. Jeg har derfor valgt å dele inn kategorien i undergruppene kjøkkenredskap, tekstilredskap, snekkerverktøy, smedredskap og jordbruksredskap etter Hans Gude Gudesens inndeling av det østnorske merovingertidsmaterialet (1980:105). I tillegg har jeg valgt å inkludere fiskeutstyr. Redskaper som ikke passer inn i disse undergruppene er samlet i kategorien *andre personlige gjenstander*. Som *kjøkkenredskap* regnes kar, kjeler, boller og fat, kopper, øser, stekespyd og -gaffel, og stekepanner (Petersen 1951:349–447). Spinnehjul, sakser, nåler, vevsverd og vevskjeer, linhekler, teiner og vevlodd utgjør *tekstilredskapene* (Petersen 1951:285–348). *Snekkerverktøy* inkluderer skjebor, rasp, kramper og klemmer, saumlodd, høvler og skjøver, celter av typen R.402, tverrøkser og syl (Petersen 1951:188–262). Hammer faller også inn i denne gruppen dersom de ikke spesifikt er oppført som smedverktøy. *Smedredskapene* er smedhammer, tynslehammer, tang, fil, ambolt og meisel (Blindheim et al. 1999:112–113; Petersen 1951:71–122). Som *jordbruksredskap* regnes sigd og ljå, men også celter av typen R.401 og hakker (Petersen 1951:123–187). Den siste og minste gruppen er *fiskeutstyret* som består av fiskesøkker, fiskekroker, garnsøkker og lystergafler (Petersen 1951:263–284).

4.2.5 Kategori 5 – Handelsrelaterte gjenstander

Handelsrelaterte gjenstander er skålvecter, både med og uten futteral, og vektlodd. Hakkesølv vil også regnes som en handelsrelatert gjenstand i denne sammenhengen. Hele mynter vil derimot ikke tas med i denne gruppen da det ikke med sikkerhet kan sies at de ikke har hatt andre funksjoner enn som rene betalingsmidler. Blindheim et al. (1999:119) mener for eksempel at en mulig sølvmynt funnet i en kvinnegrav må ha blitt omgjort til et

hengesmykke. Da ingen av de tre mulige sølvmyntene i materialet ble funnet i en slik stand at de kunne bevares (Blackburn 2008:30; Blindheim et al. 1999:119), er det derfor ikke mulig å avgjøre om de bør regnes som betalingsmidler eller personlige ornamenter.

4.2.6 Kategori 6 – Hesteutstyr

Kategorien *hesteutstyr* omfatter på lik linje med de handelsrelaterte gjenstandene kun et lite antall ulike gjenstandstyper. Disse er bisler og munnbitt, stigbøyler og seletøysbeslag (Petersen 1951:9–70).

4.2.7 Kategori 7 – Keramikk

Gjenstander av *keramikk* kan ha hatt flere ulike funksjoner i graven, for eksempel som beholder for matvarer eller som gravurne. En funksjonsbestemmelse av de ulike keramiske gjenstandene i materialet vil gå utenfor denne avhandlingens rammer og keramikken har derfor blitt skilt ut som en egen gjenstandskategori uten bestemt funksjon.

4.2.8 Kategori 8 – Andre personlige gjenstander

Den siste kategorien, *andre personlige gjenstander*, omfatter flere gjenstandstyper knyttet til en rekke ulike aktiviteter og gjenstander som ikke kan knyttes til en spesifikk aktivitet. Nøkler, bryner og nålebryner, kniver, mynt, pinsetter, rangler, beinkammer, bjeller, ildstål, glattesteiner og isbrodder faller inn i denne gruppen.

4.3 Øvrige elementer ved gravskikken

I tillegg til å undersøke gjenstandskombinasjonene i gravmaterialet ønsker jeg også å trekke inn behandlingen av den døde legeme, og gravenes indre og ytre utforming. Ved å undersøke om gravene med insulære gjenstander skiller seg ut i dette henseende, håper jeg å skape et mer helhetlig og nyansert bilde av hvordan gravskikken i disse gravene fremstår i forhold til de øvrige gravene på Kaupang. En slik form for helhetlig gravskikkanalyse er tidligere benyttet på større gravmaterialer fra eldre og yngre jernalder (f.eks. Lillehammer 1996; Næss 1996). Skre (2007b:380–383) har tidligere påpekt at det er markante forskjeller i gravskikk mellom de ulike gravfeltene på Kaupang, spesielt med tanke på likebehandlingen og gravens indre og ytre konstruksjon. Det vil derfor være nødvendig å analysere hvert gravfelt for seg

for å undersøke om gravene med insulære gjenstander skiller seg ut fra de øvrige gravene på gravfeltene.

4.4 Komparativ analyse

I kapittel 1 påpekte jeg at både fenomenet Kaupang i seg selv og det omfattende og veldokumenterte gravmaterialet herfra er særtilfeller i det norske vikingtidsmaterialet, og at det derfor vil være interessant å gjennomføre en komparativ analyse opp mot et materiale fra Rogaland som kommer fra det som trolig er en mer periodetypisk kontekst (jf. kapittel 1.1). Målet med dette er å undersøke om det er påfallende likheter eller forskjeller mellom materialet i disse to regionene med tanke på hvilke insulære gjenstandstyper som opptrer, hvilken kjønnsmessig tilhørighet de insulære gjenstandene har og hvilken sosial gruppe gjenstandene har vært knyttet til. En slik analyse vil kunne avdekke om det finnes forskjeller eller likheter med tanke på hvilken betydning gjenstandene har blitt tillagt, og identiteten til de som har blitt gravlagt med insulære importgjenstander på Kaupang og i Rogaland.

5 Presentasjon av materialet

I dette kapittelet vil jeg presentere det empiriske kildematerialet som vil benyttes i denne avhandlingen. Kapittelets første del vil bestå av en kort redegjørelse for den mangfoldige og heterogene materialgruppen «insulære gjenstander» (kapittel 5.1). Andre del utgjør hovedtyngden i dette kapittelet og består av en gjennomgang av funnmaterialet fra de ulike gravfeltene på Kaupang (kapittel 5.2).

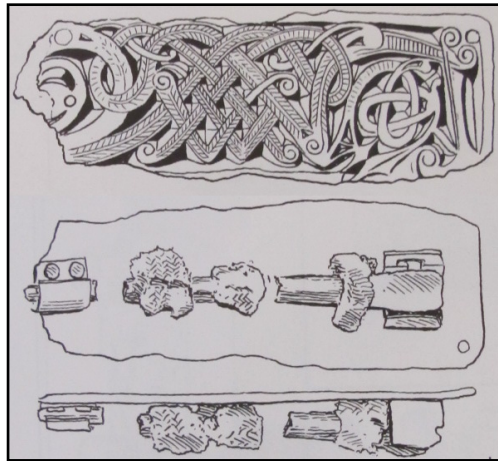
5.1 Insulære gjenstander

Begrepene «insulære gjenstander» og «insulær import» er benevnelser på en svært variert og heterogen gjenstandsgruppe i det norske vikingtidsmaterialet. Fellesnevneren for gjenstandene i denne gruppen er at de har sin proveniens i en kristen kontekst på de britiske øyer, et område som i dag omfatter England, Skottland, Wales, Nord-Irland og Irland. Insulære gjenstander funnet i Norge er laget av flere ulike materialer, deriblant edelt metall, jern, bly, keramikk, jet og glass (Petersen 1940). I gravmaterialet fra Kaupang finner vi kun gjenstander laget av ulike metaller, jet og bein. Det er riktignok usikkert om gjenstandene av jet skal regnes som importgjenstander da flere forhold tyder på at de er produsert på Kaupang av importert råstoff (Plahter 2011; Resi 2011). Av denne grunnen regner jeg ikke med gjenstander av jet som insulær import. Metallarbeider utgjør den desidert største materialgruppen blant de insulære gjenstandene som er funnet i Norge, noe som også er tilfellet på Kaupang. Det er også metallgjenstandene som har fått mest oppmerksomhet innen forskningen, kanskje på grunn av den til tider spektakulære ornamenteringen gjenstandene er prydet med. I det følgende vil jeg presentere de ulike gjenstandsgruppene av insulære gjenstander som finnes i materialet.

5.1.1 Beslag av ulike typer

Dette er den aller største gruppen av insulære gjenstander i materialet, og omfatter omtrent halvparten av de insulære gjenstandene på Kaupang. Flere av gjenstandene i denne gruppen har fått en ny, sekundær funksjon i Norge og har blitt omgjort til smykker og personlige pyntegjenstander (se figur 2) (Blindheim et al. 1999:47–55; Wamers 1985). Beslagene har ofte hatt svært ulike primærfunksjoner, og det har lenge vært vanlig i forskningen å forsøke og skille mellom gjenstander av profan og klerikal opprinnelse (se f.eks. Geber 1991, 1999; Jåtten 2006; Sørheim 2010; Wamers 1985). Beltespenner, omdannede fragmenter av

ringspenner (Geber 1999:69–70), og enkelte skrinbeslag (Wamers 1985:17), regnes ofte for å være av profan karakter. I tillegg kommer en rekke beslag med ukjent primærfunksjon. De klerikale beslagene er en svært mangfoldig gruppe, men de skiller seg ifølge Geber (1999:70) fra de profane beslagene ved at de alle er av svært høy håndverksmessig kvalitet. En rekke korsformete beslag regnes som klerikale, og det samme gjelder beslag og remspenner fra relikvieskrin, kirkelige bøker og andre gjenstander knyttet til religiøs praksis (for eksempel Bakka 1963, 1965; Wamers 1998).

Figur 2: Beslag fra Ka. 268 med sekundært påsatt nål på baksiden. Etter Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995.

5.1.2 Spann, kar og kjeler

Denne gjenstandsgruppen er stor og relativt uensartet. Den omfatter bronsekar, bronseboller, bronsekjeler og trespann med bronseblikk. I tillegg har jeg valgt å inkludere bronsesiler og -øser da de tidligere har blitt sett som en del av vinsett (Geber 1999:64). Gjenstandsgruppen har av mange forskere blitt regnet for å være av klerikal opprinnelse (se f.eks. Bruce-Mitford 1987; Haseloff 1958; Liestøl 1953), men Geber (1999:65) hevder at det ikke foreligger noen overbevisende argumenter for at gjenstandene ikke er av profan karakter. Gjenstandenes funksjon behøver ikke alltid stemme overens med den konteksten de blir funnet i, og det har antagelig vært behov for gjenstander som i utgangspunktet ville blitt tolket som sekulære også i religiøse kontekster (Geber 1999:62). Liestøl (1953) har da også foreslått at bronsebollen med runeinnskrift funnet på Kaupang kan ha blitt brukt til håndvask, men ikke nødvendigvis i en liturgisk sammenheng.

5.1.3 Drikkehornsbeslag

Gruppen består stort sett av endebeslag av bronse til drikkehorn, men enkelte randbeslag er også kjent. Begge de to drikkehornsbeslagene funnet på Kaupang er endebeslag.

Drikkehornsbeslag regnes som gjenstander av profan karakter (Youngs 1989:62).

5.1.4 Ringnåler og ringspenner

Gjenstandene i denne gruppen er vanlige spenner som finnes i et stort geografisk område og i mange ulike variasjoner (Blindheim et al. 1999:36, Glørstad 2010). Ringspennene og ringnålene har ingen kjente koblinger til klerikale funksjoner og må regnes som personlige pyntegjenstander (Geber 1999:70–71).

5.1.5 Seletøysbeslag og bisler

Seletøysbeslag og bisler støpt av bronse er ofte blitt regnet som insulære importgjenstander (Petersen 1951). Ofte er både bittet og ringene på bisselet av bronse, men det finnes også tilfeller hvor bittet er av jern (Geber 1999:66).

5.1.6 Gjenstander forbundet med handel - skålvecter, Futteraler og vektlodd

Skålvecter og Futteraler er en funngruppe som lenge har vært regnet som import, men deres proveniens har vært omdiskutert. Unn Pedersen (2008:126) har pekt på at skålvectene funnet på Kaupang ikke viser spor av å ha vært fortennet, noe som ifølge Heiko Steuer (1987:462) er karakteristisk for skålvecter av antatt insulær opprinnelse. Pedersen (2008:126) mener derfor det er mer sannsynlig at skålvectene fra Kaupang er av en østlig type. I sin avhandling om vikingtidens balansevechter hevder imidlertid Erik Jondell (1974:24) at de må være vestlige og trolig også insulære, noe Geber (1999:67) støtter på grunnlag av skålvectenenes dekorative trekk og form. Flere av de insulære skålvectenene er også funnet med et tilhørende Futteral, og i enkelte tilfeller er Futteralet laget av sekundært tilvirkede profane og klerikale gjenstander (Wamers 1985:23; Youngs 1989:66). Da avhandlingens rammer ikke tillater meg å gå nærmere inn på dette har jeg valgt å betrakte skålvecter av denne typen som insulære importgjenstander. En rekke vektlodd har også blitt identifisert som insulære gjenstander, og felles for disse er at deres primære funksjon har vært en helt annen. Geber (1999:68) nevner blant annet vektlodd som er laget av deler av relikvieskrin og bronsekar eller beslag til hesteseletøy.

5.1.7 Øvrige gjenstander

I tillegg til de allerede nevnte gjenstandstypene finnes det en rekke forskjellige insulære gjenstander som faller utenfor disse kategoriene. Gjenstandene det dreier seg om er derfor også svært uensartede. Større og mindre gjenstander av personlig karakter, som nålehus og knapper, spenner av ulike typer, og sverd, opptrer i et ganske lite antall i på Kaupang. Enkelte gjenstander, som for eksempel to børsteskaft-liknende objekter, er så spesielle eller fragmenterte at det heller ikke har latt seg gjøre å identifisere deres primære funksjon med sikkerhet. En mulig funksjon disse ”børsteskaftene” kan ha hatt er som bladvendere (*manuscript-turners*) (Blindheim et al. 1999:52).

5.2 Gravmaterialet fra Kaupang

Kaupang-komplekset består, i tillegg til bosetningsområdet, av sju gravfelt: Søndre Kaupang, Nordre Kaupang, Hagejordet, Bikjholbergene, Lamøya, Bjønnes og Vikingholmen (se figur 3). Det foreligger stor usikkerhet om hvor mange graver det egentlig finnes i Kaupang-området. I 1981 anslo Charlotte Blindheim (1981:65) at det muligens fantes omkring 1000 graver der. I publikasjonen *Kaupang in Skiringssal* fra 2007 opereres det med totalt 204 gravfunn, medregnet løsfunn som trolig stammer fra graver (Stylegar 2007:75). Av disse kan 112 graver og løsfunn dateres typologisk (Pilø & Skre 2011:20; Stylegar 2007:78 – Stylegar oppgir at det er 116 daterbare graver og løsfunn, men hans egen tabell oppgir kun 112). Ser man bort ifra løsfunnene og graver med usikker proveniens (Ka.406 og 407) står man igjen med 101 graver, og det er disse jeg vil benytte i min analyse.

På Søndre Kaupang, Lamøya og særlig Bikjholbergene, er det i enkelte båtgravanlegg begravd flere individer. Enkelte av disse er sekundærbegrovelser som for eksempel den ene mannsgraven i anlegget ”Forargelsens Hus II” (Ka.298–300) på Bikjholbergene, mens andre antakelig inneholder flere individer som er blitt gravlagt samtidig. Dette fenomenet opptrer hyppigst på Bikjholbergene, muligens på grunn av plassmangel på gravfeltet. Jeg har likevel valgt å behandle hver enkelt gravlagt som en enkeltgrav, slik som Blindheim et al. (1981), Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995) og Stylegar (2007) også gjør i sine publikasjoner, da gravene i mange tilfeller er godt avgrenset fra hverandre. I tillegg gjør en slik tilnærming det mulig å benytte en mye større andel av gravene fra Bikjholbergene i min analyse.

Figur 3: Kart over gravfeltene og bosetningsområdet på Kaupang. Etter Stylegar 2007:67.

På Kaupang finnes det som nevnt totalt 101 skjelett- og branngraver som kan dateres, og de fordeler seg på de ulike gravfeltene slik: Nordre Kaupang (20), Søndre Kaupang (7), Lamøya (11), Bikjholbergene (61) og Hagejordet (2). En katalog med utfyllende informasjon om gravene finnes i *Appendiks 1*. All informasjon er hentet fra publikasjonene fra Blindheims undersøkelser i perioden 1950-1974 og Skres undersøkelser i 1998–2003.

På fire av disse gravfeltene finnes det graver som inneholder insulært materiale, Nordre Kaupang (2), Søndre Kaupang (1), Lamøya (2) og Bikjholbergene (12). I dette kapittelet vil jeg gi en kort presentasjon av disse gravfeltene for å klarlegge feltenes beliggenhet i forhold til hverandre og de variasjonene i den indre og ytre gravskikken som finnes på gravfeltene. I tillegg presenteres kort gravene med insulære gjenstander på hvert enkelt gravfelt. Gravene benevnes med katalognummer etter Stylegar 2007.

5.2.1 Nordre Kaupang

Gravfeltet på Nordre Kaupang ligger nord for Kaupang-kilen mellom lokalitetene Damløkkå og teigen Hågan og er orientert fra nord mot syd (se figur 3). Av de 74 registrerte gravfunnene på Nordre Kaupang er 20 graver datert med utgangspunkt i gjenstandsmaterialet i gravene. 18, muligens 19, av de 20 daterte gravene har vært lagt i haug, mens den siste graven er en flatmarksgrav. Materialet viser dermed at hauglegging var en utbredt skikk på Nordre Kaupang. Når det gjelder indre gravkonstruksjon finnes det lite informasjon, men man kjenner til én sikker båtbegravelse i en mulig gravhaug, og to mulige båtbegrevelser i runde gravhauger. Av gravhaugene på feltet er det ti runde hauger, hvorav sju inneholder sikre mannsgraver, og seks langhauger, hvorav tre inneholder sikre kvinnegraver. To kvinnegraver og en mannsgrav har også vært gravlagt i haug, men det finnes ikke informasjon om haugenes form. Den enslige flatmarksgraven rommet et individ som muligens kan være en mann. Av de 20 gravene er 18 sikre kremasjonsgraver, hvorav fire er kvinnegraver, åtte er mannsgraver, mens det gravlagte individet i seks av gravene ikke kan kjønnsbestemmes. I tillegg er det undersøkt en ubrent mulig mannsgrav og en sikker kvinnegrav som muligens har vært ubrent.

Ka.6 (C4226–4234)

Graven lå i en rund gravhaug på vestsiden av fylkesveien i den nordre delen av gravfeltet. Haugen inneholdt en kremert mannsgrav i form av et brannflak som var plassert rett på undergrunnen. Det ble funnet en insulær skålvekt av bronse med futteral, sverd, rangle, spyd,

to økser, tre skjoldbuler, vektlodd av østlig type, sigd, minst to kleberkar, flere bryner, flint, saks, munnbitt, to nagler, jernhåndtak, kniv, beslag, jernplate og jernstykker. Graven er typologisk datert til perioden 900-950 e.Kr. (Blindheim et al. 1981:202–203, Stylegar 2007:104–105).

Ka.8 (C4237–4243)

Denne graven lå i en rund gravhaug på østsiden av Ka.6 og er også en kremert mannsgrav datert til perioden 900-950 e.Kr. I denne graven ble det funnet en insulær skålvekt av bronse med futteral, sverd, spyd, øks, skjoldbule, pilspiss, fire vektlodd (hvorav tre runde), østlig ringnål av bronse av ”hufeisen”-type, bjelle av bronse, kleberkar, flere bryner, flint, jernhåndtak, munnbitt, kniv og sigd (Blindheim et al. 1981:203–204, Stylegar 2007:104–105).

5.2.2 Søndre Kaupang

Sørvest for bosetningsområdet på Kaupang, rett sør for Kaupangåsens sørspiss lå gravfeltet Søndre Kaupang (se figur 3). Fra gravfeltet er det syv daterbare graver i materialet, og det foreligger informasjon om gravens konstruksjon for alle disse gravene. Som på Nordre Kaupang er hauglegging den dominerende skikken for ytre gravkonstruksjon. Tre av gravene stammer fra runde gravhauger, alle mannsgraver, mens én kvinnegrav, to mannsgraver og ett individ av ukjent kjønn har vært lagt i hauger uten kjent form. I en av de runde gravhaugene ble den døde gravlagt i en båt, og det er også registrert en mulig båtbegravelse i en av de andre runde gravhaugene. Fem av de syv gravene er med sikkerhet brent, og alle er mannsgraver. Det har derimot ikke vært mulig å bestemme hvilken form for likbehandling som har vært benyttet i de to resterende gravene. I den ene av gravene lå det en kvinne, mens det ikke har vært mulig å avgjøre hvilket kjønn det siste individet har hatt.

Ka.157 (C4293–4315)

Denne rundhaugen ble funnet i den syd-vestre delen av gravfeltet på Søndre Kaupang og inneholder en av de rikest utstyrte gravene i hele Kaupang-komplekset. Dette til tross for at haugen hadde en tydelig plyndringsgrop som tydet på at haugen ikke har vært uforstyrret (Nicolaysen 1868:86). I graven ble det funnet et frankisk tveegget Ulfberth-sverd, spyd, øks, skjoldbule, en pilspiss av stridstype, en pilspiss til jakt, rangle, to stigbøyler, insulært bisselmunnbitt av bronse, svivel av bronse, bjelle av bronse, bronseknapp, dyrehode av bronse, sigd, to kniver, rasp, skjebor, jernredskap, to hasper fra kiste, beslag fra kiste, to deler

av jernplate, fjær til lås, jernstav, nøkkel, hengsel, beslag, krampe, jernkjele, minst 12 nagler, gjenstand av hvalbein, bryne, dekorert jernbeslag, fire kurvede jernbiter, jernring med krampe, ljå, to fiskekroker, spyd, fragmentarisk skjold-grep, jernhåndtak, jernstav og jernbiter (Blindheim et al. 1981:207–209, Stylegar 2007:112–113).

Anlegget var en kremasjonsgrav med et tykt lag av kull der gjenstandene ble funnet. Ut fra disse gjenstandene har graven blitt tolket som en mannsgrav datert til 800-850 e.Kr., og den blir også betraktet som en mulig båtgrav. Funn av hesteutsyr er relativt vanlig i gravmaterialet fra vikingtid i Norge, og da spesielt på Østlandet. Det er allikevel relativt få av disse gravene som er utstyrt med spesialutstyr som for eksempel stigbøyler og sporer noe som har ført til at denne graven regnes som en ryttergrav. I tillegg har det vært en del diskusjon rundt bjellen som ble funnet i graven, den kan enten stamme fra hesteutstyret eller fra jakt med falk eller hauk (Stylegar 2007:93).

5.2.3 Hagejordet

Gravfeltet på Hagejordet ligger ca. 125 m sør for lokaliteten på Nordre Kaupang (se figur 3), og ble av Blindheim regnet som den sørligste delen av gravfeltet på Nordre Kaupang (Blindheim et al. 1981:47–56). I perioden 1999-2003 ble det gravd en rekke sjakter i dette området, og funn av bosetningsavsetninger indikerer at både Hagejordet og området mellom Hagejordet og Nordre Kaupang tidligere har vært brukt til aktiviteter knyttet til bosetningsområdet (Stylegar 2007:70–72). Det er derfor sannsynlig at Hagejordet har utgjort et separat gravfelt (Skre 2007b:368–369). Kun to graver fra gravfeltet kan typologisk dateres. Begge gravene har vært lagt i gravhauger av ukjent form, og den ene har inneholdt en brent kvinnegrav med båt. Den andre graven inneholdt et individ av ukjent kjønn som muligens ikke har vært brent. Det er ikke gjort funn av insulære importgjenstander på Hagejordet.

5.2.5 Lamøya

I vikingtiden var Lamøya en øy som lå i viken utenfor Kaupangkilen (se figur 3). Gravhaugene på Lamøya ligger i dag i flere mer eller mindre tydelige ansamlinger med en hovedkonsentrasjon midt på den vestre delen av øya, og Stylegar mener det er vanskelig å vite om disse konsentrasjonene opprinnelig har vært del av ett stort gravfelt eller flere små. I tillegg til hauger finnes det også en samling med flatmarksgraver ved Guristranda (Stylegar 2007:74).

Gravfeltet på Lamøya er representert med elleve graver, hvorav åtte er kjønnsbestemte: fire mannsgraver og fire kvinnegraver. Tre mannsgraver, to kvinnegraver og en grav med et individ av ukjent kjønn, er sikre flatmarksgraver. To individer av ukjent kjønn er gravlagt i mulige flatmarksgraver. De tre siste gravene, en mannsgrav og to kvinnegraver, har vært gravlagt i båter i gravhauger. To av gravhaugene var runde, mens den ene kvinnen var gravlagt i en langhaug. Flatmarksgraven ser ut ifra disse tallene ut til å være den dominerende skikken for ytre gravkonstruksjon på Lamøya, men det har også vært bruk av hauglegging. Med tanke på det store antallet uutgravde gravhauger som er registrert på Lamøya (Stylegar 2007:77) virker dette underlig, men det er viktig å poengtere at disse tallene kun representerer de undersøkte og daterbare gravene. Likbehandlingen i gravene på Lamøya ser ut til å variere mer enn på gravfeltene Nordre og Søndre Kaupang. Det er kjent tre kremasjonsgraver som alle er mannsgraver. Det er også kjent to sikre ubrente kvinnegraver og to mulig ubrente kvinnegraver. I tillegg til disse kommer to mulig ubrente graver, hvorav den ene av disse er en sikker mannsgrav.

Ka.210 (c27220 grav 3)

Denne kvinnegraven uten overflatemarkering ble oppdaget i forbindelse med gravearbeid i området i 1942 (Blindheim 1981:216). I graven ble det funnet et insulært nålehus av bronse, to skålformete spenner og en hesteformet spenne av bronse. Graven er muligens ubrent (Stylegar 2007:114–115).

Ka.219 (k/xxvii)

Denne ubrente kvinnegraven i flatmark ble etterundersøkt av Elizabeth Skjelsvik, Charlotte Blindheim og A. Jahnsen. Under forløpet av denne etterundersøkelsen forstyrret ukjente personer graven og ødela noen av gjenstandene. Gjenstandsmaterialet fra graven består av et insulært korsformet beslag av bronse, 2 skålformede spenner, 8 glassperler, kleberkar, stekepanne, trefat, nøkkel, sigd, liten jernkule, kniv(er), nagle, ubestemmelige jernfragmenter, lin og ull, slagg og brente bein (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995: 52–53, Stylegar 2007:114–115).

5.2.5 Bikjholbergene

Vest for Kaupangkilen, på en halvøy som hang sammen med fastlandet mot nord, lå i yngre jernalder gravfeltet på Bikjholbergene (se figur 3). I dag hører gravfeltet inn under gården Nordre Kaupang (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:9). Av 61 daterte graver kan 60 kjønnsbestemmes. Det er 35 sikre mannsgraver, 17 sikre kvinnegraver og 3 usikre kvinnegraver på feltet. Fem graver er registrert som dobbeltgraver men kun i én av disse er det gravlagt to voksne individer, en mann og en kvinne. I tre av de resterende fire dobbeltgravene er det gravlagt barn i ulike aldre sammen med voksne menn, mens den siste graven rommer en kvinne med et mulig spedbarn. Alle gravene på Bikjholbergene er flatmarksgraver dekket av steinpakninger, med unntak av en ubrent mannsgrav som har vært markert av en gravhaug. Flatmarksgravskikken har altså vært omtrent fullstendig enerådende på gravfeltet. Likbehandlingen i gravene på Bikjholbergene fremstår likeledes som ensartet med 51 sikre ubrente graver, hvorav 19 er kvinnegraver, 27 er mannsgraver og fem er dobbeltgraver. I tillegg finnes det seks mulig ubrente mannsgraver og en mulig ubrent kvinnegrav. Det har ikke vært mulig å avgjøre hvilken likbehandling som har vært utført i to mannsgraver og i en grav med et individ av ukjent kjønn.

På Bikjholbergene er det kjent 41 sikre båtgraver hvorav 20 er mannsgraver, 16 er kvinnegraver, én grav rommer et individ av ukjent kjønn, og fire er dobbeltgraver. I tillegg til disse er det kjent fem mannsgraver og en kvinnegrav som muligens har vært båtbegravelser. Kistegraver har også vært vanlige på gravfeltet og det er fire mannsgraver, hvorav én med et barn, og tre kvinnegraver som har hatt denne typen indre gravkonstruksjon. I tillegg til disse gravene var den tidligere nevnte mannsgraven i gravhaug og en av mannsgravene begravd i båt også plassert i en kiste. To av gravene på gravfeltet er funnet begravd under båtgraver men det er usikkert om disse gravene er samtidige med båtgravene, eller om de har hatt en eller annen form for gravkonstruksjon vi ikke kjenner til i dag. Det er også undersøkt en grav med en mulig kammerkonstruksjon på dette gravfeltet.

Det er gjort funn av insulære gjenstander i 12 graver, henholdsvis seks mannsgraver, fem kvinnegraver og én dobbeltgrav, på Bikjholbergene og alle stammer fra båtgraver i flatmark. Det er gjort funn av insulære gjenstander i fem av de ubrente kvinnegravene, tre av mannsgravene og to av dobbeltgravene.

Ka.250 (C27740a)

Flatmarksgraven inneholdt en ubrent dobbelbegravelse med en kvinne og en mann lagt i en båt. Graven var sterkt forstyrret etter oppføringen av en hytte delvis over graven. Det ser ut til at de to individene har blitt gravlagt i hver sin ende av båten selv om funnfordelingen er noe usikker. Graven inneholdt en insulær remspenne av bronse, to skålformede spenner, rester av ull og lin, en likearmet spenne i asymmetrisk dyrestil, spinnehjul av kleber, sigd, tveegget sverd, spyd, ljå, hestesko, ca. 160 nagler, saks, kniv, nøkkel og bein av hest. Ut i fra disse gjenstandene ble graven datert til perioden 800-900 e.Kr. Som nevnt ble det altså funnet en hestesko i graven, noe som er veldig spesielt. Det var ikke vanlig å bruke hestesko i Skandinavia i vikingtid og Stylegar (2007:95) mener at hestekoene sannsynligvis stammer fra forstyrrelser i senere tid, muligens i forbindelse med anleggelsen av Lamøyveien som går rett gjennom feltet.

Ka.253 (c27997b)

Graven ble ved en tilfeldighet oppdaget i 1949 da man under grøfting fant noen gjenstander som først så ut til å tilhøre en mannsgrav. Under disse gjenstandene ble det funnet en forholdsvis rik ubrent kvinnegrav i en båt. Gjenstandsmaterialet består av et insulært beslag av forgylt bronse, tre skålformede spenner, tekstiler, vevsverd av jern, kleberkar, skjoldbule, pilspiss, kleberkar, bryne og nagler. Deler av skjelettet var også bevart. Det skal legges til at også i denne graven er funnfordelingen noe vanskelig da skjoldbule, pilspissen og brynet ikke ble funnet in situ i graven (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:61–62).

Ka.263 (k/1952 grav 2)

Denne graven ble funnet i et svært omrottet område ikke langt fra veien til Lamøya. Ingen av gjenstandene lå in situ i graven, men har i ettertid blitt definert som restene av en mannsgrav. Det ble funnet et insulært sverd, en øks og to perler. Blindheim bemerker i sin katalog fra 1995 at graven muligens har vært en del av båtgraven Ka.264 (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:67).

Ka.264 (k/1954 grav 4)

Graven som viste seg å være en svært rik mannsgrav i båt ble funnet under en steinpakning nedenfor en bergvegg. Graven som lå i en båt inneholdt et sverd, spydspiss, to økser, kniv, sigd, beslag til kiste, ildstål, ringnål av bronse, to små insulære børsteskaft, to insulære knapper, tre biter hakkesølv, to tungeformete beslag og to kleberkar. Under avtorving av

denne graven ble det også funnet en del gjenstander, men disse har Blindheim tolket som løsfunn: deler av et sverd, en smedhammer og et nålbryne av skifer (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:79–80).

Ka.268 (k/1953 grav 3)

Under en massiv steinpakning lå det som viste seg å være en ubrent båtgrav. Graven inneholdt to skålformede spenner, rembeslag av bronse, rektangulært insulært bokbeslag, stikknål av bronse, 19 perler av glass, spinnehjul av kleber, to små kniver, 14 nagler og rester av ull. En del av skjelettet til den gravlagte var også bevart, og tilhørte ifølge Per Holck en sped kvinne i 40–50 års alderen (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995: 69–70).

Ka.279 (k/1954 grav 3)

Denne ubrente mannsgraven som lå under Lamøyveien ble avdekket våren 1954 og viste seg å ligge i en båt. Gjenstandene i graven var et sverd med hjalt av kobber, spydspiss, skjoldbule, kniv, en liten torn av bronse fra insulær beltespenne, bryne av skifer, ildstål, to lange spiker, nagler, glassperle og et stykke av jern med ukjent funksjon. I 1842 ble det levert inn en sverdknapp fra et O-sverd fra dette området. Det er mulig at knappen tilhører sverdet i denne graven, som for øvrig er det eneste sverdet av denne typen funnet på Bikjholbergene (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:78–79).

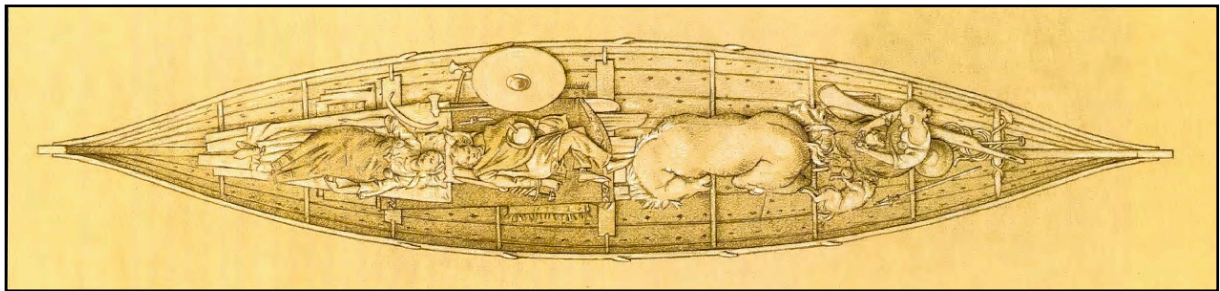
Ka.283 (k/1954 grav 8)

Over denne ubrente kvinnegraven lå det en steinpakning som bar sterkt preg av forstyrelser. I selve graven ble det funnet en dobbelskallet skålformet spenne, en skålformet spenne av Berdalstype, en tynnskallet dyreornert skålformet spenne, insulært drikkehornsbeslag i bronse, kleberkar, vevlodd og rester av ull. Det ble ikke funnet skjelettresten i denne graven og gravgodset ble ikke funnet in situ (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:82–83).

Ka.296 (k/iv grav 3)

Graven ble funnet i båtgravsanlegget "Forargelsens Hus" (se figur 4) som utgjør et av de mest kompliserte anleggene på Bikjholberget. En ni meter lang båt rommer to ubrente kvinnegraver og en ubrente mannsgrav, og i tillegg er en ubrent mannsgrav begravd under båten. Den nedgravde båten var dekket av en rektangulær steinlegning som var omkranset av store steiner med mindre steiner i midten (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:22). I kvinnegraven i den nordre delen av båten, Ka.296, ble det funnet to skålformede spenner,

insulær bolle av bronse med runeinskripsjonen ”I MUNT LAUKU”, ring med krampe, pinsettformet gjenstand, tein, vevsverd, jernstav/grillspyd, øks, hestebitt, jerntein, fem glassperler, eggformet stein, sandsteinbryne, håndlaget keramikk, skjoldbule, jernblikk, bark og rester av treverk, ca. 620 nagler og spiker, en bordgangsnagle, to jernklemmer og et hundeskjelett. Kvinnen har muligens blitt plassert i en sittende stilling og dette er en av kriteriene Neil Price (2002:127–40) bruker i tolkningen av sine ”volvegraver”. Stylegar (2007:96-97) poengterer også at kvinnenes sittende stilling sammen med jernstaven og tilstedeværelsen av mannlige gjenstander blandet inn i godset tyder på at kvinnen har hatt status som volve.

Figur 4: Kunstnerisk rekonstruksjon av båtgraven "Forargelsens Hus" Ka. 294-296. Etter Stylegar 2007:100.

Ka.298 (k/v grav 1)

I en minst seks meter lang båt av eik ble det funnet to ubrente mannsgraver der den ene var begravet sammen med et barn, og det ble i tillegg funnet en kvinnegrav på utsiden av båten. Båtgravkomplekset er gitt navnet "Forargelsens Hus II". Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995:26) mener at kvinnen opprinnelig har blitt gravlagt i båten, men at hun senere har blitt lempet ut med sine gjenstander for å gi plass til mannsgraven Ka.300. Årsaken til tolkningen er at det i Ka.300 ble funnet en stump av et armbein med en armbøyle på som stammer fra en kvinne.

Mannsgraven Ka.298 befant seg i båtens søndre del. Store deler av skjelettet var bevart og nærmere undersøkelser av ryggvirvler viste at mannen var ca. 50 år. Blant dette beinmaterialet lå det rester av melketenner fra et mellom åtte og ti år gammelt barn som mest sannsynlig ble gravlagt på samme tid (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:26–27). Foruten om beinmaterialet inneholdt graven et sverd, smedhammer, smedtang, sigd, spydspiss, øks, skjoldbule, kniv, ringnål, to insulære ringnåler av bronse, rundt insulært beslag av forgyllet bronse med spiralornamentikk, insulært beslag av bronse, to glassperler, to ravperler,

kleberkar, lyster av jern, hengebryne av skifer, flint, kniv og tekstilrester (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:27–28).

Ka.300 (k/v grav 3)

Graven ble funnet i den østre delen av båten i ”Forargelsens Hus II”. Det var lite bevart beinmateriale i graven, men man fant et enegget sverd, øks, insulært beslag av bronse, kniv, to nagler, spiker, kniv, bryne, ildstål, ubestemmelig jerngjenstand, ca. 850 nagler og spiker (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:28–29).

Ka.304 (k/vii grav 2)

Denne graven stammer fra en ubrent båtgrav med to gravlagte kvinner. Båten ligger tett inntil Ka.301 og har delt en tykk steinpakning med denne. De etterfølgende gjenstandene ble funnet under Ka.301 og kan stamme fra Ka. 303–304: vektlodd, perle av jet, keramikk, glassbit (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:32). I den nordre delen av båten ble det funnet en del bevart beinmateriale, blant annet ryggvirvler, skulderblad og ribbein. Det ble også funnet to skålformede spenner, insulært beslag av bronse, tre glassperler, to bronsestykker, fem glassbiter av kontinental type, håndlaget keramikk, kniv, flintknoll med krokboyd spiker, flintknoll med jernring, eggformet stein, samt rester av ull og lin. Det er vanskelig å avgjøre hvilken av de to gravene i båten en del gjenstander fra. Dette gjelder et jernfragment, to eggformete steiner, to biter slagg, flint, ca. 500 nagler og spiker (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:30–32).

Ka.305 (k/viii)

Denne ubrente mannsgraven ble funnet i en båt av eik under en solid steinpakning. Graven ble ikke totalgravd, og man valgte heller å legge en sjakt gjennom den. Den døde var plassert på tvers i båten omtrent midtskips, og ut i fra undersøkelser av lårben og tenner har han trolig vært ca. 160 cm høy og ikke stort eldre enn 20 år (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:32–33). I graven ble det funnet et tveegget sverd med mulig HLITER-blad, spydspiss, to økser, skjoldbule, ca.16 pilspisser, rundt insulært forgylt beslag av bronse, seks glassperler, en perle av stein, sigd, kniv, håndlaget keramikk, tre glassbiter av kontinental type, to båtnagler, spiker, to biter flint, sølvmynt, pimpstein, skjelett av bjørn, horn og bein av okse, og tenner av hest, ca. 450 nagler og spiker (Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:34).

6 Analyse

Den første hoveddelen av kapittelet vil bestå av en analyse av gjenstandskombinasjonene i gravene (kapittel 6.1–6.4). Jeg vil undersøke om det finnes klare forskjeller eller likheter mellom gravene med insulær import og de øvrige gravene på Kaupang. Resultatene av denne analysen vil bli oppsummert i kapittel 6.5. I den andre delen av kapittelet vil jeg ta for meg forholdet mellom de insulære gjenstandene og importgjenstander fra andre regioner (kapittel 6.6) og se nærmere på hvilke typer insulære gjenstander som finnes i manns- og kvinnegravene på Kaupang (kapittel 6.7). Til slutt vil jeg ta for meg de øvrige elementene ved gravskikken, nemlig den ytre og indre gravkonstruksjonen (kapittel 6.8) og likbehandlingen (kapittel 6.9).

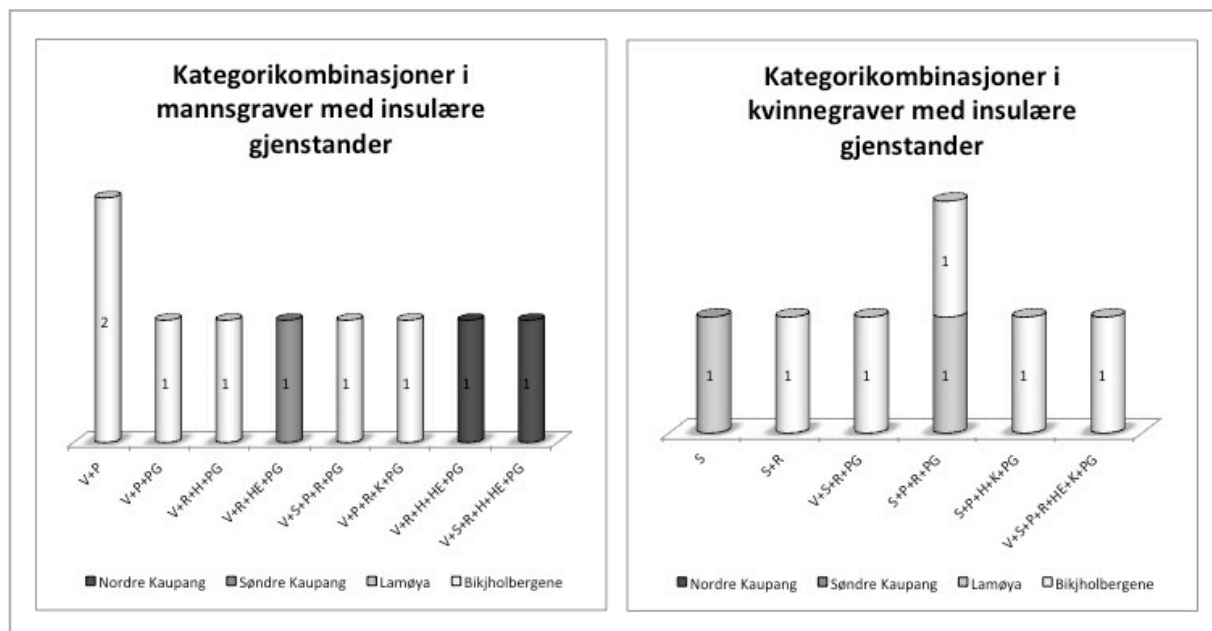
Den ene dobbeltgraven i materialet, Ka.250 fra Bikjholbergene, vil ikke bli tatt med i de følgende analysene fordi det ikke er tilstrekkelig klarlagt hvilke gjenstander som hører til den gravlagte mannen og kvinnen, dersom gjenstandene i det hele tatt har hatt en spesifikk tilhørighet til ett av individene (se Blindheim et al. 1981:216–217). Jeg har likevel valgt å inkludere graven i analysen av våpen- og spennekombinasjonene (kapittel 6.2 og 6.3). Dette skyldes at funnopplysningene sannsynliggjør at våpen og spenner har tilhørt henholdsvis mannens og kvinnens personlige utrustning. Våpen- og spennematerialet i graven burde derfor være sammenlignbart med enkeltgravene.

6.1 Analyse av gjenstandskategorikombinasjoner i gravene

Figur 5 viser fordelingen av ulike kombinasjoner av de forhåndsdefinerte gjenstandskategoriene jeg gjorde rede for i kapittel 4, i de 16 enkeltgravene med insulære gjenstander. Det mest iøynefallende er den store variasjonen materialet utviser. I de 16 gravene finnes det 14 ulike kombinasjoner av mellom en og sju gjenstandskategorier i tillegg til de insulære gjenstandene. Som det fremgår av figur 5 er det vanskelig å se noen klare tendenser i materialet med tanke på gjentakende kategorikombinasjoner, men gjenstandskategoriene våpen, redskaper og personlige gjenstander opptrer i seks av de ni mannsgravene.

Ser man på hvilke gjenstandskategorier som finnes i gravene er det ganske tydelig at enkelte kategorier opptrer oftere enn andre i kombinasjon med de insulære gjenstandene. Ikke

overraskende er kategoriene våpen og spenner, som er viktige kriterier ved kjønnsbestemmelse av graver, representert i et stort antall av gravene. Våpen finnes i alle de ni mannsgravene, men også i to av kvinnegravene (Ka.253 og 296). I disse to gravene er det funnet skjoldbuler, i ett av tilfellene sammen med en øks og i det andre med en pil. På samme måte opptrer spenner i alle de sju kvinnegravene og i to av mannsgravene. Jeg vil komme nærmere inn på disse gjenstandskategoriene senere i dette kapittelet.

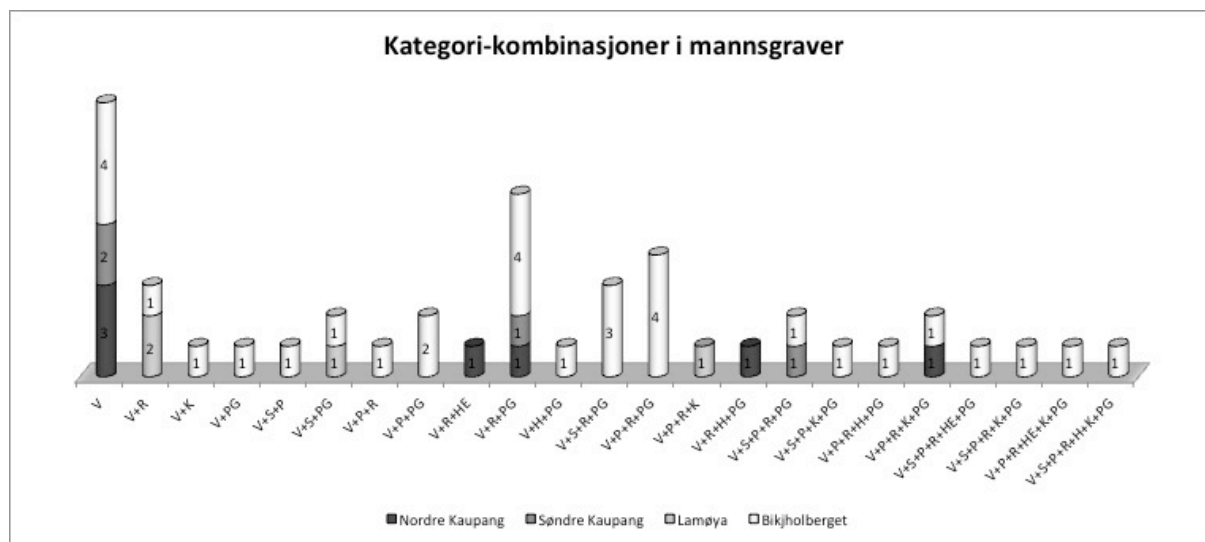
Figur 5: Antall graver med insulære gjenstander fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier. Forkortelser: V: våpen, S: spenner, P: øvrige pyntegjenstander, R: redskap, H: handelsrelaterte gjenstander, HE: hesteutstyr, K: keramikk, PG: personlige gjenstander.

Øvrige pyntegjenstander, redskaper og andre personlige gjenstander finnes i et stort antall av gravene. Hyppigst opptrer *andre personlige gjenstander*, i hele 12 av 16 graver.

Gjenstandskategorien er forholdsvis jevnt representert i kvinne- og mannsgravene. *Redskaper* er omtrent like vanlig og finnes i elleve graver, hvorav fem kvinnegraver og seks mannsgraver. Redskapskategorien omfatter redskaper som har vært knyttet til svært ulike former for aktivitet og det vil derfor være interessant å undersøke sammensetningen av redskaper i kvinne- og mannsgravene nærmere. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.4. Kategorien *øvrige pyntegjenstander* opptrer i ni graver. Også denne gjenstandskategorien finnes i et omtrent likt antall av manns- og kvinnegraver. I alle de ni gravene med *øvrige pyntegjenstander* er kategorien representert ved en eller flere perler, mens det i to av gravene også finnes andre typer pyntegjenstander. Åtte av gravene stammer fra Bikjholbergene, mens

den niende graven kommer fra Lamøya. Det er med andre ord ikke funnet *øvrige pyntegjenstander* i noen av gravene med insulære gjenstander fra Nordre og Søndre Kaupang.

Kategoriene *handelsrelaterte gjenstander*, *hesteutstyr* og *keramikk* er representert i et mye lavere antall graver. *Handelsrelaterte gjenstander* opptrer i totalt fire av de 16 gravene, hvorav to mannsgraver fra Nordre Kaupang og en mannsgrav og en kvinnegrav fra Bikjholbergene. *Hesteutstyr* er også funnet i fire av gravene med insulære gjenstander, en mannsgrav på Søndre Kaupang, to mannsgraver på Nordre Kaupang og én kvinnegrav på Bikjholbergene. *Keramikk* finnes i kun tre av gravene, to kvinnegraver og én mannsgrav; alle disse stammer fra Bikjholbergene.

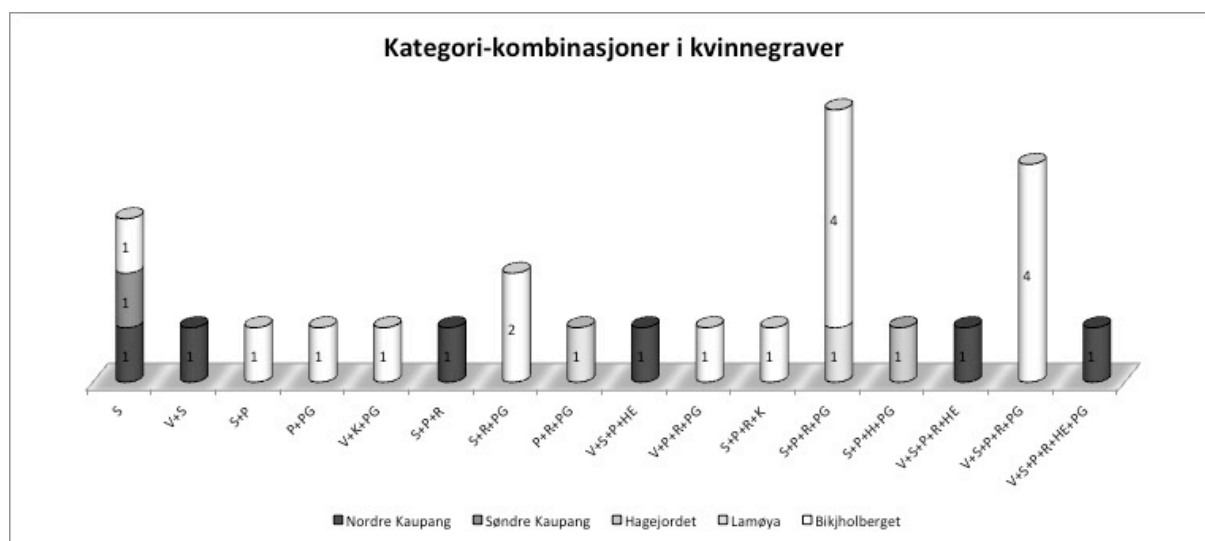

Figur 6: Antall mannsgraver uten insulære gjenstander fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier. Forkortelser: V: våpen, S: spenner, P: øvrige pyntegjenstander, R: redskap, H: handelsrelaterte gjenstander, HE: hesteutstyr, K: keramikk, PG: personlige gjenstander.

I de 73 kjønnsbestemte gravene *uten* insulære gjenstander er det også stor variasjon i kombinasjonene av de forhåndsdefinerte gjenstandskategoriene. Figur 6 og 7 viser de totalt 36 ulike kombinasjonene av kategoriene og i hvor mange manns- og kvinnegraver fra de ulike gravfeltene kombinasjonene opptrer. Antallet gjenstandskategorier i hver grav varierer fra en til sju. I motsetning til hva som var tilfellet for gravene med insulære gjenstander er det mulig å identifisere noen kombinasjoner som opptrer hyppigere enn andre i denne gruppen. Graver med kun gjenstandskategorien *våpen* er den mest vanlige og finnes i ni mannsgraver. Kombinasjonen *våpen/redskap/personlige gjenstander* kan finnes i seks mannsgraver, mens *våpen/øvrige pyntegjenstander/redskap/personlige gjenstander* kombineres i fire mannsgraver. *Spenner/øvrige pyntegjenstander/redskaper/personlige gjenstander* er den

kombinasjonen som opptrer i flest kvinnegraver, fire på Bikjholbergene og en på Lamøya. *Spenner* opptrer alene i tre av kvinnegravene, mens kombinasjonen *våpen/spenner/øvrige pyntegjenstander/redskap/personlige gjenstander* finnes i fire kvinnegraver; alle fra Bikjholbergene.

Gjenstandskategoriene *spenner* og *våpen* opptrer også i disse gravene svært hyppig. *Spenner* finnes i 23 av de 26 kvinnegravene og elleve av mannsgravene. *Våpen* finnes i 46 av de 47 mannsgravene og 11 av kvinnegravene. I kvinnegravene dreier det seg i ni av tilfellene om økser, mens det i de to resterende gravene er funnet henholdsvis én jaktpil, og én øks og én stridspil. Man kunne kanskje forvente at økser i kvinnegraver har vært redskapsøkser, men ifølge både Petersen (1919, 1951), Liestøl (1982b) og Blindheim et al. (1999:101) er det vanskelig å skille mellom våpen- og redskapsøkser. Liestøl (1982b) påpekte at det trolig ikke var noe skarpt skille mellom redskaps- og våpenøkser, og at bruken har glidd over i hverandre.

Figur 7: Antall kvinnegraver uten insulære gjenstander fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier. Forkortelser: V: våpen, S: spenner, P: øvrige pyntegjenstander, R: redskap, H: handelsrelaterte gjenstander, HE: hesteutstyr, K: keramikk, PG: personlige gjenstander.

Som tilfellet var for gravene *med* insulære gjenstander er også her *andre personlige gjenstander* en av kategoriene som er representert i flest graver. Slike gjenstander finnes i 17 kvinnegraver og 29 mannsgraver, hvorav fire fra Nordre Kaupang, to fra Søndre Kaupang, tre fra Lamøya, én fra Hagejordet og 36 fra Bikjholbergene. Tilsvarende opptrer *redskaper* i 17 kvinnegraver og 29 mannsgraver, hvorav sju på Nordre Kaupang, to på Søndre Kaupang, fem på Lamøya og 32 på Bikjholbergene. 38 av gravene, 20 kvinnegraver og 18 mannsgraver,

inneholder *øvrige pyntegjenstander*. I 25 av disse gravene er kategorien representert med én eller flere perler, og 12 av gravene inneholder også pyntegjenstander i tillegg til perler, mens det ett i et tilfelle ikke finnes perler i graven. Hele 15 av de 18 mannsgravene med *øvrige pyntegjenstander* kommer fra Bikjholbergene, mens Nordre Kaupang, Søndre Kaupang og Lamøya kun er representert med én grav hver.

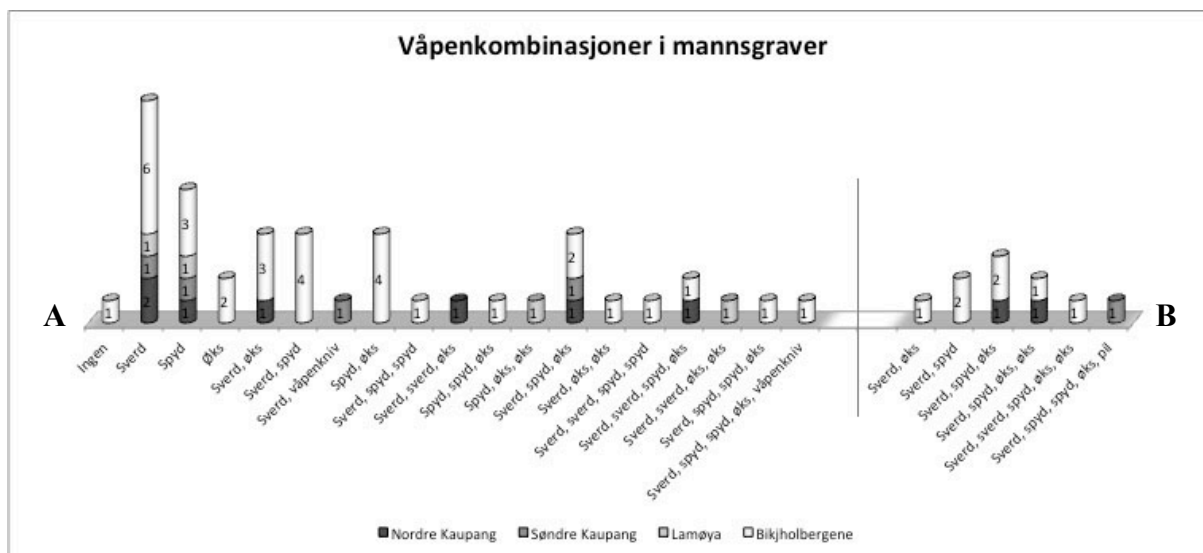
I likhet med gravene med insulære gjenstander inneholder kun et lite antall av disse gravene *handelsrelaterte gjenstander*, *hesteutstyr* og *keramikk*. *Keramikk* opptrer i to kvinnegraver og åtte mannsgraver, hvorav én på Nordre Kaupang, én på Lamøya og åtte på Bikjholbergene. Én grav på Nordre Kaupang, én på Hagejordet og tre av gravene på Bikjholbergene inneholder *handelsrelaterte gjenstander*. Alle er mannsgraver med unntak av én kvinnegrav fra Hagejordet. *Hesteutstyr* finnes i tre kvinnegraver på Nordre Kaupang og i én og to mannsgraver, henholdsvis på Nordre Kaupang og Bikjholbergene.

6.2 Kombinasjoner av angrepsvåpen i mannsgraver

Våpen opptrer i hele 55 av de 56 mannsgravene, og i den ene dobbeltgraven i materialet. Denne høye andelen kan muligens skyldes det faktum at våpen er brukt som en viktig kjønnsindikerende gjenstand ved kjønnsbestemmelse av graver uten tilstrekkelig bevart beinmateriale, noe som er tilfellet i mange av gravene på Kaupang. Dette gjelder særlig gravene med branngravskikk hvor kjønnsbestemmelse utelukkende er gjort på grunnlag av gjenstandsmaterialet. Det er derfor ikke usannsynlig at et ukjent antall brente mannsgraver, og for så vidt også kvinnegraver, uten våpen er uoppdagede. Våpen er også en viktig gjenstandskategori ved typologisk datering av graver. Fordi jeg har valgt å kun ta for meg de daterbare gravene, kan mannsgraver uten våpen ha falt utenfor mitt utvalg av materiale dersom det ikke har foreligget andre daterbare gjenstander i graven.

Det er flere påfallende forskjeller mellom våpenmaterialet i mannsgravene med og uten insulære gjenstander (se figur 8). For det første inneholder 18 av de 47 gravene uten insulære gjenstander kun ett angrepsvåpen: Ti graver er utstyrt med et sverd, seks har et spyd og to graver inneholder kun en øks. Disse gravene fordeler seg på alle de fire gravfeltene med mannsgraver, men med hovedtyngden av gravene på Bikjholbergene. For det andre inneholder alle de ti gravene med insulære gjenstander sverd, mens 14 av gravene uten slike gjenstander ikke er utstyrt med sverd. Ingen av gravene med insulære gjenstander utstyrt med

mindre enn to angrepsvåpen. Tre av disse gravene er utstyrt med to angrepsvåpen, i kombinasjonene sverd/spyd og sverd/øks. I fire av gravene uten insulære gjenstander opptrer kombinasjonen spyd/øks, en kombinasjon som ikke opptrer i noen av gravene med insulær import.

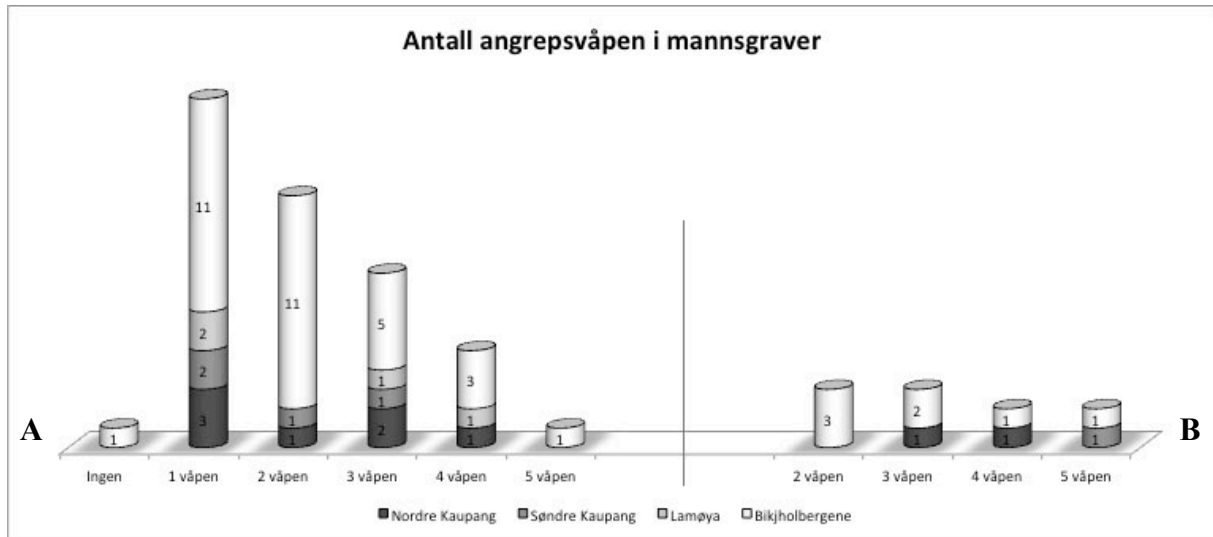

Figur 8: Antall mannsgraver fra de ulike gravfeltene på Kaupang som inneholder forskjellige kombinasjoner av angrepsvåpen. A: graver uten insulære gjenstander, B: graver med insulære gjenstander.

En annen forskjell er utbredelsen til kombinasjonen sverd/spyd/øks. Disse våpentypene opptrer i kombinasjon i åtte av de 47 mannsgravene uten, og i sju av de ti mannsgravene med, insulære gjenstander. Kombinasjonen sverd/spyd/øks finnes altså i over to tredjedeler av mannsgravene med insulære gjenstander, mens kun omtrent en sjettedel av gravene uten slike gjenstander har hatt denne kombinasjonen av angrepsvåpen. Gravene ser ut til å være relativt jevnt fordelt på gravfeltene Nordre Kaupang, Søndre Kaupang og Bikjholbergene.

I flere av gravene finnes det to eksemplarer av samme type angrepsvåpen (se figur 8). I tillegg til de ulike kombinasjonene av våpentyper kan det derfor være interessant å se nærmere på antallet angrepsvåpen i gravene. Figur 9 viser en oversikt over antallet angrepsvåpen i gravene med og uten insulære gjenstander. Som jeg allerede har nevnt har ingen av gravene med insulære gjenstander kun ett angrepsvåpen. Tre av gravene inneholder to angrepsvåpen, tre graver er utstyrt med tre, to graver har fire, og to graver inneholder fem angrepsvåpen. Over to tredjedeler av gravene inneholder altså tre eller flere angrepsvåpen. Situasjonen er derimot en ganske annen for gravene uten insulære gjenstander. Én av disse gravene inneholder ingen angrepsvåpen i det hele tatt, 18 graver har ett angrepsvåpen, 13 graver har

to, ni graver har tre, fem graver har fire, og én grav er utstyrt med fem angrepsvåpen. Med andre ord inneholder i underkant av en tredjedel av disse gravene tre eller flere angrepsvåpen, noe som er en betydelig lavere andel. Det ser ikke ut til å være betydelige forskjeller i antallet angrepsvåpen i gravene på de ulike gravfeltene.

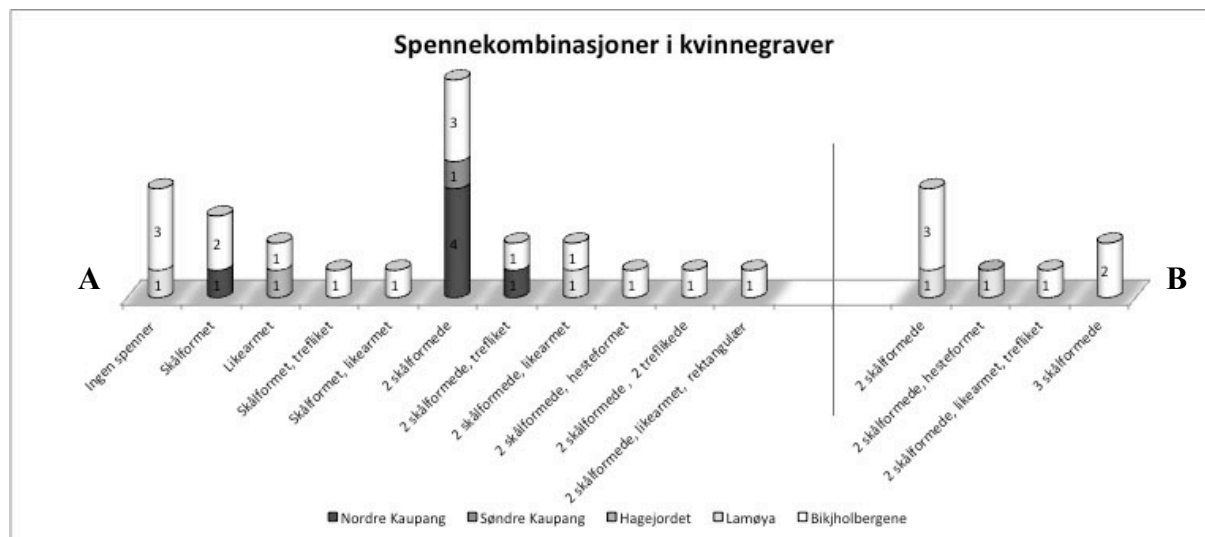

Figur 9: Oversikt over antallet mannsgraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulikt antall angrepsvåpen. A: graver uten insulære gjenstander, B: graver med insulære gjenstander.

6.3 Kombinasjoner av spenner i kvinnegraver

Spenner er en sentral funnkategori i kvinnegraver fra vikingtiden (Petersen 1928:12-75).

Særlig vanlig er skålformede spenner, som ifølge Solberg (1985:67-68) opptrer i 67 % av alle kvinnegraver på Østlandet datert til merovinger- og vikingtid. På Kaupang opptrer én eller flere skålformede spenner i alle de sju kvinnegravene med, og 20 av de 26 gravene uten, insulære gjenstander. Skålformede spenner finnes også i dobbeltgraven Ka.250. Dette er en svært høy andel også i forhold til situasjonen på Vestlandet (46 %) og i Midt-Norge (76 %) (Solberg 1985:67-68). Andre spennetyper som likearmede, treflikede og hesteformede spenner forekommer som nevnt i kapittel 4.2.2 også i gravene. I kvinnegravene på Kaupang opptrer slike tredjespenner i elleve av 26 graver uten insulære gjenstander: fem graver inneholder likearmede spenner, én grav har en likearmet og en rektangulær spenne, fire graver har treflikede spenner, og én grav er utstyrt med en hesteformet spenne. To av disse likearmede spennene er funnet i graver hvor det ikke ble funnet skålformede spenner, mens de resterende er funnet sammen med én eller flere skålformede spenner (se figur 10).

Figur 10: Antall kvinnegraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av spenner. A: graver uten insulære gjenstander, B: graver med insulære gjenstander.

På grunn av det lave antallet kvinnegraver fra gravfeltene på Lamøya, Søndre Kaupang og Hagejordet, er det ikke mulig å avgjøre om det har vært forskjeller i spennematerialet i kvinnegravene på disse gravfeltene. Derimot er det tydelige forskjeller mellom kvinnegravene uten insulære gjenstander på Nordre Kaupang og Bikjholbergene. Kun én av de seks gravene fra Nordre Kaupang er utstyrt med en tredjespenne, mens slike spenner er funnet i åtte av de 16 kvinnegravene uten insulære gjenstander på Bikjholbergene. Med utgangspunkt i dette materialet kan man si at en relativt høy andel av kvinnegravene på Kaupang (elleve av 26), og særlig på Bikjholbergene, har vært utstyrt med tredjespenner.

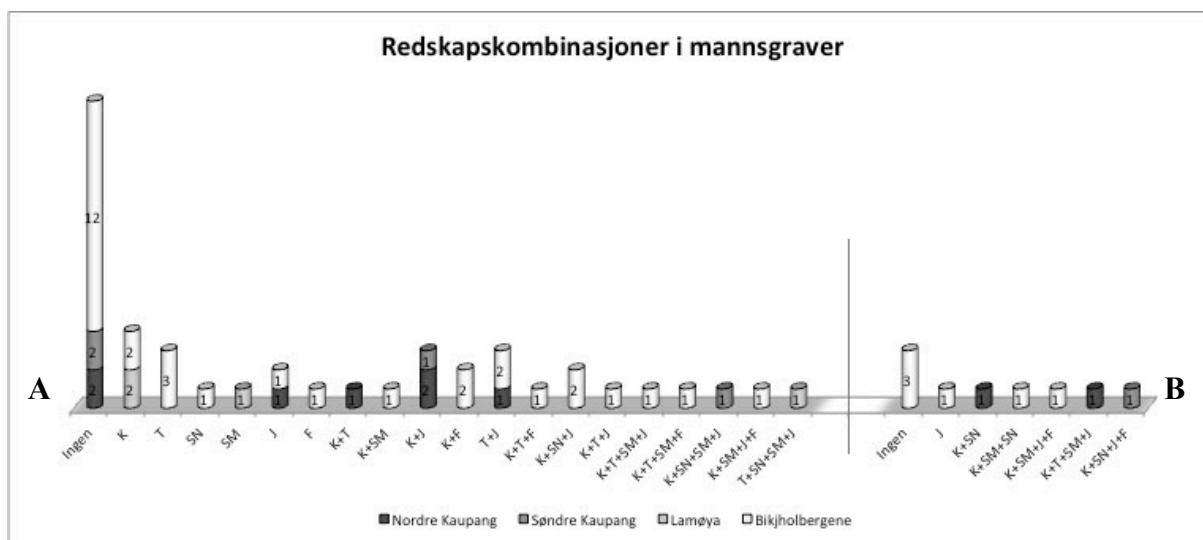
Ser man derimot på de sju enkeltgravene og den ene dobbeltgraven med insulære gjenstander, er det kun én av enkeltgravene fra Lamøya, og dobbeltgraven fra Bikjholbergene, som er utstyrt med tradisjonelle tredjespenner. Det er altså påfallende få av kvinnegravene med insulære gjenstander som er utstyrt med tredjespenner, i forhold til hva som er tilfelle for gravene uten slike gjenstander. En mulig forklaring kan finnes i nettopp de insulære gjenstandene. Fire av gravene, Ka.219, Ka.253, Ka.268 og Ka.304, inneholder insulære beslag som enten sikkert, eller trolig, har blitt omgjort til spenner (Blindheim 1999:47–53; Wamers 1985:103–104). Dersom man regner disse omgjorte beslagene som tredjespenne blir bildet et ganske annet, og tredjespenner opptrer dermed i inntil seks av de åtte gravene med insulære gjenstander.

6.4 Kombinasjoner av redskaper i kvinne- og mannsgrover

Redskaper av ulike typer opptrer i 37 av de 56 mannsgrovene og i 22 av de 33 kvinnegrovene i materialet. Figur 11 viser en oversikt over hvilke redskapskombinasjoner som opptrer i mannsgrovene. Som figuren viser er det stor variasjon både i grovene med og uten insulære gjenstander. Kombinasjonen *kjøkken/jordbruk* opptrer flest ganger, og finnes i tre mannsgrover uten insulære gjenstander. I tillegg opptrer disse redskapstypene sammen i kombinasjon med andre redskapstyper i fem grover uten, og tre grover med, insulære gjenstander. En annen kombinasjon som finnes i flere mannsgrover er *tekstil/jordbruk*. Redskapskombinasjonen opptrer i tre grover uten insulære gjenstander, men i kombinasjon med andre redskapstyper finnes den i ytterligere tre grover uten, og én grov med, insulære gjenstander.

Kjøkkenredskaper og *jordbruksredskaper* er de vanligste redskapstypene i mannsgrovene, og finnes i henholdsvis 19 og 15 av grovene uten insulære gjenstander. *Kjøkkenredskapene* opptrer også i fem, og *jordbruksredskaper* i fire, av grovene med insulær import.

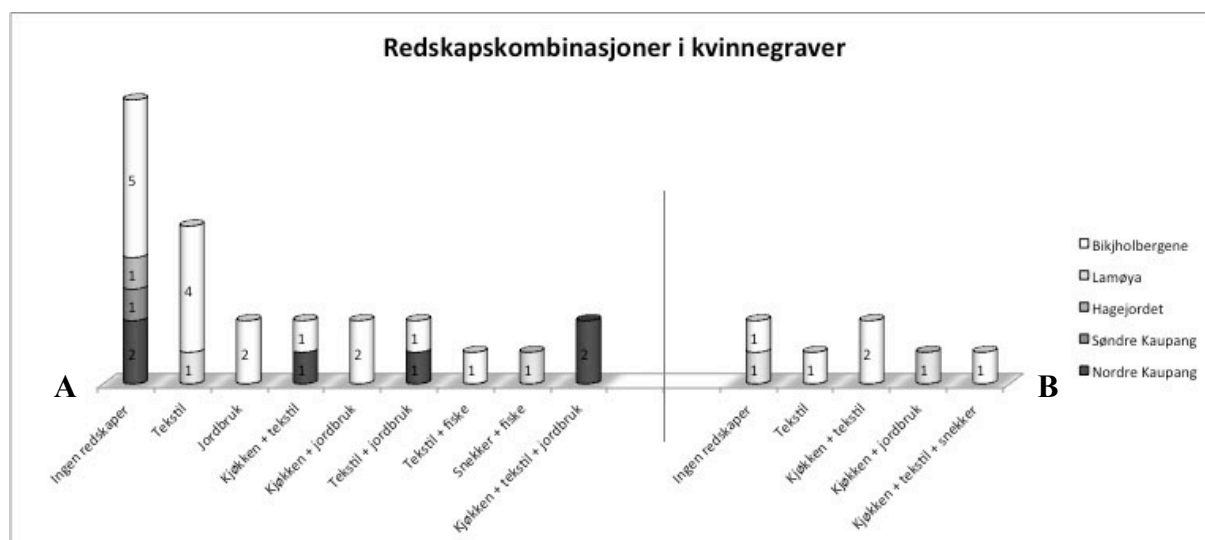
Tekstilredskaper, som ofte knyttes til kvinner og kvinnelige aktiviteter (se f.eks. Blindheim 1999:129–131; Petersen 1951:285–348; Solberg 1985) opptrer i 12 mannsgrover uten, og én av grovene med, insulære gjenstander. *Snekkerredskaper*, *smedutstyr* og *fiskeredskaper* er dårligere representert, men opptrer i enkelte grover både med, og uten, insulære gjenstander.

Figur 11: Antall mannsgrover fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av redskaper. A: grover uten insulære gjenstander, B: grover med insulære gjenstander.

Figur 12 viser en tilsvarende oversikt over redskapsmaterialet i kvinnegravene.

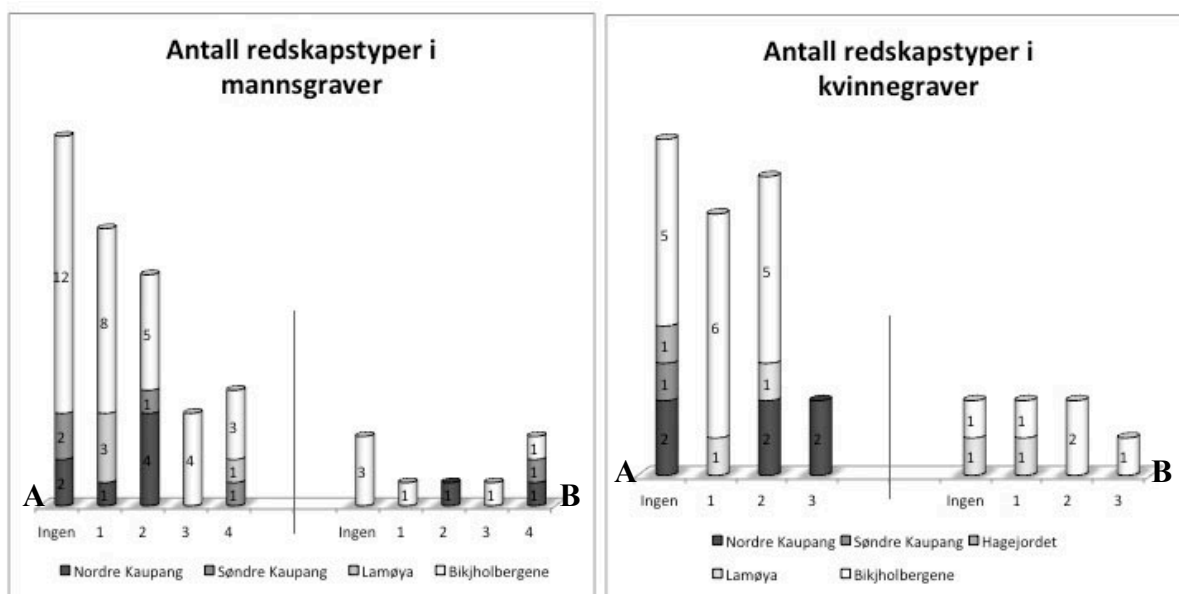
Kvinnegravene er generelt sett utstyrt med færre redskapstyper enn mannsgravene og variasjonen, eller antallet ulike kombinasjoner, er derfor også lavere. Av de 17 kvinnegravene uten insulære gjenstander, som er utstyrt med *redskaper* inneholder fem graver kun *tekstilredskaper*. *Tekstilredskapene* er den hyppigst forekommende redskapstypen i kvinnegravene, og finnes også i sju av gravene som også inneholder andre redskapstyper. *Tekstilredskapene* opptrer også i fire av de fem kvinnegravene med insulære gjenstander som er utstyrt med *redskaper*, men i kun én grav er *tekstilredskaper* de eneste redskapene. Med unntak av det høyere antallet graver uten insulære gjenstander som kun er utstyrt med *tekstilredskaper*, er det ikke mulig å se betydelige forskjeller mellom hvilke redskapskombinasjoner som opptrer i kvinnegravene med, og uten, insulære gjenstander.

Figur 12: Antall kvinnegraver fra de forskjellige gravfeltene på Kaupang med ulike kombinasjoner av redskaper. A: graver uten insulære gjenstander, B: graver med insulære gjenstander.

Jordbruksredskaper opptrer i åtte av de 17 kvinnegravene uten insulære gjenstander som er utstyrt med *redskaper*. Slike redskaper finnes altså i opp mot halvparten av disse gravene, men som figur 12 viser opptrer *jordbruksredskaper* kun i én av gravene med insulære gjenstander. *Kjøkkenredskaper* er en annen redskapskategori som er godt representert i gravene. I motsetning til *jordbruksredskapene* finnes *kjøkkenredskaper* i fire av de fem gravene med insulære gjenstander og *redskaper*, og i seks av de 17 gravene uten. *Fiskeredskaper* finnes kun i to av kvinnegravene uten insulære gjenstander. *Snekkerverktøy* er funnet i én grav med og én grav uten insulær import.

Figur 13 viser en oversikt over antallet redskapstyper som finnes i manns- og kvinnegravene. Som figurene viser inneholder flesteparten av gravene uten insulære gjenstander én eller to redskapstyper, mens et lavere antall graver inneholder tre eller fire redskapstyper. Derimot er hele fire av de seks mannsgravene med insulære gjenstander som inneholder *redskaper* utstyrt med tre eller fire redskapstyper. Mannsgravene med insulære gjenstander ser dermed ut til å være over gjennomsnittlig godt utstyrt med tanke på redskaper, og dette inntrykket forsterkes ytterligere om man ser på det totale antallet redskaper i gravene. På den andre siden må det påpekes at tre av mannsgravene med insulære gjenstander ikke inneholder noen redskaper i det hele tatt, og at to graver kun inneholder henholdsvis én og to redskapstyper. Det er med andre ord ikke slik at alle mannsgravene med insulære gjenstander er svært godt utstyrt med tanke på redskaper.

Figur 13: Oversikt over antallet manns- og kvinnegraver med ulikt antall redskaper. A: graver uten insulære gjenstander, B: graver med insulære gjenstander.

Kvinnegravene med insulære gjenstander inneholder, som de øvrige kvinnegravene, mellom null og tre redskapstyper. Det ser ikke ut til at gravene med insulære gjenstander er utstyrt med et større antall redskapstyper enn gravene uten slike gjenstander, noe som også gjelder det totale antallet *redskaper*. Disse kvinnegravene inneholder altså, som mannsgravene, et varierende antall redskaper og redskapstyper, men i motsetning til mannsgravene skiller de seg ikke nevneverdig fra de resterende kvinnegravene.

6.5 Oppsummering

Analysen av kategorikombinasjonene i manns- og kvinnegravene viste at det er stor variasjon i materialet. Det var ikke mulig å knytte kombinasjonene *våpen/redskap/personlige gjenstander* i mannsgravene og *spenne/øvrige pyntegjenstander/redskap/personlige gjenstander* i kvinnegravene utelukkende til gravene med eller uten insulære gjenstander. Imidlertid opptrer ofte andre gjenstandstyper i tillegg til disse kombinasjonene i gravene med de insulære gjenstandene. Analysen viste at ingen av gjenstandskategoriene kun er representert i en gruppe graver, men at *handelsrelaterte gjenstander* og *hesteutstyr* opptrer i en større andel av gravene med insulære gjenstander enn i gravene uten slike gjenstander.

Undersøkelsen av våpenkombinasjonene i mannsgravene viste at en betydelig større andel av gravene med insulære gjenstander (sju av ni), har kombinasjonen sverd/spyd/øks enn hva som er tilfellet for de resterende gravene (åtte av 48). Mannsgravene med insulære gjenstander er også bedre utstyrt med tanke på hvilke typer *våpen* som opptrer i gravene, og antallet *våpen* per grav.

Kvinnegravene uten insulære gjenstander er over landsgjennomsnittet godt utstyrt med skålformede spenner (20 av 26), og dette gjelder i enda større grad for gravene med insulære gjenstander (sju av sju). En relativt stor andel av kvinnegravene uten insulære gjenstander, særlig på gravfeltet Bikjholbergene, inneholder tredjespenner (elleve av 26). Kun én av de sju gravene med insulær import, hvorav fem er fra Bikjholbergene, inneholder en tradisjonell tredjespenne. Tolkes derimot omgjorte insulære beslag som tredjespenner, opptrer tredjespenner i opptil fem av sju, eller i overkant av 71 %, av kvinnegravene med insulære gjenstander.

Undersøkelsen av redskapsmaterialet i mannsgravene viste at det er stor variasjon med tanke på hvilke redskapstyper som har blitt lagt i gravene. Ingen redskapskombinasjoner eller redskapstyper opptrer utelukkende i mannsgraver med eller uten insulære gjenstander. Gravene med insulær import hører til både de best og dårligst utstyrte gravene, både med tanke på antall *redskaper* og antall redskapstyper. Kvinnegravene er generelt sett utstyrt med færre ulike redskapstyper. De samme redskapstypene opptrer i de samme kombinasjonene både i kvinnegravene med, og uten, insulære gjenstander. Kvinnegravene med insulære gjenstander skiller seg heller ikke ut med tanke på det totale antallet *redskaper* i gravene.

Analysen avslørte også at det er visse forskjeller mellom gravfeltene på Kaupang, med tanke på hvor velutstyrte gravene med insulære gjenstander fremstår i forhold til de øvrige gravene. De tre gravene med insulære gjenstander på Nordre og Søndre Kaupang er alle mannsgraver, og alle tre tilhører de best utstyrte gravene på sine gravfelt. Dette gjelder også noen av manns- og kvinnegravene på Bikjholbergene, men en stor andel av gravene med insulære gjenstander på Bikjholbergene er også gjennomsnittlig eller dårlig utstyrt med tanke på antallet gjenstandskategorier og redskapstyper per grav.

6.6 Korrelasjon med annen import

I gravene på Kaupang er det i tillegg til de insulære importgjenstandene også funnet importgjenstander med ”østlig” og ”vestlig kontinental” opprinnelse. Med ”østlig” menes i dette tilfellet gjenstander som har sin opprinnelse i de slaviske, baltiske og finske områdene rundt Østersjøen. Den østlige importen omfatter i hovedsak vektlodd, men også spenner, smykker, perler og keramikk. Gjenstandene som er samlet under betegnelsen ”vestlig kontinental” import stammer fra Hedeby, de frisiske områdene ved Nordsjøen (inkludert Ribe) og det frankiske riket. Den vestlig kontinentale importen er både mer tallrik og mer variert enn den østlige, og omfatter sverd, spenner, keramikk og glassbeger i tillegg til en skjoldbule, medaljong og et relikviegemme.

Stylegar (2007:84) oppgir at det er funnet østlige og vestlig kontinentale importgjenstander i 34 av de 101 gravene i materialet som behandles i denne avhandlingen. I de tilfellene hvor det tydelig fremgår hvilke gjenstander det er snakk om er disse markert som import i funnkatalogen (se *appendiks 1*). For flere av gravene (Ka.210, 257, 283, 286, 287, 290, 299 og 307) har jeg ikke kunnet identifisere hvilke gjenstander som skal være importert. Jeg har likevel valgt å ta utgangspunkt i Stylegars oversikt, da det ville gått ut over denne avhandlingens rammer å utforske dette nærmere. På tross av dette har jeg valgt å se bort ifra én av gravene som Stylegar har ført opp med vestlig kontinental import, Ka.400, da graven kun inneholder en skålformet spenne av den nordiske Berdal-typen. Østlige og vestlig kontinentale importgjenstander opptrer dermed i henholdsvis 14 og 25 graver (se tabell 2).

Kapittel 6 – Analyse

Gravfelt (totalt antall graver)	Vestlig kontinental import	Østlig import	Insulær import	Antall graver med import
Nordre Kaupang (20)	3	4	2	6
Søndre Kaupang (7)	2	-	1	2
Hagejordet (2)	2	1	-	2
Lamøya (11)	2	1	2	3
Bikjholbergene (61)	16	8	12	30
Totalt (101)	25	14	17	43

Tabell 2: Antall graver med importgjenstander av ulike opprinnelse på de ulike gravfeltene på Kaupang.

Østlige og vestlig kontinentale importgjenstander finnes altså i et betydelig antall av gravene i materialet. I kun to tilfeller opptrer østlige importgjenstander i graver med insulære gjenstander, og i seks graver opptrer de sammen med vestlig kontinentale gjenstander. De vestlig kontinentale importgjenstandene og insulære gjenstander er funnet sammen i fem graver. Som tidligere nevnt finnes østlig og vestlig kontinental import sammen i seks graver, mens den vestlig kontinentale importen opptrer alene i de resterende 14 gravene. Samlet sett opptrer altså insulære gjenstander i kun 7 av 33, eller 21,2 %, av gravene med østlig og vestlig kontinental import. Med tanke på at de 17 gravene med insulære gjenstander utgjør om lag 16,5 % av det totale antallet graver i materialet, ser det med andre ord ikke ut til å være noen tydelig sammenheng mellom opptredenen av insulære gjenstander og importgjenstander fra andre regioner.

Ser man imidlertid på fordelingen av importgjenstander i gravene innad på hvert enkelt gravfelt, blir bildet noe annerledes. På Nordre Kaupang er det kun seks av totalt 20 graver som inneholder østlige og vestlig kontinentale importgjenstander, deriblant de to gravene med insulære gjenstander. En tilsvarende situasjon kan sees på Søndre Kaupang og Lamøya, hvor en av to graver på gravfeltet som inneholder ikke-insulær import også er utstyrt med insulære gjenstander. Bikjholbergene ser ut til å være det eneste gravfeltet hvor storparten av de øvrige importgjenstandene finnes i graver uten insulære gjenstander. Av totalt 21 graver med østlig og/eller vestlig kontinental import på Bikjholbergene, er det nemlig bare tre som også inneholder insulær import. Her må det selvfølgelig tas hensyn til at materialet fra Bikjholbergene både er større og bedre undersøkt enn hva er tilfellet for de øvrige gravfeltene, men etter min oppfatning viser dette at importgjenstander kan ha vært i omløp blant en noe større del av den gravlagte befolkningen på Bikjholbergene enn Nordre Kaupang, Søndre Kaupang og Lamøya.

6.7 Insulære gjenstander i manns- og kvinnegraver

I de 17 gravene som er utstyrt med insulær import finnes det i alt 26 gjenstander av insulær opprinnelse. I 15 av de 17 gravene er det funnet kun én insulær importgjenstand, men i to mannsgraver, Ka.264 og 298, er det funnet henholdsvis sju og fire insulære gjenstander. Som nevnt i kapittel 5 er gjenstandsgruppen svært heterogen, og tabell 3 viser fordelingen av ulike gjenstandstyper i manns- og kvinnegravene på Kaupangs ulike gravfelt. Fire av de sju insulære gjenstandene som er funnet i kvinnegraver er beslag av ulike typer. De resterende tre gjenstandene er et nålehus av bein, et drikkehornsbeslag og en bolle av bronse. Ingen av disse gjenstandstypene, med unntak av beslagene, opptrer i mannsgravene. Også i mannsgravene utgjør beslag den største gjenstandsgruppen, og totalt seks beslag er funnet i fire graver. Det er også funnet tre ringnåler, to rem/beltespenner, to skålvecter, ett sverd, ett bisset, to knapper og to små børsteskaft av insulær opprinnelse i de ni mannsgravene. Det er med andre ord større variasjon med tanke på hvilke insulære gjenstandstyper som opptrer i mannsgravene enn i kvinnegravene. I den ene dobbeltgraven hvor det er funnet insulær import er det funnet en remspenne.

Gjenstandstype	Nordre Kaupang	Søndre Kaupang	Lamøya	Bikjholbergene		
	Mann	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Kvinne+mann
Beslag	-	-	1	6	3	-
Skålvect	2	-	-	-	-	-
Sverd	-	-	-	1	-	-
Bisset	-	1	-	-	-	-
Nålehus av bein	-	-	1	-	-	-
Ringnål	-	-	-	3	-	-
Rem/beltespenne	-	-	-	1	-	1
Drikkehornsbeslag	-	-	-	-	1	-
Spann/kar/bolle	-	-	-	-	1	-
Knapp	-	-	-	2	-	-
”Børsteskaft”	-	-	-	2	-	-

Tabell 3: Antall insulære gjenstander av ulike typer i mannsgravene, kvinnegravene og dobbeltgraven på de forskjellige gravfeltene på Kaupang.

Av de insulære gjenstandstypene som opptrer i gravene på Kaupang blir ofte skålvecter, sverd, bisset, nålehus, ringnåler, rem/beltespenner, drikkehornsbeslag og knapper regnet som gjenstander som har hatt en profan primærfunksjon. De faller dermed inn i en gruppe

gjenstander som mange forskere har hevdet representerer gaveutveksling eller handelsvirksomhet, men som også kan være forbundet med plyndring. Kun de ti beslagene, og muligens bollen og de to små «børsteskaftene», kan regnes som gjenstander med klerikal primærfunksjon. Som omtalt i kapittel 2 er dette er gjenstander som mange forskere hevder at utelukkende kan ha havnet i sin norrøne kontekst som resultat av plyndring.

6.8 Ytre og indre gravkonstruksjon

På Kaupang finnes det stor variasjon når det kommer til både den indre og ytre gravkonstruksjonen i gravene. I denne delen av analysen skal jeg ta for meg disse variasjonene ved de ulike gravfeltene på Kaupang. Gravene fra feltet Hagejordet vil imidlertid ikke bli behandlet nærmere i de to følgende delkapitlene da det dreier seg om kun to graver. Det vil derfor ikke gi mening å trekke slutninger om variasjon på grunnlag av et så lite materiale.

I kapittel 5 gjorde jeg rede for den ytre gravkonstruksjonen for gravene på de ulike gravfeltene på Kaupang. Tabell 4 viser en oppsummering av denne redegjørelsen hvor tallene er forenklet ved at det ikke skilles mellom ulike typer gravhauger. Tabellen viser at det er en påfallende tendens til at gravene på hvert enkelt gravfelt har den samme formen for ytre gravkonstruksjon. For eksempel er 60 av de 61 gravene fra Bikjholbergene flatmarksgraver, 18 av de 20 gravene fra Nordre Kaupang er sikre gravhauger, mens alle de sju gravene fra Søndre Kaupang er gravhauger (se tabell 4). Gravfeltet på Lamøya bryter derimot med denne tendensen, da verken flatmarksgraver eller gravhauger dominerer på gravfeltet. Det er også påfallende hvordan gravene med de insulære gjenstandene følger den formen for ytre gravmarkering som er dominerende for sine respektive gravfelt (se tabell 4).

	Nordre Kaupang		Søndre Kaupang		Lamøya		Bikjholbergene	
	Uten	Med	Uten	Med	Uten	Med	Uten	Med
Gravhaug	16	2	6	1	3	-	1	-
Mulig gravhaug	1	-	-	-	-	-	-	-
Flatmarksgrav	1	-	-	-	4	2	48	12
Mulig flatmark	-	-	-	-	2	-	-	-

Tabell 4: Ytre gravkonstruksjon i gravene på de ulike gravfeltene på Kaupang. Under hvert gravfelt er det to kolonner: den venstre kolonnen viser gravene uten insulære gjenstander, kolonnen til høyre representerer gravene med insulære gjenstander.

Ser man på den indre gravkonstruksjonen foreligger det informasjon for et mye mindre antall av gravene. Dette er direkte knyttet til at mange av gravene ikke er utgravd av profesjonelle fagfolk og mangelfull dokumentasjon av tidlige utgravninger (se kapittel 1.3). Den informasjonen som foreligger dreier seg om tilstedeværelsen av båter og ulike typer kister og kammer i graven. På gravfeltene Nordre Kaupang, Søndre Kaupang og Lamøya er båter funnet i henholdsvis tre, to og to gravhauger. I en av disse båtgravene, på Søndre Kaupang, er det funnet insulære gjenstander. På Bikjholbergene er båter funnet i 41 flatmarksgraver, mens det muligens har vært båt i seks flatmarksgraver. 12 av båtgravene på Bikjholbergene inneholder også insulære gjenstander. Det ser med andre ord ut til at båtgravskikken ikke har vært knyttet til en bestemt ytre gravkonstruksjon, men heller har fulgt den dominerende skikken på hvert enkelt gravfelt. Det ser heller ikke ut til at de insulære gjenstandene kan knyttes direkte til båtgravskikken. Totalt ni graver, åtte flatmarksgraver og én gravhaug, har vært utstyrt med en eller annen form for kiste eller kammerkonsstruksjon. Alle disse gravene stammer fra Bikjholbergene, og det er ikke funnet insulære gjenstander i noen av dem.

6.9 Likbehandling

I denne delen av analysen skal jeg ta for meg et viktig aspekt av variasjonen som finnes på de ulike gravfeltene på Kaupang, nemlig om den døde er blitt kremert eller ikke. Det vil ikke bli skilt mellom ulike former for kremasjonsgraver eller ubrente graver da det svært sjeldent finnes nærmere opplysninger om dette.

	Nordre Kaupang		Søndre Kaupang		Lamøya		Bikjholbergene	
	Uten	Med	Uten	Med	Uten	Med	Uten	Med
Brent	16	2	4	1	3	-	-	-
Ubrent	1	-	-	-	1	1	41	10
Mulig ubrent	1	-	-	-	3	1	7	-
Ukjent	-	-	2	-	2	-	1	2

Tabell 5: Brente og ubrente graver fordelt på de ulike gravfeltene på Kaupang. Under hvert gravfelt er det to kolonner: den venstre kolonnen viser gravene uten insulære gjenstander, kolonnen til høyre representerer gravene med insulære gjenstander.

Tabell 5 viser en oversikt over likbehandlingen på de ulike gravfeltene slik den ble presentert i kapittel 5. Ut ifra denne oversikten er det tydelig at likbehandlingen på de forskjellige gravfeltene er meget ulik. Særlig tydelig er dette for gravfeltene Nordre Kaupang, hvor branngravskikken er dominerende, og Bikjholbergene, hvor ubrente skjelettgraver ser ut til å

ha vært den foretrukne formen for begravelse (se tabell 5). Branngravskikken ser også ut til å ha vært foretrukket på Søndre Kaupang, men her er antallet graver så lavt at det ikke er mulig å avgjøre med sikkerhet. Gravfeltet på Lamøya er det eneste av feltene med en rimelig jevn fordeling av branngraver og ubrente skjelettgraver. Dette samsvarer godt med den tendensen som ble observert for den ytre gravkonstruksjonen i forrige delkapittel. Det ser med andre ord ut til at branngravskikken er tett knyttet til hauglegging, mens skjelettgravskikken er et fenomen som hovedsakelig opptrer i flatmarksgraver. Ser man på tabell 5 er det et tydelig samsvar mellom den dominerende likbehandlingen på hvert gravfelt, og i gravene med insulære gjenstander på de respektive gravfeltene. Med tanke på likbehandlingen i gravene ser det med andre ord ikke ut til at gravene med insulære gjenstander skiller seg fra de resterende gravene på sine respektive gravfelt.

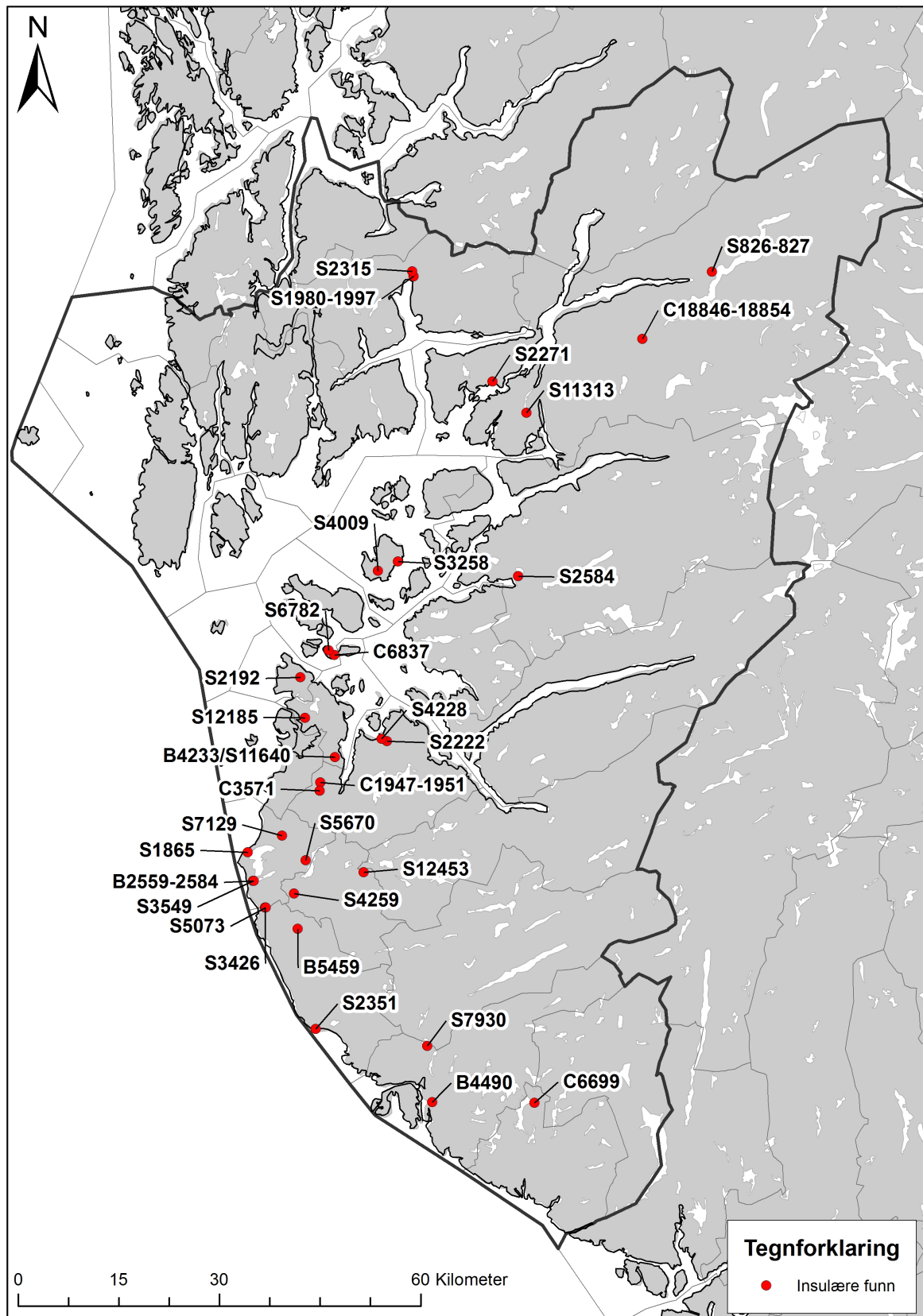
7 Komparativ analyse: Rogaland

I kapittel 1.1 påpekte jeg at det vil være interessant å sammenligne materialet fra Kaupang med et gravmateriale med insulære gjenstander fra en mer periodetypisk kontekst. Valget falt på Rogaland, som blant annet er det fylket i Norge hvor det er kjent flest funn fra vikingtid med insulære gjenstander. På grunn av avhandlingens begrensede rammer har jeg dessverre ikke mulighet til å ta for meg funn uten insulære gjenstander selv om dette ville styrket analysen. Med utgangspunkt i avhandlingens problemstillinger ønsker jeg i dette kapittelet å besvare følgende spørsmål: Har de insulære gjenstandene samme kjønnsmessige tilknytning på Kaupang og i Rogaland? Opptrer de samme typene insulære gjenstander i de to undersøkelsesområdene? Er de insulære gjenstandene behandlet ulikt? Har de insulære gjenstandene hatt samme sosiale tilknytning, eller med andre ord: Er det forskjeller på hvor velstående graver som er utstyrt med insulære gjenstander på Kaupang og i Rogaland?

7.1 Graver med insulære gjenstander i Rogaland

En oppdatert katalog over insulære importgjenstander fra vikingtid i vestlandsfylkene Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland ble publisert av Helge Sørheim i 2010. I det følgende har jeg valgt å ta utgangspunkt i Sørheims oversikt som inkluderer i alt 54 funn av insulære gjenstander fra Rogaland. Glørstad (2010:73–82) har imidlertid argumentert for at sju av de insulære ringnålene og ringspennene i Sørheims katalog er lokalproduserte kopier av insulære ringspenner. Jeg har derfor valgt å ikke inkludere disse gjenstandene i analysen. Funnene fra Rogaland har en ujevn geografisk spredning. Regionene Ryfylke, Haugalandet og Dalane er representert med et lite antall funn hver, men den store hovedmengden av funnene stammer fra Jæren (se figur 14) (Sørheim 2010:Figur 35).

Av de 48 funnene er 16 registrert som løsfunn eller mulige skattefunn. For en av de insulære gjenstandene (B2561) er funnomstendighetene uklare, da gjenstandsmaterialet fra tre graver er sammenblandet. Disse vil ikke bli inkludert i undersøkelsen. De resterende 31 funnene stammer fra ulike typer graver, deriblant gravhauger, -røyser og flatmarksgraver. Det er disse 31 gravfunnene som utgjør grunnlaget for analysene det følgende kapittelet. Funnene kommer for det meste fra enkeltgraver, men det er også gjort funn av insulære gjenstander i to

Figur 14: Kart over Rogaland med spredning av daterbare gravfunn med insulære gjenstander.

dobbeltgraver. Av totalt 33 individer er 21 kvinner og åtte menn, fra 27 graver, kjønnsbestemt på grunnlag av enten bevart beinmateriale eller gjenstandsinventaret i gravene.

7.2 Kildekritiske forhold ved materialet

I kapittel 1.3 påpekte jeg at et lite antall av gravene i materialet fra Kaupang ikke var sakkyndig undersøkt, og at en del av de faglige undersøkelsene er sparsommelig dokumentert. Dette er også tilfellet for gravene med insulære gjenstander fra Rogaland. Tabell 6 viser en oversikt over hvor mange av gravene som ble undersøkt i visse tidsperioder og hvor mange som er sakkyndig undersøkt. Et stort antall av gravene ble oppdaget i tidsrommet mellom 1864 og 1949 og nærmere bestemt ble 23 av de 31 gravene undersøkt i denne perioden. Hele 19 av disse gravene ble funnet i perioden 1878 til 1922 (se *appendiks 2*). Av disse 23 gravene ble åtte faglig undersøkt, men det foreligger ingen utfyllende rapporter fra utgravingene.

Periode	Sakkyndig undersøkt	Ufaglært undersøkt	Ukjente omstendigheter
Ukjent	-	-	4
1864 - 1899	3	4	1
1900 - 1949	5	7	3
1950 - 1999	-	2	-
2000 - 2012	2	-	-

Tabell 6: Antall ufaglært og sakkyndig undersøkte graver med insulære gjenstander fra Rogaland i ulike tidsperioder.

Ett unntak er Gausel-graven som ble ufaglært undersøkt i 1883/84. Graven ble etterundersøkt av arkeologer så sent som i 1997, og det foreligger derfor en god del informasjon om gravens oppbygning (Børsheim og Soltvedt 2002:179–193). Kun to funn stammer fra den andre halvdelen av 1900-tallet, og ingen av de to gravene ble undersøkt av sakkyndige. På 2000-tallet er det undersøkt to graver som inneholdt insulære gjenstander (Bertheussen 2008; Thingnæs 2009). Det er dermed viktig å være klar over at det kun er disse to gravene, og til dels Gausel-graven, som er godt dokumenterte og troverdige med tanke på gravgodsets representativitet og gravens indre og ytre konstruksjon.

7.3 Kjønnsmessig fordeling av insulære gjenstander

Av de 31 gravene med insulære gjenstander i Rogaland er 19 kvinnegraver, seks er mannsgraver, mens to graver inneholder både en kvinne og en mann (se *appendiks 2*). I fire graver er kjønnnet til den døde ikke bestemt. Med andre ord er nesten to tredjedeler (61.3 %) av gravene fra Rogaland som inneholder insulære gjenstander kvinnegraver. Dersom gravene som ikke kan kjønnsbestemmes holdes utenfor øker andelen kvinnegraver til 19 av 27, eller i underkant av tre fjerdedeler (70.3 %). Jåtten (2006:55) oppgir at 207 av 754 kjønnsbestemte vikingtidsgraver fra Rogaland er kvinnegraver (27.5 %). På den andre siden har Ellen Høigård Hofseth (1999:101) vist at kun én av åtte (12.5 %) vikingtidsgraver fra Nord-Rogaland er kvinnegraver, mens andelen kvinner er større i den sørlige delen av fylket (Hofseth 1988:7). Andelen kvinnegraver har altså trolig variert en del innad i fylket, men samlet sett ser det ut til at kvinnegravene har utgjort godt under halvparten av vikingtidsgravene i Rogaland. Dersom disse tallene er representative tyder det på at insulære gjenstander har hatt en sterk tilknytning til kvinner, eller i det minste kvinnegraver, i Rogaland.

Totalt 76 insulære gjenstander er funnet i de 31 gravene fra Rogaland: sju i mannsgraver, 61 i kvinnegraver, to i dobbeltgraver og seks i graver med ukjent kjønn (se tabell 7). Det finnes med andre et betydelig høyere antall insulære gjenstander fra kvinnegravene enn fra mannsgravene. Kun én av de seks mannsgravene, S1980–1997 fra Håland, er utstyrt med to insulære gjenstander. Dette bildet må muligens modifiseres noe, da graven S2271 fra Marvik uten sikre kjønnsindikerende gjenstander er utstyrt med tre insulære gjenstander: et beslag som er blitt omgjort til spenne, et hengekar og et bisset. Det omgjorte beslaget peker riktignok mot at graven har rommet en kvinne, men dette kan ikke bestemmes med sikkerhet. Fire kvinnegraver er utstyrt med mer enn en insulær gjenstand. To insulære gjenstander er funnet i S2351 fra Kvalbein og C18846–18854 fra Nærheim, mens C1947–1951 fra Soma og B4233 fra Gausel er utstyrt med henholdsvis 20 og 22 insulære gjenstander. Hele to tredjedeler av de insulære gjenstandene fra kvinnegravene finnes med andre ord i disse to gravene. Det høye antallet insulære gjenstander i Soma-graven skyldes at graven har vært utstyrt med et sett hesteseletøy prydet med insulære bronsebeslag. Kvinnen i Gausel-graven har i tillegg til et slikt seletøy blitt gravlagt med ytterlige sju insulære gjenstander.

7.4 Insulære gjenstandstyper

Tabell 7 viser en oversikt over hva slags type, og hvor mange, insulære gjenstander som opptrer i mannsgraver, kvinnegraver, dobbeltgraver og graver med ukjent kjønn fra Rogaland. Seletøysbeslag er den mest tallrike typen insulære gjenstander i materialet fra Rogaland, og som omtalt stammer alle seletøysbeslagene i Rogaland fra de to rikt utstyrte kvinnegravene fra Soma og Gausel. Disse to gravene er også de eneste som er utstyrt med insulære bisset av bronse, med unntak av den omtalte graven S2271 fra Marvik som ikke kan kjønnsbestemmes med sikkerhet.

Gjenstandstype	Mannsgraver	Kvinnegraver	Dobbelgrav	Ukjent kjønn
Ringspenne	1	3	-	1
Likearmet spenne	-	1	-	-
Beltespenne	1	-	-	-
Skålvekt	-	1	-	-
Spann/kar/bolle	3	4	1	1
Drikkehornsbetlag	-	3	-	-
Bisset	-	2	-	1
Seletøysbetlag	-	34	-	-
Betlag	2	13	1	3

Tabell 7: Antall insulære gjenstander av ulike typer i mannsgraver, kvinnegraver, dobbeltgraver og graver med ukjent kjønn fra Rogaland.

Betlag av ulike typer utgjør den nest største gruppen insulære gjenstander i materialet og består av 19 eksemplarer, hvorav 13 er funnet i kvinnegraver, to i mannsgraver, en i en dobbeltgrav, og tre i graver med individer av ukjent kjønn. 15 av disse betlagene er ifølge Wamers (1985:99–101) sekundært omgjort til spenner, mens to betlag har sekundært påførte hull (se figur 15). 12 av de 15 betlagene som er omgjort til spenner stammer fra kvinnegraver, mens de resterende tre kommer fra graver som ikke inneholder kjønnsindikerende gjenstander. Ingen av betlagene som er funnet i mannsgraver eller i dobbeltgraven viser spor av å ha vært omgjort til spenner, og det er derfor mulig at de tre ukjønnete gravene med betlag har vært kvinnegraver.

Av de øvrige typene insulære gjenstander som opptrer i materialet fra Rogaland er det ingen som viser spesiell tilknytning til manns- eller kvinnegraver. Ulike typer kar, spann og boller er funnet i et antall manns- og kvinnegraver, mens likearmede spenner, drikkehornsbetlag, skålvekter og beltespenner kun opptrer i én grav hver. Et mulig unntak er de insulære ringspennene, som ifølge Glørstad (2010) omtrent utelukkende opptrer i kvinnegraver i

Norge. I materialet fra Rogaland finnes slike spenner i tre sikre kvinnegraver, en mannsgrav, og den omtalte ukjønnede graven S2271 fra Marvik.

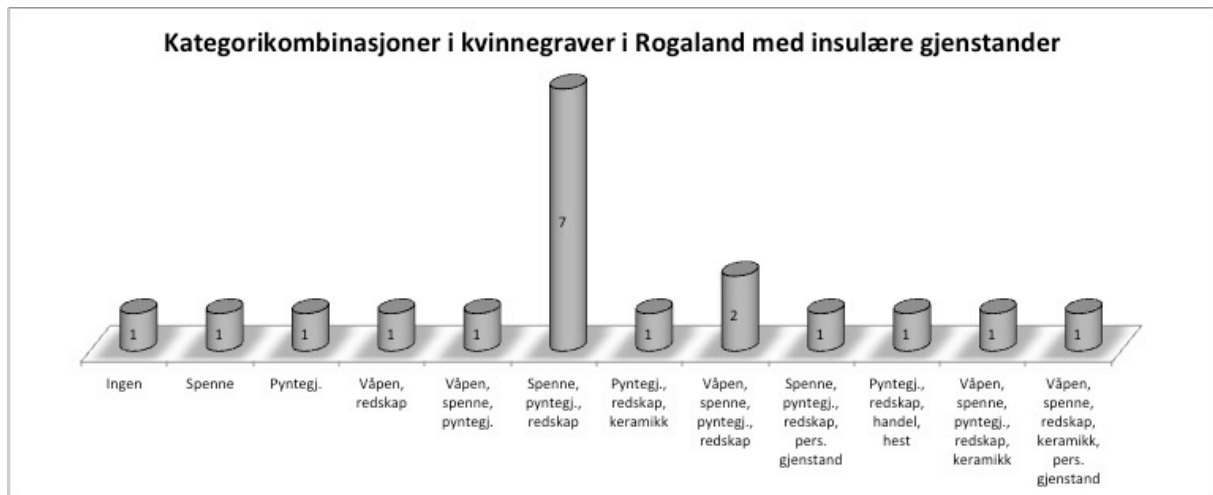
Figur 15: Beslag fra Refsnes i Rogaland (S3426) med sekundært påførte hull. Bilde fra Unimus.

7.5 Det øvrige gjenstandsmaterialet i gravene

I dette delkapittelet vil jeg analysere ulike aspekter ved det ikke-insulære gjenstandsmaterialet i manns- og kvinnegravene fra Rogaland. Resultatene av analysen vil deretter bli diskutert opp mot materialet fra Kaupang og avhandlingens problemstillinger (se kapittel 1.1).

7.5.1 Gjenstandskategorier og kombinasjoner

Gjenstandsmaterialet i de seks mannsgravene fra Rogaland som er utstyrt med insulære gjenstander er svært varierende, både med tanke på antallet gjenstandskategorier i hver enkelt grav og hvilke gjenstandskategorier som opptrer sammen. Tre av de seks mannsgravene inneholder gjenstander i fire kategorier, mens de resterende tre gravene inneholder gjenstander i henholdsvis tre, to og én kategori. *Våpen* er den eneste gjenstandskategorien som opptrer i alle de seks gravene, mens *øvrige pyntegjenstander* finnes i fire av gravene. *Redskaper* finnes i alle de tre gravene med fire gjenstandskategorier. Gjenstander i kategoriene *spenner*, *hestestyr* og *andre personlige gjenstander* finnes i en grav hver, mens *handelsrelaterte gjenstander* er funnet i to av gravene.

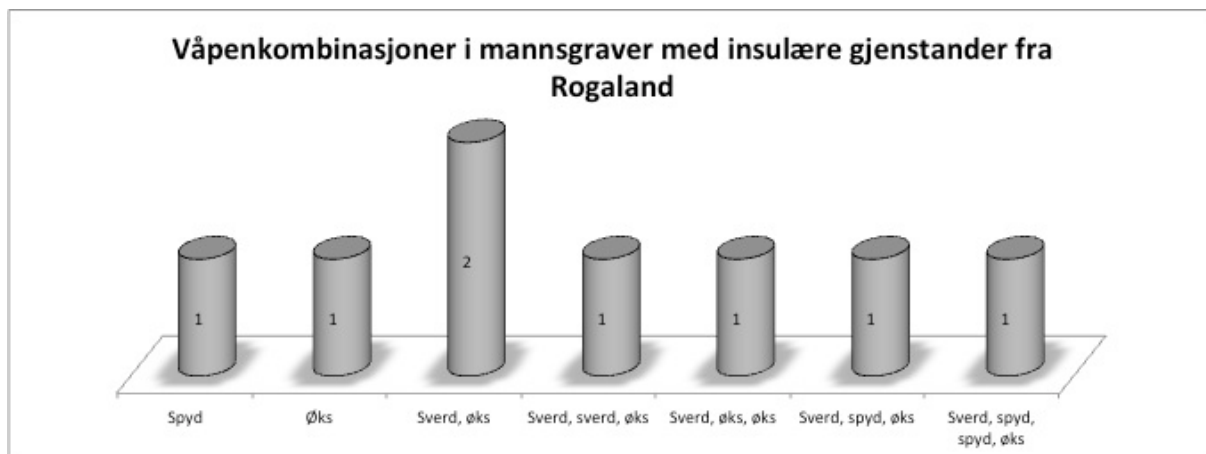

Figur 16: Antall kvinnegraver fra Rogaland med ulike kombinasjoner av gjenstandskategorier.

Figur 16 viser en oversikt over hvor mange kvinnegraver fra Rogaland som inneholder visse kombinasjoner av gjenstandskategorier. Som for mannsgravene inneholder kvinnegravene gjenstander i et varierende antall kategorier. Hele 15 av de 19 kvinnegravene inneholder gjenstander i tre eller flere kategorier (se figur 16). *Redskaper* og *øvrige pyntegjenstander* finnes i 15 av gravene og er de gjenstandskategoriene som opptrer hyppigst, mens spenner finnes i 14 av gravene. De øvrige gjenstandskategoriene er kun representert i et lite antall graver (se figur 16). *Kombinasjonen spenne/øvrige pyntegjenstand/redskap* opptrer i sju av disse 15 gravene, og i ytterligere fire av gravene finnes den i kombinasjon med gjenstander i andre kategorier.

7.5.2 Våpenkombinasjoner i mannsgraver

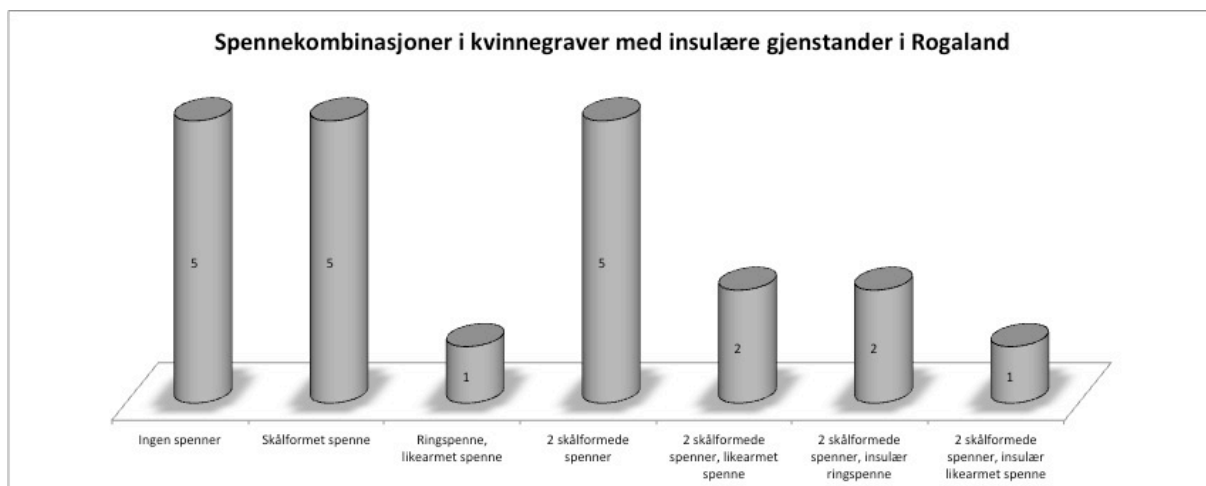
Mannsgravene og dobbeltgravene (S2192 og S6782) fra Rogaland inneholder fra ett til fire angrepsvåpen. Økser opptrer i sju av de åtte gravene, og er dermed det vanligste angrepsvåpenet i mannsgravene med insulære gjenstander fra Rogaland. Sverd finnes i seks av gravene, mens spyd kun opptrer i tre graver (se figur 17). Sverd/øks er kombinasjonen som opptrer hyppigst, og finnes i seks graver, mens kun to graver er utstyrt med et komplett våpensett bestående av sverd, spyd og øks.

Figur 17: Antall mannsgraver med insulære gjenstander fra Rogaland med ulike kombinasjoner av angrepsvåpen.

7.5.3 Spennekombinasjoner i kvinnegraver

Figur 18 viser spennekombinasjonene i kvinnegravene fra Rogaland. 16 av de 21 kvinnegravene var utstyrt med tradisjonelle *spenner*. Dobbeltgraven S2192 inneholdt en ringspenne og en likearmet spenne, men ingen skålformede spenner. I fem graver, deriblant den andre dobbeltgraven, er det kun funnet en skålformet spenne. Av de resterende ti gravene er det funnet to skålformede spenner i fem graver, mens det er funnet to skålformede spenner og en tredjespenne i form av ringspenner og likearmede spenner i fem graver.

Figur 18: Antall kvinnegraver med insulære gjenstander fra Rogaland med ulike kombinasjoner av spenner.

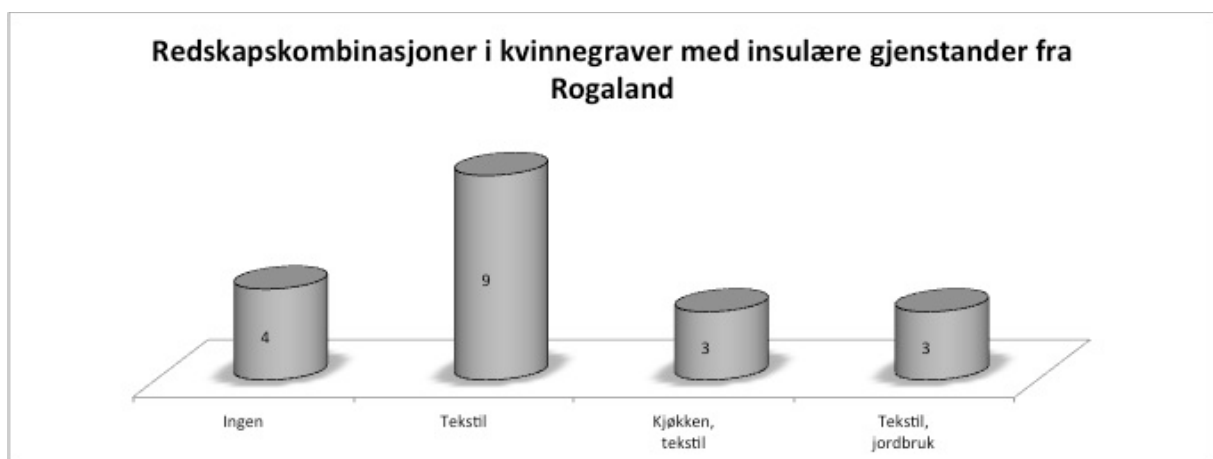
Tradisjonelle tredjespenner opptrer i seks av de 21 kvinnegravene fra Rogaland (28,6 %). Som tidligere nevnt er 12 av de insulære beslagene ifølge Wamers (1985:98–101) sekundært omgjort til spenner. Disse 12 beslagene stammer fra totalt ti graver, hvorav kun en av disse ti

gravene er utstyrt med en tradisjonell tredjespenne. Regner man med de omgjorte beslagene blir antallet graver med tredjespenne 15 av totalt 21 (71,4 %).

7.5.4 Redskapskombinasjoner i manns- og kvinnegraver

Av de seks mannsgravene med insulære gjenstander fra Rogaland er det kun én grav som inneholder mer enn én type *redskap*, mens to av gravene ikke inneholder redskaper i det hele tatt. De resterende tre gravene inneholder kun gjenstander fra én redskapstype hver, henholdsvis *tekstilredskaper*, *jordbruksredskaper* og *smedverktøy*. Graven med to typer redskaper er utstyrt med *kjøkken-* og *tekstilredskaper*. Det svært sparsommelige redskapsmaterialet, kombinert med det lave antallet graver, gjør det vanskelig å observere tendenser i dette materialet.

Redskapsmaterialet i kvinnegravene fra Rogaland er også forholdsvis sparsommelig, men det høyere antallet graver gjør det mulig å påpeke noen tendenser. Ni graver er utstyrt med gjenstander tilhørende en redskapstype, mens de resterende seks gravene inneholder to redskapstyper (se figur 19). Fire av de 19 kvinnegravene inneholder ikke gjenstander som faller inn under de forhåndsdefinerte redskapstypene. *Tekstilredskaper* er den vanligste typen *redskap*, og opptre i alle de 15 kvinnegravene med redskaper. I tillegg til *tekstilredskapene* er *kjøkkenredskaper* og *jordbruksredskaper* representert i tre graver hver.

Figur 19: Antall kvinnegraver fra Rogaland med ulike kombinasjoner av redskapstyper.

7.6 Graver med insulære gjenstander i Rogaland og på Kaupang

I det følgende vil jeg, med utgangspunkt i analysen av gravene med insulære gjenstander fra Rogaland, forsøke å besvare spørsmålene som ble stilt i begynnelsen av dette kapittelet. I kapittel 7.6.1 vil jeg ta for meg spørsmålet om de insulære gjenstandenes kjønnsmessige tilknytning på Kaupang og i Rogaland. Jeg vil også gå nærmere inn på om det er de samme typene insulære gjenstander som opptrer i gravmaterialet fra Kaupang og Rogaland, og samtidig om gjenstandene har blitt behandlet i ulikt. Til slutt vil jeg i kapittel 7.6.2 forsøke å etablere om det er forskjell på velstanden i gravene med insulære gjenstander på Kaupang og i Rogaland.

7.6.1 Insulære gjenstander og kjønnsfordeling

Gjennomgangen av materialet viste at 19 av de 31 gravene (61.3 %) fra Rogaland som inneholder insulære gjenstander har rommet en kvinne, men Jåtten (2006:55) påpeker at under en tredjedel (27.5 %) av det totale antallet vikingtidsgraver i fylket har vært kvinnegraver. Samlet tyder dette på at insulære gjenstander har vært nært knyttet til kvinner i Rogaland, men at det også har vært mulig for menn å bli gravlagt med slike gjenstander. Analysen av materialet fra Kaupang viste derimot at kun sju av de 17 gravene (41.2 %) med insulære gjenstander har vært kvinnegraver. Som i Rogaland har om lag en tredjedel (32.0 %) av det totale antallet graver vært kvinnegraver. Insulære gjenstander har altså hatt en sterk tilknytning til kvinner og kvinnegraver også på Kaupang, men dersom disse tallene er representative kan det tyde på at tilknytningen har vært sterkere i Rogaland. Her må det imidlertid påpekes at små endringer i tallene fra Kaupang vil kunne endre dette bildet drastisk.

Omtrent halvparten av de samme insulære gjenstandstypene som finnes i gravene fra Rogaland (skålvokter, beltespenner, drikkehornsbeslag, bissel, beslag og spann/kar/boller) opptrer også i materialet fra Kaupang (jf. tabell 3 og 7). Ringspenner, likearmede spenner og seletøysbeslag er de eneste typene insulære gjenstander som finnes i Rogaland, men som ikke opptrer i gravene på Kaupang. Beslag til hesteseletøy er den mest tallrike av gjenstandstypene som ikke opptrer på Kaupang, men det er viktig å påpeke at slike beslag kun opptrer i de to kvinnegravene C1947-51 fra Soma og B4233 fra Gausel. Tilsvarende sett med insulære seletøysbeslag er kun kjent fra et funn fra Navan i Irland (Armstrong 1922, Bakka 1993), mens øvrige insulære seletøybeslag som oftest opptrer enkeltvis i norske graver (Jåtten

2006:40). Tilsvarende opptrer insulære sverd, nålehus, knapper, ringnåler og børsteskaftlignende gjenstander kun i materialet fra Kaupang.

Av de insulære gjenstandstypene som opptrer i materialet fra både Rogaland og Kaupang, er det kun de insulære beslagene som opptrer i et tilstrekkelig antall graver til at det er mulig å si noe om gjenstandenes kjønnsmessige tilhørighet. Det eneste unntaket er insulære spann, kar og boller, som i Rogaland opptrer i både manns- og kvinnegraver. På Kaupang er det imidlertid kun funnet én slik gjenstand, slik at det ikke er mulig å avgjøre om situasjonen har vært den samme som i Rogaland. Ser man bort ifra de omtalte insulære seletøysbeslagene funnet i Rogaland, er ulike typer beslag den mest omfangsrike insulære gjenstandskategorien fra både Rogaland og Kaupang. Disse insulære beslagene opptrer i både manns- og kvinnegraver i begge områder, men har en noe ulik kjønnsmessig fordeling. I Rogaland stammer nemlig 13 av 19 beslag fra sikre kvinnegraver, mens kun fire av de ti beslagene fra Kaupang er funnet i kvinnegraver (jf. tabell 3 og 7). Alle beslagene funnet i kvinnegraver viser spor av å ha vært omgjort til spenner (Blindheim 1999:47–53; Wamers 1985:99–104), med unntak av beslaget funnet i graven C6837 fra Vareberg i Rogaland (se *appendiks 2*). Derimot er ingen av beslagene som er funnet i sikre mannsgraver eller dobbeltgraver omgjort til spenner (Wamers 1985:97–101). To beslag, fra en mannsgrav og en dobbeltgrav i Rogaland, er imidlertid sekundært påført hull som ikke tar hensyn til gjenstandenes dekor (slik som vist i figur 15). Det siste beslaget som er funnet i en mannsgrav i Rogaland er blitt montert på et vektlodd av bly (Wamers 1985:98). Dette viser tydelig at de insulære beslagene fra både Kaupang og Rogaland har fått endret funksjon, og at bruken av beslag som spenne har vært knyttet til kvinner i begge områder.

En annen forskjell mellom gravene med insulære gjenstander fra Kaupang og Rogaland knytter seg til antallet slike gjenstander som opptrer i hver enkelt grav. På Kaupang er det kun gravene Ka.264 og Ka.298 som er utstyrt med mer enn én insulær gjenstand, og begge disse er mannsgraver. Ingen av kvinnegravene på Kaupang inneholder altså mer enn én insulær importgjenstand. I Rogaland er derimot situasjonen stikk motsatt. Seks av de 31 gravene fra Rogaland inneholder mer enn én insulær gjenstand og fire av disse (S2351 fra Kvalbein, C18846–18854 fra Nærheim, C1947–1951 fra Soma, og B4233 fra Gausel) er kvinnegraver. Kun en av de seks gravene (S1980–1997 fra Håland) er regnet som mannsgrav, mens den siste graven, S2271 fra Marvik, ikke kan kjønnsbestemmes. Det må påpekes at graver med mer enn én insulær gjenstand ser ut til å tilhøre unntakene både i Rogaland og på Kaupang.

Likevel kan resultatene av analysen tyde på at det har vært ulike skikker knyttet til de insulære gjenstandene i de to regionene.

7.6.2 Gravens relative velstand

Det lave antallet mannsgraver med insulære gjenstander i Rogaland har gjort at det har vært vanskelig å observere klare tendenser i materialet, men dersom man sammenligner resultatene fra analysen med materialet fra Kaupang fremgår det at det er noen klare forskjeller og likheter. Den største likheten er kanskje at mannsgravene med insulære gjenstander i begge områder inneholder et gjenstandsmateriale av svært varierende sammensetning og størrelse. Jevnt over inneholder mannsgravene i Rogaland gjenstander i færre ulike kategorier enn mannsgravene med insulære gjenstander på Kaupang, men forskjellen er ikke stor.

Sammenligner man derimot *våpenmaterialet* i mannsgravene fra Kaupang og Rogaland er det store forskjeller. På Kaupang inneholdt sju av de ni mannsgravene med insulære gjenstander kombinasjonen sverd/spyd/øks, mens kun to av de seks mannsgravene fra Rogaland har den samme kombinasjonen. Det samlede antallet våpen per grav er også lavere. Våpenmaterialet i mannsgravene med insulære gjenstander fra Rogaland er kanskje mer sammenlignbart med det som finnes i gravene uten slike gjenstander på Kaupang (jf. figur 8 og 17).

Redskapsmaterialet i gravene fra Rogaland er også svært sparsommelig, både sammenlignet med gravene med og gravene uten insulære gjenstander fra Kaupang.

Det samlede inntrykket er at gjenstandsmaterialet i mannsgravene med insulære gjenstander fra Rogaland er generelt sett dårlige utstyrt enn både mannsgravene med og uten insulære gjenstander fra Kaupang. Nivået av velstand uttrykt i gjenstandsmaterialet i mannsgraver med insulære gjenstander fra Rogaland virker altså ikke å ha vært like stort som på Kaupang. Ideelt sett burde imidlertid mannsgravene med insulære gjenstander sammenlignes med øvrige mannsgraver fra Rogaland. Rammene for denne avhandlingen har ikke gjort det mulig å gå nærmere inn på dette her. Jeg vil likevel vise til at Jåtten (2006:61) påpeker at mannsgraver med insulære gjenstander på Vestlandet er utstyrt med et høyere antall våpen enn øvrige mannsgraver, og at hun regner menn gravlagt med insulære gjenstander som en del av det sosiale toppsjiktet.

Gjenstandsmaterialet i kvinnegravene fra Rogaland utviser noen likheter med kvinnegravene med insulære gjenstander fra Kaupang, men også forskjeller. I likhet med mannsgravene er

antallet gjenstandskategorier representert i kvinnegravene varierende både på Kaupang og i Rogaland, men gjennomsnittlig lavere i Rogaland (jf. figur 5 og 16). På Kaupang opptrer kombinasjonen *spenne/øvrig pyntegjenstand/redskap* i kvinnegraver både med og uten insulære gjenstander, og i materialet fra Rogaland er kombinasjonen til stede i 11 av de 19 av kvinnegravene. *Spennematerialet* i kvinnegravene fra Rogaland har fellestrekk med gravene uten insulære gjenstander på Kaupang. Mens alle kvinnegravene med insulære gjenstander på Kaupang var utstyrt med minst to skålformede spenner, inneholdt halvparten av gravene fra Rogaland kun én eller ingen slike spenner (jf. figur 10 og 18). Ser man på tredjespennene og de insulære beslagene omgjort til spenner, viser derimot gravene fra Rogaland tydelige likheter med gravene med insulære gjenstander fra Kaupang. Faktisk inneholder hele 15 av 21 kvinnegraver fra Rogaland (71,4 %) tredjespenner og omgjorte insulære beslag, mens slike gjenstander finnes i henholdsvis 5 av 8 (62,5 %) og 11 av 26 (42,3 %) av gravene med og gravene uten insulære gjenstander på Kaupang. *Redskapsmaterialet* i kvinnegravene fra Rogaland er generelt sett både mindre, og ikke så variert som i gravene på Kaupang (jf. figur 12 og 19). De samme redskapstypene opptrer i kvinnegravene i begge regioner, med unntak av snekker- og fiskeredskaper, men i Rogaland inneholder alle kvinnegravene tekstilredskaper.

Samlet sett gir kvinnegravene fra Rogaland inntrykk av å være noe mindre velutstyrt enn kvinnegravene med insulære gjenstander fra Kaupang, men forskjellen er likevel mindre enn for mannsgravene. *Spennematerialet* i storparten av kvinnegravene fra Rogaland er rikt, også sett i forhold til *spennematerialet* som finnes i kvinnegravene på Kaupang. Tar man i tillegg med i beregningen at bare en tredjedel av gravene fra Rogaland er sakkyndig utgravd, gir dette inntrykk av at kvinnegravene med insulære gjenstander fra Rogaland har vært utstyrt med et gjenstandsmateriale ut over det gjennomsnittlige. Som for mannsgravene har det ikke vært mulig å sammenstille disse resultatene fra kvinnegraver uten insulære gjenstander fra Rogaland, men det er forhold som tyder på at en slik tolkning kan være troverdig. Jåtten (2006:57) påpeker nemlig at en betydelig høyere andel av kvinnegravene med insulære gjenstander på Vestlandet inneholder to skålformede spenner og en tredjespenne enn gravene uten insulære gjenstander.

7.6.3 Sammenfatning

Kort oppsummert tyder den komparative analysen på at insulære gjenstander har hatt en noe sterkere tilknytning til kvinner og kvinnegraver i Rogaland enn på Kaupang. På Kaupang er det kun mannsgraver som inneholder mer enn én insulær gjenstand, mens det i Rogaland er flest kvinnegraver. Det var ikke mulig å knytte de enkelte typene insulære gjenstander sikkert til manns- eller kvinnegraver. Insulære beslag opptrer i manns- og kvinnegraver i både Rogaland og på Kaupang, og i begge områder har mange av beslagene tydelig fått en sekundær funksjon. Alle insulære beslag i kvinnegravene fra Kaupang og Rogaland har blitt omgjort til *spenner*, med unntak av ett beslag. Beslag i mannsgraver har ikke blitt omgjort til spenner, men har i flere tilfeller spor etter å ha vært festet på en større gjenstand.

Gravene med insulære gjenstander i Rogaland er generelt sett utstyrt med et mindre omfattende og variert ikke-insulært gjenstandsmateriale enn gravene på Kaupang. Dette gjelder spesielt mannsgravene med insulære gjenstander fra Rogaland, men det må påpekes at materialet fra Rogaland ikke er like representativt som materialet fra Kaupang.

Gjenstandsmaterialet i kvinnegravene fra Rogaland har derimot flere likhetstrekk med materialet i gravene fra Kaupang, og det rike spennematerialet tyder på at gravene har vært utstyrt med et over gjennomsnittlig velutstyrt gjenstandsmateriale. Det kan altså se ut til at gjenstandsmaterialet i gravene med insulære gjenstander fra Rogaland i varierende grad har uttrykt velstand, men samtidig gjør kildesituasjonen dette usikkert. Imidlertid virker det sannsynlig at kvinnegravene med insulære gjenstander fra Rogaland har uttrykt et tilsvarende nivå av velstand som manns- og kvinnegravene med insulære gjenstander på Kaupang.

8 Tolkning og diskusjon

Analysene av gravmaterialet fra Kaupang og Rogaland avdekket flere interessante tendenser som kan bidra til å belyse de insulære gjenstandenes bruk og betydning i vikingtidens samfunn. I det følgende kapittelet vil jeg derfor diskutere disse resultatene i lys av avhandlingens forskjellige problemstillinger.

8.1 Hvem ble gravlagt på de ulike gravfeltene på Kaupang?

Spørsmålet om hvilke grupper i samfunnet som har gravlagt sine døde på Kaupangs ulike gravfelt, er sentralt dersom man ønsker å utforske hvilke individer som ble gravlagt med insulære gjenstander og hvilken betydning denne gjenstandsgruppen har hatt. I det følgende delkapittelet vil jeg derfor se nærmere på tidligere forsøk på å avgjøre hvilke grupper som har brukt de ulike gravfeltene, basert på gravfeltenes plassering i landskapet og ulikheter i gravskikk. De ulike tolkningene vil bli diskutert fortløpende opp mot resultatene av analysene av det samlede gravmaterialet fra Kaupang i kapittel 6.

Analysene av likbehandling og den indre og ytre konstruksjonen av gravene viste at det tilsynelatende har eksistert forholdsvis faste former for gravskikk på de ulike gravfeltene, med unntak av Lamøya hvor det er registrert både brente og ubrente graver i hauger og flatmark (jf. kapittel 6.7 og 6.8). Ubrente båt- og kistegraver i flatmark har vært den foretrukne gravskikken på gravfeltet på Bikjholbergene, mens branngraver markert med ulike former for gravhaug har dominert på Nordre og Søndre Kaupang.

8.1.1 Nordre og Søndre Kaupang

Skre (2007b:382) har påpekt at disse forskjellene i gravskikken mellom de ulike gravfeltene åpner for at gravfeltet på Nordre Kaupang, og muligens også Søndre Kaupang, ikke har vært tilknyttet det samme miljøet som har benyttet de øvrige gravfeltene på Kaupang. Den enerådende branngravskikken på Nordre Kaupang bør forstås som en sterk forbindelse med det rurale samfunnet i den omkringliggende regionen (Skre 2007b:382), hvor tre fjerdedeler av vikingtidsgravene er kremasjonsgraver (Forseth 1993:174). Blindheim (1981:119) har påpekt at det ikke ser ut til å være noen distinksjoner mellom hauger og flatmarksgraver eller brente og ubrente graver med tanke på rikdom. Analysene av gjenstandsmaterialet gav heller

ingen indikasjoner på at gravene på Nordre og Søndre Kaupang skilte seg betydelig fra gravene på de øvrige gravfeltene, men dette bildet vil endres betydelig dersom man tar i betraktning de 56 funnfattige, og dermed udaterte, gravene som ble utgravd av Nicolaysen på Nordre Kaupang (jf. Stylegar 2007:103–111).

Skre (2007b:381) har også lagt vekt på at gravfeltet på Nordre Kaupang ikke forholder seg til bosetningsområdet og landskapet på samme måte som de andre gravfeltene ved Kaupang. Gravfeltene på Bikjholbergene, Søndre Kaupang, Lamøya og Vikingholmen henvender seg alle til havnebassenget i Kaupangkilen og er plassert nærmest mulig selve bosetningsområdet (se figur 3) (Skre 2007b:381). Gravfeltet på Nordre Kaupang er derimot plassert et stykke unna selve bosetningsområdet (Moen 2011:32), og Skre (2007b:381) argumenterer for at det eksisterer en nær forbindelse mellom gravfeltet og ferdselsåren mellom bosetningsområdet på Kaupang og de andre delene av Skiringssalkomplekset, bestående av hallbygningen på Huseby og tingstedet på Þjóðalyng (Tjølling). Med utgangspunkt i denne argumentasjonen har Skre (2007b:382) hevdet at gravfeltet på Nordre Kaupang ble brukt av det lokale eliten, medlemmene av deres husstander, og jordeiere fra omkringliggende gårder. Skres argumentasjon er overbevisende, og jeg finner det sannsynlig at individene gravlagt på gravfeltene Nordre og Søndre Kaupang har vært tilknyttet den omkringliggende gårdsbebyggelsen. En slik tolkning styrkes av de overbevisende argumentene for at skikken med hauglegging har vært knyttet til arveoverføringer av jordeiendom som har blitt presentert av ulike forskere (Iversen 1999; Skre 1998:199–207; Zachrisson 1994:226–234). Det var imidlertid ingen tendenser i analysen av gjenstandsmaterialet i gravene som pekte mot at alle gravene på hverken Nordre eller Søndre Kaupang skal knyttes til en lokal maktelite slik Skre foreslår.

8.1.2 Hagejordet

Gravfeltet på Hagejordet ligger på den nordlige delen av den samme bergryggen som gravfeltet på Bikjholbergene, tett inntil den nordlige delen av bosetningsområdet (se figur 3). Fem gravhauger og sju funn som kan stamme fra flatmarksgraver eller hauger er registrert på gravfeltet. Den nære tilknytningen til bosetningsområdet gjør det nærliggende å tenke seg at gravfeltet har vært benyttet av handelsplassens beboere (Skre 2007b:381), men ifølge Moen (2011:32) henvender gravfeltet på Hagejordet seg mot fjorden og gravfeltet på Nordre Kaupang og ikke mot bosetningsområdet. Moen (2011:33) tolker derfor gravene på

Hagejordet som en forlengelse av gravfeltet Nordre Kaupang. Sett i lys av forståelsen av haugen som et tegn på overføring av jordeiendom kan individene som er gravlagt på Hagejordet ha vært jordeiere, noe som kan støtte Moens tolkning. Muligheten for at et ukjent antall av gravfunnene fra Hagejordet kan stamme fra flatmarksgraver, gjør imidlertid at det må stilles visse forbehold ved denne tolkningen av gravfeltet. Det svært lave antallet daterte graver fra Hagejordet, gjør at det ikke er mulig å gjøre observasjoner om gravfeltets bruk på grunnlag av gravgodsets sammensetning.

8.1.3 Lamøya

På grunn av Kaupangs rolle som handelsplass, har det blitt foreslått at noen av gravene kan tilhøre handelsreisende som døde under sitt opphold på Kaupang (Hofseth 1999:108). Marianne Moen (2011:35) legger frem ideen om at Lamøya kan ha vært stedet hvor disse fremmede ble gravlagt. Hun tenker seg at omreisende handelsfolk og håndverkere som døde på Kaupang kan ha blitt gravlagt etter de lokale skikkene, men at gravene har vært plassert på en øy, tydelig adskilt fra fastlandet og de øvrige gravfeltene (Moen 2011:35). Hun påpeker at det derimot ikke er noen trekk ved gjenstandsmaterialet fra Lamøya som støtter en slik tolkning (Moen 2011:35). Denne oppfatningen støttes av analysen av gjenstandsmaterialet som viste at gravene Lamøya ikke skiller seg fra øvrige de gravfeltene, hverken med tanke på gjenstandstyper, kombinasjoner av våpen og spenner eller redskap, selv om gravene riktignok inneholder et relativt høyt antall importgjenstander (jf. kapittel 6.6).

Jeg har tidligere påpekt at det er registrert både flatmarksgraver og gravhauger på Lamøya, og at det er vanskelig å avgjøre om disse utgjør ett eller flere ulike gravfelt. Det lave antallet undersøkte graver gjør det også vanskelig å trekke slutninger om forskjeller og likheter mellom flatmarksgravene og gravhaugene. En annen foreslått tolkning av gravene på Lamøya er at de kan ha fungert på samme måte som gravene på Nordre Kaupang. Altså som markeringer av kontinuitet og legitimitet rettet mot reisende som ankom eller dro fra Kaupang langs sjøveien (Moen 2011:37). Flatmarksgravene på Guristranda vil ikke ha vært godt synlige fra avstand, selv om Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995:93) mener det er trolig at gravene opprinnelig har vært markert på overflaten, og de kan derfor neppe ha fungert som markører i landskapet. Dermed er det kanskje mest nærliggende å tenke seg at det er ulike grupper som har gravlagt sine døde i flatmarksgravene på Guristranda og i gravhaugene på

resten av Lamøya, eller at spesielle omstendigheter har ført til at enkelte ble gravlagt i en grav som ikke ble markert med haug.

8.1.4 Bikjholbergene

Blindheim (1969:26) har foreslått at gravfeltet på Bikjholbergene har vært brukt av en befolkningstype hun kaller ”handelsbonde” – halvt bonde, halvt handelsmann. Blindheims forslag tok utgangspunkt i gravmaterialets sammensetning, deriblant det store antallet jordbruksredskaper, og i tanken om at handelsplassen kun var bosatt i deler av året.

Undersøkelsene av bosetningsområdet som ble gjennomført i perioden 1998-2003 har senere vist at Kaupang trolig har vært bosatt året rundt (se Pilø 2007, for argumentasjon), men dette utelukker imidlertid ikke at hele, eller deler, av befolkningen på Kaupang kan ha vært involvert både i handel og jordbruk. Analysen av gjenstandsmaterialet i gravene på Kaupang viste at handelsrelaterte gjenstander opptrer i fire av gravene med, og seks av gravene uten, insulære gjenstander. Av disse ti gjenstandene er tre funnet i graver på Nordre Kaupang, én på Lamøya, én på Hagejordet og fem på Bikjholbergene. Tatt i betraktning at Bikjholbergene er representert med et svært høyt antall graver i materialet i forhold til de øvrige gravfeltene (jf. tabell 1), viser ikke fordelingen av denne gjenstandskategorien en spesiell tilknytning til handel.

Moen (2011:37) påpeker at båtbegravelsene og det rike importmaterialet på Bikjholbergene tyder på forbindelser med reiseaktivitet, men at slike forbindelser vil ha vært naturlige for enhver person av en viss rang i en travel havneby, enten gjennom direkte deltagelse i, eller andre former for, tilknytning til handel. Det må nevnes her at både båtbegravelser og et relativt rikt importmateriale også er funnet på de øvrige gravfeltene på Kaupang (jf. kapittel 6.6 og 6.8), og at en tilsvarende tolkning derfor også kan være gjeldende for enkelte graver på disse gravfeltene. Selv om gjenstandsmaterialet i gravene på Bikjholbergene ikke nødvendigvis tyder på at individene som ble gravlagt på gravfeltet har hatt sterkere tilknytning til handel enn individer gravlagt på de øvrige gravfeltene, tyder den særegne skikken med båtbegravelser i flatmark, og den nære landskapsmessige forbindelsen til bosetningsområdet på Kaupang, om en sterk tilknytning til reiser og handel. Jeg mener derfor at Moens (2011:37) forslag om at de gravlagte individene på Bikjholbergene har vært embetsmenn og prominente aktører på handelsplassen virker troverdig, men at den store variasjonen i gravenes gjenstandsmateriale (jf. kapittel 6) gjør at dette må modifiseres noe.

Denne variasjonen tyder etter min mening på at gravfeltet kan ha vært benyttet av et større sjikt av handelsplassens befolkning enn Moen antyder.

8.1.5 Sammenfatning

Denne diskusjonen viser at man ikke uten videre kan avgjøre hvilke deler av befolkningen som har benyttet de ulike gravfeltene på Kaupang, eller om det faktisk har eksistert slike skiller på alle gravfeltene. De tydelige forskjellene mellom beliggenheten og gravskikken på Nordre Kaupang og Bikjholbergene viser likevel etter min mening at det er ulike samfunnsgrupperinger som har gravlagt sine døde på disse gravfeltene. Gravene på Nordre Kaupang, og til dels også Søndre Kaupang, viser en sterk tilknytning til gravskikken i den omkringliggende regionen, og gravene på Nordre Kaupang er plassert i landskapet på en slik måte at de vil ha dominert ankomsten til Kaupang over land. Den enerådende bruken av gravhaugen på disse gravfeltene, som jeg har knyttet til arveoverføringer av jordeiendom, sannsynliggjør at gravene på Nordre og Søndre Kaupang bør knyttes til gårdsbosetningen i det omkringliggende området som foreslått av Skre (2007:382–383). Tilsvarende tyder den særegne gravskikken på Bikjholbergene og den nære landskapsmessige tilknytningen mellom gravfeltet og selve bosetningsområdet på Kaupang på at Bikjholbergene trolig skal kobles til beboerne på handelsplassen. Tilstedeværelsen av både flatmarksgraver og gravhauger på Lamøya kan tyde på at gravfeltet ble benyttet av den jordeiende befolkningen i området, men også av individer som ikke etterlot seg arv i form av jord. Tilsvarende tvetydig er det at gravfeltene Hagejordet og Søndre Kaupang ligger tett inntil til bosetningsområdet, mens gravskikken peker i retning av at det er jordeiende bønder som er gravlagt der. Dette fenomenet kan muligens reflektere individer som har hatt en tett tilknytning til handelsplassen, men som også har hatt jordeiendom i området (jf. Blindheims «handelsbonde»).

8.2 Har insulære gjenstander signalisert forskjeller i identitet på Kaupang?

I forrige delkapittel tok jeg opp spørsmålet om hvilke deler av befolkningen som har gravlagt sine døde på de ulike gravfeltene på Kaupang, og jeg påpekte at de ulike gravfeltene trolig har vært knyttet til ulike grupperinger i samfunnet. I det følgende skal jeg, med utgangspunkt i resultatene av analysene i kapittel 6, vurdere om tilstedeværelsen av insulære gjenstander i graven kan ha vært benyttet som en markering av spesifikke identiteter innad i de ulike delene av befolkningen.

8.2.1 Likbehandlingen og gravens konstruksjon

Analysen av likbehandlingen og gravens indre og ytre konstruksjon viste som nevnt i forrige delkapittel at det ser ut til å ha eksistert relativt faste former for gravskikk på Kaupangs ulike gravfelt. Alle gravene på Kaupang som inneholder insulære gjenstander følger den dominerende gravskikken på sine respektive gravfelt både med tanke på likbehandlingen og gravens konstruksjon, med et mulig unntak for de to kvinnegravene på Lamøya (jf. tabell 4 og 5). Det er som tidligere omtalt kjent både flatmarksgraver og et stort antall gravhauger fra Lamøya, men begge de to kvinnegravene med insulære gjenstander er flatmarksgraver. Muligens reflekterer denne skjevheten det lave antallet gravhauger fra Lamøya i avhandlingens materiale, og det kan tenkes at bildet ville blitt et annet dersom flere gravhauger på gravfeltet blir undersøkt. Det kan heller ikke utelukkes at insulære importgjenstander faktisk bare opptrer i flatmarksgraver på Lamøya, men det lave antallet undersøkte graver gjør at eventuelle tolkninger kun blir spekulasjon.

Etter min mening tyder den store graden av likhet i gravskikken innad på Kaupangs forskjellige gravfelt, med unntak av Lamøya, på flere forhold som er interessante i forbindelse med spørsmålet om hvem som ble gravlagt med insulære gjenstander, men også hvilken betydning de insulære gjenstandene har hatt. Likheten viser trolig at de som har gravlagt sine døde på samme gravfelt også har delt en del grunnleggende forestillinger om døden (Lia 2001:118–119) og hvilke materielle elementer ved begravelsen som har vært passende og nødvendige. Først og fremst betyr det at gravene med insulære gjenstander bør knyttes til den samme delen av befolkningen som de resterende gravene på sine respektive gravfelt. Dette betyr at insulære gjenstander ikke bare har vært i omløp blant befolkningen på selve handelsplassen som gravla sine døde på Bikjholbergene, men også i den delen av befolkningen som holdt til på gårdene i det omkringliggende området og gravla sine døde på Nordre Kaupang, og muligens også på Søndre Kaupang og Lamøya. Dette er for så vidt ikke spesielt overraskende med tanke på omfanget av insulære gjenstander og deres geografiske utbredelse i resten av Vestfold (Petersen 1940; Skre 2007a:241; Wamers 1985), men det er likevel høyst relevant for forståelsen av de insulære gjenstandene at de assosieres med ulike deler av befolkningen i Kaupang-området.

8.2.2 Forskjeller mellom gravfeltene

Ser man derimot på sammensetningen av gjenstandsmaterialet i gravene på Kaupang viser det seg at det er visse forskjeller mellom gravene med og uten insulære gjenstander, men også at dette varierer fra gravfelt til gravfelt. Blant annet viste analysen at det er store forskjeller med tanke på hvor mange av de forhåndsdefinerte gjenstandskategoriene som er representert i både gravene med og uten insulære gjenstander (jf. figur 5–7). De to mannsgravene på Nordre Kaupang og mannsgraven på Søndre Kaupang med insulære gjenstander er blant de rikest utstyrte på sine respektive gravfelt. Det samme gjelder flere av manns- og kvinnegravene med insulære gjenstander på Bikjholbergene. På den andre siden viser analysen også at en stor andel av gravene med insulære gjenstander på Bikjholbergene er gjennomsnittlig eller til og med sparsommelig utstyrt sammenlignet med gravene uten insulære gjenstander på samme gravfelt. Gjenstandsmaterialet i de to kvinnegravene fra Lamøya med insulære gjenstander er også svært ulikt, men det lave antallet kvinnegraver fra gravfeltet gjør det vanskelig å avgjøre hvorvidt de to skiller seg ut fra gravene uten slike gjenstander.

Tolkningen av importgjenstander i et generelt sett homogent arkeologisk materiale har vært problematisert (Wamers 2011:89), men import knyttes likevel ofte til høystatusmiljøer og demonstrasjoner av makt og velstand (se f.eks. Skre 2007a:241). Analysen av det østlige og vestlig kontinentale importmaterialet viste at alle de tre gravene fra Nordre og Søndre Kaupang med insulære gjenstander også inneholder importgjenstander av østlig eller kontinental proveniens (jf. kapittel 6.6), og at det kun er fem andre graver, fire fra Nordre Kaupang (av 20) og en fra Søndre Kaupang (av sju), som inneholder importgjenstander. Uavhengig av hvordan man tolker importgjenstandene er det klart at de representerer noe utenom det vanlige i vikingtidens graver. Inntrykket av at gravene med insulære importgjenstander på Nordre og Søndre Kaupang har vært over gjennomsnittet velutstyrte med tanke på gravgods i forhold til de øvrige gravene på sine respektive gravfelt, underbygges dermed ytterligere av det øvrige importmaterialet i gravene. Til sammenligning er slike importgjenstander kun funnet i tre av de tolv gravene med og atten av gravene uten insulære gjenstander på Bikjholbergene. Det ser altså ikke ut til å være den samme graden av korrelasjon mellom insulære gjenstander og andre typer import på Bikjholbergene som på Nordre og Søndre Kaupang.

8.2.3 Standardiserte uttrykk for status i manns- og kvinnegraver

Analysen av våpen- og spennekombinasjonene i manns- og kvinnegravene på Kaupang viste at det var enkelte forskjeller mellom gravene med og uten insulære gjenstander. De samme kombinasjonene av våpen og spenner opptrer i begge gruppene, men i forskjellige forhold (jf. kapittel 6.2 og 6.3). I henhold til det teoretiske rammeverket presentert i kapittel 3, kan slike gjentakende kombinasjoner av gjenstandstyper tolkes som standardiserte uttrykk for sosiale identiteter som har vært meningsbærende for de som valgte ut gravgodset (Kristoffersen 2000:20). Bergljot Solbergs forsøk på å skille ut forskjellige sosiale grupper i vikingtidens samfunn på grunnlag av gjenstandskombinasjoner i gravmaterialet følger den samme tankegangen. I artikkelen *Social Status in the Merovingian and Viking Age Periods in Norway from Archaeological and Historical Sources* tok Solberg (1985) utgangspunkt i forutsetningen om at gravene representerer den frie befolkningen. Hun deler manns- og kvinnegravene inn i tre grupper, hver av dem er basert på henholdsvis våpen- og draktmaterialet i gravene. Disse tre gruppene representerer ifølge Solberg (1985:74) ulike nivåer av sosial status i vikingtidens samfunn, hvor gruppe 1 representerer frie menn og kvinner med lav status og gruppe 3 representerer det øvre sosiale sjiktet i samfunnet. Med utgangspunkt i spørsmålet om hvilke individer det er som har blitt gravlagt med insulære gjenstander, er det interessant å se materialet fra Kaupang i lys av Solbergs modell.

Mannsgraver i Solbergs gruppe 1 kjennetegnes ved å være utstyrt med kun ett angrepsvåpen, mens gravene i gruppe 2 og 3 er utstyrt med henholdsvis to og tre ulike angrepsvåpen. Basert på 1495 gravfunn oppgir Solberg (1985:67) at gruppe 1, 2 og 3 utgjør henholdsvis 74 %, 17 % og 10 % av mannsgravene fra merovingertid og vikingtid i Øst-Norge. Stylegar (2007:83) har tidligere påpekt at våpenmaterialet i mannsgravene på Kaupang er eksepsjonelt, både i forhold til resten av Vestfold og hele det norske vikingtidsmaterialet. Særlig med tanke på den store andelen graver med tre ulike typer angrepsvåpen. Dette støttes av analysen av våpenmaterialet i de 47 mannsgravene uten insulære gjenstander på Kaupang, som viste at åtte, eller 17 %, av gravene inneholdt kombinasjonen sverd/spyd/øks og dermed tilhører Solbergs gruppe 3. 21 av de 47 gravene (44,7 %) inneholdt to ulike angrepsvåpen og plasseres i gruppe 2, mens 18 graver (38,2 %) kun var utstyrt med ett angrepsvåpen og utgjør gruppe 1. Dessverre medfører det lave antallet mannsgraver fra gravfeltene Nordre Kaupang, Søndre Kaupang og Lamøya at det ikke er mulig å avgjøre om det finnes signifikante forskjeller i denne fordelingen mellom de ulike gravfeltene (Stylegar 2007:83). Til sammenligning er hele sju av de ti (70 %) mannsgravene med insulære gjenstander utstyrt med tre eller flere ulike

angrepsvåpen, og de resterende tre (30 %) gravene inneholder to ulike angrepsvåpen. Ingen av gravene med insulære gjenstander plasseres altså i Solbergs gruppe 1, mens hele 70 % av gravene tilhører gruppe 3. Det lave antallet graver i denne undersøkelsen gjør at man ikke bør legge for mye i disse forskjellene. Det er likevel interessant å observere at storparten av mannsgravene med insulære gjenstander ifølge Solbergs modell regnes som graver med høy status, ikke bare forhold til andre graver i landsdelen, men også innad på Kaupang. Etter min mening er det også interessant å bemerke at gravene med insulære gjenstander fra Nordre og Søndre Kaupang utpeker seg som graver med spesielt høy status på sine respektive gravfelt, mens gravene med insulære gjenstander fra Bikjholbergene gir et noe mer variert inntrykk.

Kvinnegravene i Solbergs gruppe 1 er definert ved at de ikke er utstyrt med skålformede spenner, men inneholder fem eller flere perler og/eller tekstilredskaper. Graver i gruppe 2 må inneholde minst én skålformet spenne, mens graver i gruppe 3 kjennetegnes ved to eller flere skålformede spenner og en tredjespenne (Solberg 1985:67). Av de 26 kvinnegravene uten insulære gjenstander på Kaupang er det fire graver (15 %) som faller inn i Solbergs gruppe 1, 13 graver (50 %) i gruppe 2, og sju graver (27 %) i gruppe 3. De to resterende gravene (8 %) faller utenfor Solbergs gruppeinndeling fordi de hverken inneholder skålformede spenner, fem eller flere perler, eller tekstilredskaper. Sett i forhold til Solbergs gjennomsnittstall for kvinnegraver i Øst-Norge, hvor 33 % av 236 graver tilhører gruppe 1, 54 % gruppe 2 og 13 % gruppe 3, er graver i gruppe 2 og 3 svært godt representert i gravene uten insulære gjenstander. Det samme gjelder i enda større grad for gravene med insulære gjenstander. Ingen av disse gravene plasseres i Solbergs gruppe 1, mens seks av de åtte gravene (75 %) tilhører gruppe 2 og de resterende to gravene (25 %) gruppe 3. Medregnet de omgjorte insulære beslagene som finnes i fire graver, øker antallet graver i Solbergs gruppe 3 til seks av åtte (75 %). Alle de åtte kvinnegravene med insulære gjenstander stammer fra gravfeltene på Bikjholbergene (6) og Lamøya (2). Imidlertid er det bare på Bikjholbergene at antallet kvinnegraver er tilstrekkelig stort til at det er mulig å observere forskjeller mellom gravene med og uten insulære gjenstander. Deler man inn kvinnegravene fra Bikjholbergene etter Solbergs kriterier ser man det samme mønsteret som skissert ovenfor, nemlig at en betydelig større andel av gravene med enn uten insulære gjenstander tilhører Solbergs gruppe 3.

I henhold til Solbergs modell utpeker altså en stor andel av både manns- og kvinnegravene med insulære gjenstander på Kaupang seg som høystatusgraver. Det er viktig å være

oppmerksom på at en slik tilnærming ikke oppfatter alle variasjonene som eksisterer i gjenstandsmaterialet, da for eksempel mannsgraver med kun ett våpen kan være rikt utstyrt med øvrige gjenstander (for eksempler, se Solberg 1985:74). Det er også viktig å påpeke at et antall av gravene uten insulære gjenstander også må regnes som høystatusgraver ifølge Solbergs metode. At det ikke eksisterer klare skiller mellom de to gruppene med graver vises også av at gravene med og uten insulære gjenstander ikke kunne knyttes til spesifikke gjenstandskategorier eller kombinasjoner av disse. Derimot ble det observert at de hyppigst opptredende kombinasjonene av gjenstandskategorier i mannsgravene, *våpen/redskap/personlige gjenstander* og *våpen/pyntegjenstander/redskap/personlige gjenstander*, finnes både i gravene med og uten insulære gjenstander, særlig på Nordre og Søndre Kaupang. Det samme gjelder kombinasjonene *spenner/øvrige pyntegjenstander/redskap* og *spenner/øvrige pyntegjenstander/redskap/personlige gjenstander* for kvinnegravene. Et unntak fra denne tendensen er de tallrike mannsgravene som kun er utstyrt med *våpen*. Ingen av gravene med insulære gjenstander hører inn under denne gruppen som opptrer på alle gravfeltene på Kaupang, med unntak av Lamøya.

8.2.4 Tolkninger

I begynnelsen av dette delkapittelet påpekte jeg at gravene med insulære gjenstander på Kaupang følger de samme formene for likbehandling og gravmarkering som de øvrige gravene på sine respektive gravfelt. Trolig reflekterer likheten i gravskikk at de som har gravlagt sine døde på samme gravfelt har delt visse oppfatninger om døden, og ikke minst hvordan disse oppfatningene skulle synliggjøres i gravens materielle uttrykk. Dette sannsynliggjør, etter min mening, at det også kan ha eksistert en felles overordnet forståelse for betydningen av hvilke gjenstandstyper og kombinasjoner av gjenstander som ble plassert i gravene, som foreslått av Kristoffersen (2000:20; se også Glørstad 2010:115). Med utgangspunkt i en slik forståelse kan gjenstandsmaterialet i gravene tolkes som uttrykk for de dodes, eller de etterlattes identitet. Signifikante likheter mellom graver med og uten insulære gjenstander på ett og samme gravfelt, vil dermed kunne tyde på at de insulære gjenstandene ikke har vært knyttet til individer av en spesiell identitet eller status.

I det foregående har jeg ved å fokusere på flere ulike aspekter ved gravene forsøkt å vise at det finnes forskjeller, men også påfallende likheter, mellom gravene med og uten insulære gjenstander på Kaupang. For eksempel viste analysene av gjenstandsmaterialet at alle de tre

gravene med insulære gjenstander på Nordre og Søndre Kaupang tilhører de mest velutstyrte gravene på sine gravfelt, både med tanke på våpenmaterialet, de øvrige importgjenstandene og mengden og variasjonen i det totale gjenstandsmaterialet. Imidlertid viste analysen også at de samme gjenstandskategoriene og kombinasjonene av gjenstander opptrer både i graver med og uten insulære gjenstander på samme gravfelt, og at flere av gravene uten insulære gjenstander var like godt utstyrt som gravene med.

Etter min mening tyder disse likhetene på at skillet mellom gravene med og uten insulære gjenstander sannsynligvis ikke har vært av en meningsbærende karakter. Med det mener jeg at forskjellene i utformingen av gravene i de to gruppene graver ikke er av artsmessig karakter, men at det heller dreier seg om gradsforskjeller innenfor en og samme gravskikk. Ettersom analysen viste at de insulære gjenstandene heller ikke har vært knyttet til spesifikke gjenstander eller kombinasjoner, er det mye som tyder på at de ikke har vært benyttet til å markere bestemte sosiale identiteter på Kaupang. Det er imidlertid tydelig at de insulære gjenstandene på Kaupang ikke opptrer i de mest sparsommelig utstyrte gravene på de ulike gravfeltene, men ser ut til å ha vært knyttet til rikt utstyrte graver. Dette gjelder i særlig grad for gravfeltene Nordre og Søndre Kaupang. Gravene med insulære gjenstander fra Bikjholbergene og Lamøya presenterer et litt mer tvetydig bilde, men også her var det store flertallet av gravene rikt utstyrt.

8.3 Komparativt materiale: Insulære gjenstander i Rogaland

I kapittel 1.1 spurte jeg om individene gravlagt med insulære gjenstander på Kaupang og i andre regioner har tilhørt samme sosiale sjikt eller befolkningsgruppe. Jeg ønsket også å undersøke om de insulære gjenstandene har blitt brukt likt, og ikke minst om de har hatt samme betydning i ulike regioner. Den sammenlignende analysen av gravene fra Kaupang og Rogaland viste at det er slående likheter mellom gravene med insulære gjenstander i de to materialene, men at de også skiller seg fra hverandre på visse punkter. Både på Kaupang og i Rogaland opptrer en betydelig andel av de insulære gjenstandene i kvinnegraver, men tilknytningen til kvinner ser ut til å være størst i Rogaland (jf. tabell 3 og 7). Denne forskjellen synliggjøres også av det faktum at kun mannsgraver er utstyrt med mer enn én insulær gjenstand på Kaupang, mens en motsatt tendens opptrer i Rogaland. Den svært mangfoldige karakteren til det insulære importmaterialet gjør det vanskelig å avgjøre om de ulike gjenstandstypene har hatt spesifikke kjønnsmessige tilknytninger i Rogaland eller på

Kaupang, med ett viktig unntak. Insulære beslag opptrer både i manns- og kvinnegraver fra både Kaupang og Rogaland, og alle beslagene som er funnet i kvinnegraver viser sikre eller mulige spor av å ha vært omgjort til tredjespenner (Blindheim et al. 1999:47–55; Geber 1991:76–100; Wamers 1985:97–104). Derimot har ingen av beslagene funnet i mannsgraver slike spor. Dette kan etter min oppfatning tyde på at de insulære beslagene har vært brukt på samme måte i Rogaland og på Kaupang, og åpner også for at gjenstandenes meningsinnhold har vært likt.

Gjennomgangen av det øvrige gjenstandsmaterialet i gravene viste at kvinnegravene med insulære gjenstander fra Rogaland og Kaupang har visse likhetstrekk. Som omtalt i forrige delkapittel regnes en svært høy andel av kvinnegravene med insulære gjenstander fra Kaupang som høystatusgraver (75 %) dersom man rangerer gravene ut ifra Solbergs (1985:67) kriterier. Jåtten (2006:57) har tidligere vist at det samme er tilfellet for kvinnegraver med insulære gjenstander fra Vestlandet, og et liknende bilde fremstår om vi kun ser på kvinnegravene fra Rogaland. Etter Solbergs inndeling omfatter gruppe 1 og 2 fire graver hver (21 %), mens gruppe 3 inneholder ti graver (53 %) (jf. kapittel 8.2.3). Én av de 19 gravene (5 %) inneholder hverken tekstilredskaper, minst fem perler eller skålformede spenner. Over halvparten av kvinnegravene med insulære gjenstander fra Rogaland regnes altså som høystatusgraver etter Solbergs modell, noe som er en lavere andel enn hva som var tilfellet for Kaupang. Det må riktignok påpekes at kun en liten andel av gravene fra Rogaland er sakkyndig undersøkt, slik at disse tallene må betraktes som minimumstall. Analysen viste også at gjenstandsmaterialet i mannsgravene med insulære gjenstander fra Rogaland ikke gir det samme inntrykket av velstand som kvinnegravene. Det samlede inntrykket av gravgodset i mannsgravene fra Rogaland tyder ikke på at gravene kun skal knyttes til samfunnets øvre sjikt. Som for kvinnegravene gjør imidlertid den vanskelige kildesituasjonen det lite trolig at gjenstandsmaterialet er like representativt som materialet fra Kaupang.

8.4 Ulike typer insulære gjenstander – ulike tolkninger

Flere forhold ved gravmaterialet tyder altså på at de insulære gjenstandene på Kaupang ikke uten videre bør tolkes som markører for identitet. Materialet fra både Kaupang og Rogaland viser imidlertid også at storparten av de insulære gjenstandene opptrer i svært velutstyrte graver, og at bruken av de insulære gjenstandene i de to områdene har flere viktige likhetstrekk. For å besvare spørsmålet om hvem som ble gravlagt med insulære gjenstander,

er det derfor nødvendig å gå nærmere inn på hvilke typene insulære gjenstander som finnes i gravene og hvordan de skal tolkes. Som jeg tidligere har påpekt er det en etablert praksis i forskningen å dele den insulære importen inn i de to overordnede gruppene «klerikale» og «profane» på grunnlag av gjenstandenes opprinnelige funksjon og antatte kontekst (jf. kapittel 2.1). Denne kategoriseringen har hatt en sterk påvirkning på hvordan graver med insulære gjenstander har blitt tolket. I mange av de foreliggende forskningsarbeidene har nemlig denne kategoriseringen, på tross av overbevisende innvendinger presentert av Blindheim (1976:27, 1978a:176) og Gaut (2001:125–126), i stor grad utgjort grunnlaget for å avgjøre hvilke av de insulære gjenstandene som har kommet til Skandinavia som handelsvarer (profane) og hvilke som regnes som plyndringsgods (klerikale). Som en direkte følge av dette har flere forskere hevdet at individer gravlagt med insulære gjenstander av klerikal karakter enten har deltatt i plyndringstokt, eller at gjenstandene representerer gaver fra nære venner og familie som har gjort det (f.eks. Bakka 1965; Jåtten 2006:76-78; Lucas 1967:172–229; Wamers 1991:117, 1998:43–47). Tilsvarende har ofte insulære gjenstander av profan karakter i graver blitt tolket som et uttrykk for at den gravlagte har vært involvert i handel og hatt internasjonale kontakter (for eksempel Sørheim 2011).

Etter min oppfatning er en tolkning av alle insulære importgjenstander på bakgrunn av den antatte måten gjenstandene ble ført ut av sin opprinnelige kontekst på, en overforenkling av den situasjonen som trolig har eksistert i vikingtiden. Selv om tanken er forførerisk finner jeg det lite sannsynlig at en så variert og omfattende gjenstandsgruppe, med en så stor geografisk utbredelse, kun skal forklares enten som uttrykk for handel og internasjonale relasjoner eller som symbol på egen eller nære relasjoners deltakelse i plyndringstokt. Jeg ønsker ikke med dette å utelukke at det kan ha vært knyttet slike assosiasjoner til de insulære gjenstandene, men heller å vektlegge at de også kan ha blitt tillagt andre betydninger knyttet til gjenstandens funksjon, symbolikk, eller andre egenskaper ved gjenstanden.

8.4.1 Insulære gjenstander med bevart funksjon

I de senere årene har enkelte forskere begynt å legge mer vekt på nettopp de insulære gjenstandenes funksjon og betydning enn på koblingen til plyndring og handel. Et godt eksempel er Glørstads (2010) doktorgradsavhandling *Ringspennen og kappen*. Glørstad (2010:231–232) relaterer innføringen av insulære ringspenn i den norske kvinneedrakten til den norrøne koloniseringen av Orknøyene og Hebridene. Hun hevder at de insulære

ringspennene neppe ble innlemmet som en del av kvinnedrakten for enkelte kvinner i Norge som rene praktgjenstander, men at man trolig har hatt kjennskap til ringspennens sterke sosiale og religiøse betydning blant befolkningen i Skottland. Selve bruken og meningsinnholdet assosiert med ringspennene i de norrøne koloniene i Skottland kan ha fått en annen betydning i Norge, hvor Glørstad (2010:232) ser for seg at de i større grad kan ha fungert som generelle symboler på aristokratiets overregionale kontakter og de økonomiske og kulturelle ressursene knyttet til disse kontaktene.

Glørstads tolkning av de insulære ringspennene bygger på det som, etter min mening, er et helt sentralt poeng: De insulære importgjenstandenes opprinnelige funksjon og betydning har trolig ikke vært ukjent for brukerne i Norge. Dette er omdiskutert (se for eksempel Wamers 1985:41), men det har blitt overbevisende sannsynliggjort av Øystein Geber (1991:76), som viser til at blant annet insulære remendebeslag og beslag til seletøy har vært brukt i henhold til sin opprinnelige funksjon. Det samme gjelder høyst sannsynligvis også andre insulært produserte gjenstander som skålvekter, sverd, ringnåler, knapper, bissel, rem- og beltespinner, og drikkehornsavslutninger. Denne tanken styrkes av at ingen av disse typene gjenstander i materialet fra Kaupang eller Rogaland viser tegn til å ha blitt omformet eller modifisert.

Det har blitt hevdet at hesteutstyr og draktsmykker er gjenstander som er særlig egnet for å uttrykke sosial og etnisk identitet (Gustin 2004:150–151). På Kaupang er disse gjenstandstypene i hovedsak representert ved ringnåler og bisler, mens i materialet fra Rogaland finnes det også likearmede spenner, ringspinner og hesteseletøy. Som omtalt har Glørstad (2010:231–232) foreslått at insulære ringspinner i norske kvinnegraver skal tolkes som et tegn på at den avdøde har tilhørt et aristokrati med langtrevkende kontakter, og som har hatt kunnskap om spennenes bruk og betydning i Skottland. Det kan tenkes at brukerne av insulære ringnåler og hesteutstyr også har kjent til betydningen av disse gjenstandene, men det er kanskje like trolig at gjenstandenes opprinnelige betydning ikke vil ha vært kjent i storparten av den norrøne befolkningen (Glørstad 2010:232). Sannsynligvis vil de insulære gjenstandene først og fremst ha fremstått som fremmede praktgjenstander som vitnet om brukernes velstand og internasjonale kontakter. Slike kontakter kan ha vært av sentral betydning for vikingetidens aristokrati, og synlige demonstrasjoner av disse kontaktene i form av importgjenstander nedlagt i graven kan ha bidratt til å opprettholde den etablerte makteliten.

8.4.2 Omformede insulære beslag

På den andre siden har funksjonen til en stor andel av de insulære gjenstandene blitt endret. I all hovedsak gjelder dette beslagene som har blitt omformet til spenner, og til en viss grad også hengesmykker (Wamers 1991:114–115). Dersom man godtar forutsetningen om at funksjonen og betydningen til de andre typer insulære gjenstander har vært kjent, er det også nærliggende å tro at det samme, i hvert fall til en viss grad, også vil ha vært tilfelle for gjenstandene med endret funksjon. Dette tyder på at de insulære beslagene har hatt spesielle egenskaper som har blitt oppfattet som særlig egnet for en funksjon som drakttilbehør, hovedsakelig i form av tredjespenner. I det følgende har jeg derfor valgt å fokusere på omformede insulære beslag.

Svært mange av de insulære beslagene som er omgjort til spenner er funnet i kvinnegraver med to skålformede spenner, og dette gitt opphav til tolkningen av beslagene som tredjespenner (Geber 1991:78, 1999; Jåtten 2006:32; Petersen 1928:208; Wamers 1991:116–117). En slik tolkning av de omformede beslagenes praktiske funksjon stemmer godt overens med materialet fra Kaupang og Rogaland: Alle kvinnegravene med omgjorte insulære beslag var utstyrt med to skålformede spenner, og kun én grav inneholdt en tradisjonell tredjespenne. Wamers (1998) har hevdet at skikken med å omforme beslag og fragmenter av gjenstander til smykker er spesielt for vikingtiden, og et fenomen som er ukjent fra tidligere perioder. Glørstad (2010:121–122) påpeker imidlertid at det finnes en rekke kvinnegraver med funn som indikerer at bruken av tredjespenner har sine røtter i merovingertiden, og at disse spennene kunne være laget av omgjorte beslag (se også Gaut 2001:97–99). Omformingen av de insulære beslagene og bruken som tredjespenne bør derfor trolig sees ikke som et fenomen som er utelukkende knyttet til de spesielle politiske og sosiale forholdene som eksisterte i vikingtiden, men også som en videreføring av en tradisjon med røtter i merovingertiden hvor fremmede gjenstander ble omgjort og innlemmet i det hjemlige smykkematerialet. Det er også viktig å påpeke at de insulære beslagene ikke er de eneste importgjenstandene som har blitt omformet og brukt som tredjespenner, for eksempel er de tidligste treflikede spennene omgjorte frankiske sverdrembeslag (Hedeager Krag 1994:21, Wamers 1991:116–117).

Tredjespennens funksjon i kvinnedrakten har trolig vært å holde sammen et sjal eller en kappe som har vært drapert over en selekjole festet med skålformede spenner (Hägg 1974:18, Hedeager Krag 1994:45, Glørstad 2010:120). At ikke alle kvinnegraver fra vikingtiden

inneholder tredjespenner kan tyde på at en slik kappe eller sjal har vært forbeholdt kvinner i visse deler av samfunnet, men dårlige bevaringsforhold for tekstiler i de aller fleste norske graver gjør dette vanskelig å påvise. Det er også tenkelig at kappen eller sjalet har vært en vanlig del av alle frie kvinners bekledning, og at det i stedet er nettopp tredjespenner som har vært forbeholdt aristokratiets kvinner. Undersøkelser av tredjespenners plassering i graver har vist at den trolig har vært festet midt på kvinnens bryst (Hedeager Krag 1994), og tredjespenner vil dermed ha hatt en både viktig og svært synlig plassering på kvinnedrakten (Wamers 1991:116–117). Bekledning og ornamenter er velegnede medier for å uttrykke identitet og gruppetilhørighet (jf. Glørstad 2011:32–33; Naum 2008:179–180), og tredjespenners svært fremtredende rolle i kvinnedrakten vil ha gjort den godt egnet for slik kommunikasjon. Solberg (1985) har, som tidligere omtalt, knyttet bruken av tredjespenner i kombinasjon med skålformede spenner til samfunnets øverste sosiale sjikt på grunnlag av skriftlige og arkeologiske kilder. Tilstedeværelsen av skålformede spenner og tredjespenner i kvinnegraver kan dermed tenkes å ha signalisert kvinnens tilhørighet til aristokratiet.

Trolig har valget av nettopp de insulære beslagene som tredjespenner vært begrunnet med at beslagene har hatt visse egenskaper som har vært attraktive for bæreren. Gjenstandenes dekor gir et sterkt visuelt inntrykk (Jåtten 2006:52), men dette alene har neppe vært avgjørende for valget. Det store flertallet av de omformede beslagene stammer fra gjenstander som er blitt kategorisert som klerikale: Gjenstander som med andre ord har vært brukt i kristne kulthandlinger (Geber 1991; Jåtten 2006). Sæbjørg Walaker Nordeide (2010:108–109) påpeker at kristne gjenstander og symboler som opptrer i klart norrøne religiøse kontekster, som graver utvilsomt er, mest sannsynlig har en norrøn religiøs funksjon i sin siste kontekst. Det er altså tenkelig at den nære tilknytningen til kristendommen kan ført til at beslagene ble oppfattet som sterke religiøse symboler også i Skandinavia. Det har i de senere årene blitt påpekt at både skriftlige og arkeologiske kilder tyder på at viktige religiøse og kultiske roller har vært assosiert med kvinner i vikingtiden, som det å være volve (Moen 2011:40–41; Price 2002:73). Jåtten (2006:78) har med samme argumentasjon tolket et lite antall kvinner gravlagt med intakte klerikale insulære gjenstander på Vestlandet som religiøse spesialister, og tenker seg at de insulære gjenstandene har blitt brukt for å uttrykke motstand mot kristendommen. Price (2002:127) påpeker imidlertid at svært mange graver fra vikingtiden inneholder gjenstander knyttet til tro og religion men at kun et fåtall slike gjenstander, hovedsakelig staver, faktisk viser til utøvelsen av kultiske handlinger. Etter min mening bør man derfor være forsiktig med å tolke kvinner som ble gravlagt med tredjespenner laget av insulære

beslagene som religiøse spesialister på bakgrunn av gjenstandenes mulige religiøse konnotasjoner.

Jeg har tidligere påpekt at også frankiske beslag har blitt omgjort og brukt som tredjespenner, og denne praksisen er kjent både i Norge og Danmark (Baastrup 2009; Solberg 2003:232, Wamers 1991:116–117). I motsetning til de insulære gjenstandene har de frankiske beslagene, som hovedsakelig består av ulike former for remgarnityr, ingen religiøse konnotasjoner eller tilknytninger. Maria P. Baastrup (2009:81–82) hevder at utvalget av frankiske importgjenstander i Danmark og kontekstene de opptrer i viser at den sosiale eliten i Danmark har ønsket å assosiere seg med visse sosiale grupper på kontinentet. På samme måte kan man tenke seg at de svært karakteristiske insulære beslagene har gitt assosiasjoner til vikingtoktene og den norrøne koloniseringen i de insulære områdene, som foreslått for de insulære ringspennene av Glørstad (2010:231–232) og for vektloddene av Pedersen (2008:174). Bruken av insulære beslag som tredjespenner kan dermed indikere at det har eksistert et ønske i deler av aristokratiet om å signalisere sin tilknytning til disse hendelsene.

9 Avslutning

I denne avhandlingen har jeg med utgangspunkt i gravmaterialet fra Kaupang og Rogaland forsøkt å nærme meg en forståelse av hvilke individer som ble gravlagt med insulære gjenstander i vikingtiden, og hvilket meningsinnhold disse gjenstandene har hatt. Kort oppsummert tyder forskjeller mellom de ulike gravfeltene på Kaupang, som Skre (2007:380-383) tidligere har foreslått, på at befolkningen fra selve handelsplassen og fra gårdene i det omkringliggende området har blitt gravlagt på separate gravfelt på Kaupang. Det viser også at insulære gjenstander sannsynligvis har vært i sirkulasjon blant begge disse segmentene av befolkningen i Kaupangområdet.

Analysene av gravene fra Kaupang avslørte at insulære gjenstander opptrer i graver med et over gjennomsnittlig omfattende og variert gjenstandsmateriale, og at denne tendensen særlig kan observeres på Nordre og Søndre Kaupang, men også på Bikjholbergene. For gravfeltet på Lamøya er situasjonen mindre sikker, da det lave antallet graver i analysen gjør det vanskelig å observere klare tendenser i materialet. Samlet sett gir gjenstandsmaterialet i gravene med insulær import inntrykk av rikdom, og en inndeling av materialet etter Bergljot Solbergs modell (1985) indikerer at insulære gjenstander har vært tilknyttet den sosiale eliten på Kaupang. Imidlertid vil jeg hevde at de store likhetene i gravskikken som finnes i gravene med og uten insulære gjenstander gjør det sannsynlig at tilstedeværelsen av de insulære gjenstandene i seg selv ikke har vært assosiert med spesifikke sosiale identiteter på Kaupang.

Den komparative analysen av gravmaterialet fra Kaupang og Rogaland indikerte at enkelte av de insulære gjenstandene sannsynligvis har vært brukt på samme måte i de to regionene. Den like bruken og kjønnsmessige tilknytningen til insulære beslag omgjort til spenner kan tyde på at meningsinnholdet til gjenstandene har vært forstått likt i Rogaland og på Kaupang.

Analysen viste også at kvinner gravlagt med insulære gjenstander i Rogaland og på Kaupang sannsynligvis har tilhørt det samme aristokratiske sjiktet i samfunnet. Mannsgraver med insulære gjenstander fra Rogaland fremstår imidlertid ikke like velstående som mannsgravene fra Kaupang, men kildesituasjonen gjør dette usikkert. Totalt sett indikerer den komparative analysen at de insulære gjenstandene har hatt en likeartet bruk og betydning i Rogaland og på Kaupang, og at de har vært tilknyttet de øvre delene av samfunnet.

Kapittel 9 – Avslutning

Etter min oppfatning har bruken av de insulære gjenstandene i norrøn kontekst en sentral rolle i tolkningen av gjenstandenes betydning, og dermed også forståelsen av hvilke individer som ble gravlagt med slike gjenstander. Jeg ønsker derfor å skissere et skille mellom insulære gjenstander som sannsynligvis har blitt benyttet i henhold til sin opprinnelige funksjon, og gjenstander som har fått endret funksjon og, muligens, meningsinnhold. Man kan dermed forestille seg at enkelte deler av den insulære importen har blitt ”tatt opp” i dagligdagse kontekster og sammenhenger, slik som for eksempel beltespenner, remspenner og drikkehornsbeslag. Andre insulære importgjenstander, hovedsakelig de omgjorte beslagene, men muligens også hesteutstyr og andre typer draktspenner, kan derimot ha blitt benyttet i åpenlyse demonstrasjoner av status og identitet. De omarbeidede insulære beslagene har ofte blitt benyttet som tredjespenner for å feste en kappe eller et sjal, en draktskikk som har blitt knyttet til kvinner i samfunnets øverste sjikt. Jeg har derfor foreslått at insulære beslag omgjort til tredjespenner kan ha vært brukt av aristokratiske kvinner for å gi assosiasjoner til plyndringstoktene og koloniseringen i de insulære områdene, og dermed knytte brukerne av spennene til disse prosessene. En tilsvarende tolkning har blitt presentert av Wells (1992) for det romerske importmaterialet i Storbritannia. Han hevder at bruken av importgjenstandene i statusdemonstrasjoner ikke representerer et ønske om å ”bli” romerske, men heller et forsøk på å knytte seg og sin identitet til Romerriket for egen vinning i det lokale samfunnet. Dette stemmer godt overens med Baastrups (2009) tolkning av de frankiske importgjenstandene i Danmark. Denne tolkningen utelukker imidlertid ikke at de insulære gjenstandene av mer dagligdags karakter kan ha vært regnet som statusgivende praktgjenstander. Denne typen insulære gjenstander og import fra andre regioner kan ha fungert som et symbol på eierens internasjonale kontakter og velstand. En slik markering av et stort kontaktnettverk kan ha vært svært viktig for det øverste sosiale sjiktet på en handelsplass som Kaupang, men utvilsomt også for medlemmer av den regionale makteliten i Vestfold og Rogaland.

Samlet sett gir denne undersøkelsen inntrykket av at insulær import er en svært mangfoldig gjenstandskategori. De insulære gjenstandene har blitt brukt på en rekke forskjellige måter av medlemmer av den sosiale eliten i vikingtidssamfunnet for å uttrykke ulike former for status og identitet, men har også vært knyttet til hverdagslige og praktiske gjøremål. Trolig har det sterke visuelle inntrykket mange av de insulære gjenstandene gir vært en av årsakene til at de har vært ansett som velegnede for visuell kommunikasjon av status, men jeg har i denne avhandlingen forsøkt å vise at det også kan ha vært knyttet andre assosiasjoner til de insulære gjenstandene som har vært sentrale i dette valget.

Litteratur

- Armstrong, E.C.R. 1922: Some Irish Antiquities of Unknown Use. *The Antiquaries Journal*, Vol. 2. Oxford University Press, London
- Bakka, E. 1963: Some English Decorated Metal Objects found in Norwegian Viking Graves: Contributions to the art history of the eight century A.D. *Årbok for Universitetet i Bergen – Humanistisk serie*. Bergen.
- Bakka, E. 1965: Some Decorated Anglo-Saxon and Irish Metalwork found in Norwegian viking graves. I: Small, A. (red.): *The Fourth Viking Congress, York, August 1961*. *Aberdeen University Studies nr. 149*. Oliver and Boyd, London.
- Bakka, E. 1973: Eit gravfunn frå Fosse i Meland, Hordaland, og det arkeologiske periodeskiljet mellom merovingartid og vikingtid. *Honos Ella Kivikoski, Finska Fornminneföreningens Tidskrift 75*. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.
- Bakka, E. 1993: Gauselfunnet og bakgrunnen for det. I: Solberg, B. (red.): *Minneskrift til Egil Bakka*. *Arkeologiske Skrifter nr. 7*. Historisk Museum, Bergen, s. 248-304.
- Bertheussen, M. 2008: *Arkeologisk utgraving på Søra Bråde 2: Revheim gnr. 39, bnr. 18, 26-1, 27, Stavanger kommune*. Oppdragsrapport / Universitetet i Stavanger, Arkeologisk museum, B 2008/17.
- Blackburn, M. 2008: The Coin-finds. I: Skre, D. (red.): *Means of Exchange*. Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 2, s. 119-195. Norske Oldfunn XXIII, Aarhus University Press, Århus.
- Blindheim, C. 1947: Drakt og smykker: Studier i jernalderens drakthistorie i Norden. *Viking XI*, s. 1-139.

- Blindheim, C. 1969: Kaupangundersøkelsen avsluttet. *Viking XXXIII*, s. 5-40, Norsk Arkeologisk Selskap, Oslo.
- Blindheim, C. 1976: A collection of Celtic(?) bronze objects found at Kaupang (Skiringssal), Vestfold, Norway. I: Almqvist, B. & Greene, D. (red.): *Proceedings of the Seventh Viking Congress*. Royal Irish Academy. Dublin, s. 9-27
- Blindheim, C. 1977: Den første Kaupangundersøkelsen, 1867. Antikvar Nicolay Nicolaysen som feltarkeolog. En etterprøving. *Viking*, vol. 40. Oslo, s. 11-27.
- Blindheim, C. 1978a: Trade Problems in the Viking Age: Some Reflections on Insular Metalwork found in Norwegian Graves of the Viking Age. I: Andersson, T. & Sandred, K.I. (reds.): *The Vikings: Proceedings of the Symposium of the Faculty of Arts of Uppsala University, June 6-9 1977. Symposia Universitatis Upsaliensis annum quingentesimum celebrantis nr. 8*. Almqvist & Wiksell, Uppsala.
- Blindheim, C. 1978b: Vikinger – pirater eller handelsmenn? Noen refleksjoner over importsakmaterialet fra markedsplassen på Kaupang. Foredrag på fellesmøtet fredag 28. januar 1977 i Det Norske Videnskaps-Akademi. *Norske Videnskaps-Akademiets årbok 1977*. Oslo.
- Blindheim, C., B. Heyerdahl-Larsen og R.L. Tollnes 1981: *Kaupang-funnene. Bind 1*. Norske Oldfunn, vol. XI. Universitetets Oldsaksamling, Universitetet i Oslo.
- Blindheim, C. og B. Heyerdahl-Larsen 1995: *Kaupangfunnene, Bind 2:A. Gravplassene i Bikjholbergene/Lamøya. Undersøkelsene 1950-57. Del A. Gravskikk*. Norske oldfunn, vol. XVI. Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk, Oldsaksamlingen, Universitetet i Oslo, s. 9-14.
- Blindheim, C., B. Heyerdahl-Larsen og A.S. Ingstad 1999: *Kaupangfunnene, vol. 2:B, C. Gravplassene i Bikjholbergene/Lamøya. Undersøkelsene 1950-57. Del B: Oldsaksformer. Kulturhistorisk tilbakeblikk. Del C: Tekstilene*. Norske oldfunn, vol. XIX. UKM, Universitetet i Oslo.

Litteratur

- Bruce-Mitford, R. 1987: Ireland and the hanging bowls – a review. I: Ryan, M. (red.): *Ireland and Insular Art A.D. 500-1200. Proceedings of a conference at University College Cork, 31 October – 3 November, 1985*. Royal Irish Academy, Dublin.
- Brück, J. 2004: Material metaphors: The relational construction of identity in Early Bronze Age burials in Ireland and Britain. *Journal of Social Archaeology*, Vol. 4, s. 307-333, Sage Publications, London.
- Bødal, S. M. 1998: *Vik i Sogn 750-1030. Lokalsamfunn med overregionale kontakter*. Upublisert masteroppgave, Universitetet i Bergen.
- Bøe, J. 1926: An Ornamented Celtic Bronze Object, found in a Norwegian Grave. *Bergen Museum Aarbok 1924-25. Hist.-antikkv. Række nr. 4*. Bergen Museum, Bergen.
- Børsheim, R.L. og E.-C. Soltvedt 2002: *Gausel –utgravingene 1997-2000*. AmS Varia 39. Arkeologisk Museum i Stavanger, Stavanger.
- Baastrop, M.P. 2009: Fremmede fugle i det arkæologiske materiale – kontinental og insulær import i Sydsleskandinavien vikingtid. I: *Glimt fra en anden verden: Specialer i forhistorisk arkæologi 2006 og 2007 fra Københavns Universitet*, s. 75-84, SAXO-instituttet, København.
- Capelle, T. 1968: *Der Metallschmuck von Haithabu: Studien zur wikingischen Metallkunst*. Die Ausgrabungen in Haithabu Vol. 5, Römisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum für Vor- und Frühgeschichte in Schleswig, Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Kiel. Karl Wachholtz Verlag, Neumünster.
- De Paor, L. og M. De Paor 1958: *Early Christian Ireland*. Ancient Peoples and Places, Vol. 8. Thames & Hudson, London.
- Díaz-Andreu, M. Og S. Lucy 2005: Introduction. I: Díaz-Andreu, M., S. Lucy, S. Babíc og D.N. Edwards: *The Archaeology of Ethnicity: Approaches to gender, age, status, ethnicity and religion*. Routledge, London.

- Fahlander, F. og T. Østigård 2008: *The Materiality of Death: Bodies, burials, beliefs*. I:
Fahlander, F. og T. Østigård (red.): *The Materiality of Death: Bodies, burials, beliefs*.
BAR International Series, Vol. 1768, Archaeopress, Oxford.
- Farbregd, O. 1972: *Pilefunn frå Oppdalsfjella*. Det kgl. Videnskabers Selskab, Museet.
Miscellanea, vol. 5. Trondheim.
- Forseth, L. 1993: *Vikingtid i Østfold og Vestfold: En kildekritisk granskning av regionale
forskjeller i gravfunnene*. Upublisert hovedoppgave i arkeologi, Universitetet i Oslo.
- Fowler, C. 2004: *The Archaeology of Personhood: An anthropological approach*. Routledge,
London.
- Fuglesang, S.H. 1989: Anmeldelse av Egon Wamers: *Insularer Metallschmuck in
wikingerzeitlichen Gräbern Nord-Europas*. 1985. *Fornvännen*, vol. 84, s. 258–277,
Stockholm.
- Gansum, T. 1995: *Haugar og Haugating: Rikssamlingen & det eldste Tønsberg*. Forlaget
Media, Tønsberg.
- Gansum, T. 2004: *Hauger som konstruksjoner – arkeologiske forventninger gjennom 200 år*.
GOTARC, Series B, Gothenburg archaeological theses vol. 33. Gothenburg
University, Department of Archaeology, Göteborg.
- Gansum, T. og T. Østigård 1999: *En haug med ritualer – Haugar og rikssamlingen*.
Vestfoldminne, 1998/1999, s. 74-99.
- Gaut, B. 2001: *Britain and Western Scandinavia in the Vendel Periode, c. 570-c. 800. The
Evidence of Artifacts*. Submitted for the degree of Master of Philosophy, University of
York, Department of Archaeology. Upublisert.
- Geber, Ø.S. 1991: *Brede seil over nordsjø går: Import til Vestlandet i vikingtid*. Upublisert
hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen.

- Geber, Ø.S. 1999: Over Nordsjøen etter gull? Handel og plyndring, import til Vestlandet i vikingtid. *Arkeologiske Skrifter 10*, Universitetet i Bergen.
- Gjerpe, L.E. 2005: *Gravfeltet på Gulli: E18-prosjektet i Vestfold, vol. 1*. KHM Varia, vol. 60. Oslo.
- Glørstad Z.T. 2010: *Ringspennen og kappen. Kulturelle møter, politiske symboler og sentraliseringsprosesser i Norge ca. 800-950*. Avhandling for graden ph.d., Universitetet i Oslo, Det Humanistiske Fakultet.
- Glørstad. Z.T. 2012: Sign of the times? The Transfer and Transformation of Pennanular Brooches in Viking-Age Norway. *Norwegian Archaeological Review vol. 45 (1)*. Taylor & Francis, Oslo, s. 30-51.
- Grieg, S. 1943: *Vestfolds oldtidsminner*. Oslo.
- Gudesen, H.G. 1980: *Merovingertiden i Øst-Norge: Kronologi, kulturmønstre og tradisjonsforløp*. Varia 2. Universitetets Oldsaksamling, Oslo.
- Gustafson, G. 1906: *Norges Oldtid: Mindesmærker og Oldsager*. Alb. Cammermeyers Forlag, Christiania.
- Gustin, I. 2004: *Mellan gåva och marknad: Handel, tillit och materiell kultur under vikingatid*. Lund Studies in Medieval Archaeology 34, Almqvist & Wiksell, Malmö
- Haseloff, G. 1958: Fragments of a hanging-bowl from Bekesbourne, Kent, and some ornamental problems. *Medieval Archaeology II*. London.
- Haseloff, G. 1987: Insular Animal Styles with Special Reference to Irish Art in the Early Medieval Period. I: Ryan, M. (red.): *Ireland and Insular Art A.D. 500-1200. Proceeding of a conference at University College Cork, 31 October – 3 November, 1985*. Royal Irish Academy, Dublin.

- Hedeager Krag, A. 1994: Dragtudviklingen fra 8.-10. årh. e.Kr. i Sydskandinavien – med udgangspunkt i skålformede spænder. *Lag*, vol. 5. Højbjerg, s. 7-114.
- Hedeager Madsen, A. 1990: Women's dress in the Viking Period in Denmark, based on tortoise brooches and textile remains. I: Walton, P. og J.P. Wild (red.): *Textiles in Northern Archaeology*. NESAT III Textile Symposium in York. London, s. 101-106.
- Hellström, J.A. 1994: Heretiska tankar kring Sveriges kristnande. I: Aronsson, P., B. Björkman og L. Johansson (red.): *-och fram träder landsbygdens människor- : studier i nordisk och småländsk historia tillägnade Lars-Olof Larsson på 60-årsdagen den 15 november 1994*. Högskolan i Växjö, Institutionen för humaniora, Växjö, s. 77-91.
- Henry, F. 1936: Hanging Bowls. *The Journal of Royal Society of Antiquities of Ireland*. Vol. LXVI, part II. Royal Society of Antiquaries of Ireland, Doblin, s. 208-246.
- Hodder, I. 1999: *The Archaeological Process: An Introduction*. Blackwell Publishing, Oxford.
- Hofseth, E.H. 1988: Liten tue velter... Problemer knyttet til manns- og kvinnegravenes fordeling i Nord-Rogaland. I: Pedersen, E.S. (red.): *AmS-Skrifter 12, Artikkelsamling II*, s. 5-38, Arkeologisk Museum i Stavanger, Stavanger.
- Hofseth, E.H. 1999: Historien bak handelskvinnen på Kaupang: Kvinnegraver fra vikingtid langs Vestfoldkysten. *Viking LXII*. Norsk Arkeologisk Selskap, Oslo.
- Holmqvist, W. 1975: Was there a Christian Mission to Sweden before Ansgar? I: *Early Medieval Studies vol. 8*, Kungl. vitterhets historie och antikvitets akademien - Antikvariskt Arkiv 57. Almqvist & Wiksell, Stockholm, s. 33-55.
- Hägg, I. 1974: *Kvinnodräkten i Birka: livplaggens rekonstruktion på grundval av det arkeologiska materialet*. Aun 2, Uppsala.
- Ingstad, A.S. 1999: Del C. Tekstilene. I: Blindheim, C., B. Heyerdahl-Larsen og A.S. Ingstad 1999: *Kaupangfunnene, vol. 2:B, C: Gravplassene i Bikjholbergene/Lamøya*.

- Undersøkelsene 1950-57. Del B: Oldsaksformer. Kulturhistorisk tilbakeblikk. Del C: Tekstilene.* Norske oldfunn, vol. XIX. UKM, Universitetet i Oslo, s. 217-272.
- Iversen, F. 1999: *Eiendom, makt og statsdannelse: kongsgårder og gods i Hordaland i yngre jernalder og middelalder.* UBAS Nordisk, Vol. 6, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Jondell, E. 1974: *Vikingatidens balansevågar i Norge.* C-1 oppsats i arkeologi, særskilt nordeuropeisk. Uppsala.
- Jåtten, T. 2006. *Insulære gjenstander fra yngre jernalder funnet på Vestlandet – betydning og funksjon i ny kontekst.* Upublisert masteroppgave i arkeologi, Universitet i Bergen.
- Kristoffersen, S. 2000: *Sverd og spenne: dyreornamentikk og sosial kontekst.* Høyskoleforlaget, Kristiansand.
- Kristoffersen, S. og T. Østigård 2006: ”Dødsmyter” – regisering av ritualer og variasjon i likbehandling i folkevandringstid. I: Østigård, T. (red.): *Lik og ulik - tilnærminger til variasjon i gravskikk.* UBAS Nordisk, Vol. 2, Arkeologisk Institutt, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Lia, Ø. 2001: *Det rituelle rom: En fortolkende analyse av vikingtidens graver og landskap på Kaupang.* Upublisert hovedfagsoppgave i nordisk arkeologi, IAKK, Det historisk-filosofiske fakultetet, Universitetet i Oslo.
- Liestøl, A. 1953: The hanging bowl: A liturgical and domestic vessel. *Acta Archaeologica* vol. 24. Munksgaard, København, s. 163-170.
- Liestøl, A. 1982a: Pil. *Kulturhistorisk leksikon for Nordisk Middelalder*, bind. XIII. 2. Opplag. Oslo.
- Liestøl, A. 1982b: Øks. *Kulturhistorisk leksikon for Nordisk Middelalder*, bind XX, 2. Opplag. Oslo.

- Lillehammer, G. 1996: *Død og grav: Gravskikk på Kvassheim, Hå i Rogaland, SV Norge*. AmS Skrifter Vol. 13, Stavanger Museum of Archaeology, Stavanger.
- Lucas, A.T. 1967: The plundering and burning of churches in Ireland, 7th to 16th century. I: Rynne, E. (red.): *North Munster studies. Essays in commemoration of Monsignor Michael Moloney*, Thomond Archaeological Society, Limerick. s. 179-229.
- Mahr, A. og J. Raftery 1976: *Christian Art in Ancient Ireland, vol. 1 & 2*. Hacker Art Books, New York.
- Mikkelsen, E. 2002: Handel – misjon – religionsmøter: Impulser fra buddhisme, islam og kristendom I Norden 500 – 1000 e.Kr. *Viking LXV*. Norsk Arkeologisk Selskap, Oslo, s. 91-136.
- Moen, M. 2011: *The Gendered Landscape: A discussion on gender, status and power in the Norwegian Viking Age landscape*. BAR International Series, Vol. 2207, Archaeopress, Oxford.
- Myhre, B. 1993 : The beginning of the Viking Age – some current archaeological problems. I: Faulkes, A. og R. Perkins (red.): *Viking Reevaluations. Viking Society Centenary Symposium 14-15 May 1992*. Viking Society for Northern Research, University College, London, s. 182-202.
- Nordeide, S.W. 2010: ”I døden er vi alle ulike”: gravmateriale i Sør-Norge i yngre jernalder og tidlig middelalder som grunnlag for å belyse kristningen av Norge. I: Nilsson, B. (red.): *Från hedniskt till kristet: Förändringar i begravningsbruk och gravskick i Skandinavien ca. 800-1200*. Opuscula Vol. 14, Sällskapet Runica et Mediævalia, Stockholm.
- Nicolaysen, N. 1868: Tillæg til ”Norske Fornlevninger”. *Foreningen til norske fortidsminnemerkers bevaring, Aarberetning 1867*, Carl C. Werner & Komp.’S Bogtrykkeri, Kristiania, s.72-115.

- Næss, J.-R. 1996: *Undersøkelser i jernalderens gravskikk på Voss*. AmS-Rapport 7, Arkeologisk Museum i Stavanger, Stavanger.
- Ó Floinn, R. 1989: Secular metalwork in the eight and ninth centuries. I: Youngs, S. (red.): *The Work of Angels: Masterpieces of Celtic Metalwork, 6th-9th centuries A.D.* British Museum Publications, London.
- Olsen, B. 1997: *Fra ting til tekst: teoretiske perspektiv i arkeologisk forskning*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Opedal, A. 1998: *De glemte skipsgravene: Makt og myter på Avaldsnes*. AmS-Småtrykk, vol. 47. Arkeologisk Museum i Stavanger, Stavanger.
- Pedersen, U. 2008: Weights and balances. I: Skre, D. (red.): *Means of Exchange: Kaupang Excavation Project Publication Series*, vol. 2, s. 119-195. Norske Oldfunn XXIII, Aarhus University Press, Århus.
- Petersen, J. 1919: *De norske vikingesverd. En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaaben*. Videnskapsselskapets skrifter. II. Hist.-Filos. Klasse 1919. no. 1. Jacob Dybwad, Kristiania.
- Petersen, J. 1928: *Vikingetidens smykker*. Dreyers Grafiske Anstalt, Stavanger.
- Petersen, J. 1940: *British antiquities of the Viking period, found in Norway*. Viking antiquities in Great Britain and Ireland, Vol 5. Aschehoug, Oslo.
- Petersen, J. 1951: *Vikingetidens redskaper*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo 11. Hist.-Filos. Klasse. 1951. No. 4. Jacob Dybwad, Oslo.
- Petersen, T. 1907: A Celtic Reliquary found in a Norwegian burial-mound. *Kongelige Norske Videnskabers Selskab skrifter*, nr. 8. Aktieforlaget, Trondheim.

- Pilø, L. 2007: The Settlement: Character, Structures and Features. I: Skre, D. (red.): *Kaupang In Skiringsal*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 1, s. 191-222. Norske Oldfunn XXII, Aarhus University Press, Århus.
- Pilø, L. og D. Skre 2011: Introduction to the Site. I: Skre, D. (red.): *Things from the Town*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 3, s. 17-26. Norske Oldfunn XXIV, Aarhus University Press, Århus.
- Plathter, U. 2011: Analyses of Jet-like Objects. I: Skre, D. (red.): *Things from the Town*: Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 3, s. 129-141. Norske Oldfunn XXIV, Aarhus University Press, Århus.
- Price, N. 2002: *The Viking Way. Religion and war in Late Iron Age Scandinavia*. AUN: archaeological studies vol. 31. Uppsala University, Dept. of Archaeology and Ancient History, Uppsala.
- Raven, S. 2005: The Scandinavian Hanging Bowls. I: Bruce-Mitford, R. og S. Raven (red.): *A corpus of Late Celtic hanging-bowls: With an account of the bowls found in Scandinavia*. Oxford University Press, Oxford.
- Resi, H.G. 2011: Amber and Jet. I: Skre, D. (red), *Things from the Town*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 3, s. 107-128. Norske Oldfunn XXIV, Aarhus University Press, Århus.
- Ryan, M. 1989: Church metalwork in the eight and ninth centuries. I: Youngs, S. (red.): *The Work of Angels: Masterpieces of Celtic Metalwork, 6th-9th centuries A.D.* British Museum Publications, London.
- Rygh, O. 1885: *Norske Oldsager: Ordnete og forklarede*. Alb. Cammermeyer, Christiania.
- Scull, C. 1993: Archaeology, Early Anglo-Saxon Society and the Origins of Anglo-Saxon Kingdoms. *Anglo-Saxon Studies in Archaeology and History* 6, s. 65-82, Oxford University Committee for Archaeology, Oxford.

- Shetelig, H. 1933: *Vikingeminner i Vest-Europa*. Institutt for sammenlignende kulturforskning, Serie A, Forelesninger 16. Aschehoug, Oslo.
- Sjøvold, T. 1944: Studier i Vestfolds vikingtid. *Universitetets Oldsaksamling Årbok, 1941-42*. Oslo, s. 5-102.
- Skre, D. 1998: *Herredømmet: bosetning og besittelse på Romerike 200-1350 e. Kr.* Acta Humaniora, Vol. 32, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Skre, D. 2007a: The Hall at Huseby. I: Skre, D. (red.): *Kaupang In Skiringsal*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 1, s. 223-247, Norske Oldfunn XXII, Aarhus University Press, Århus.
- Skre, D. 2007b: The Skiringssal Cemetery. I: Skre, D. (red.): *Kaupang In Skiringsal*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 1, s. 363-377. Norske Oldfunn XXII, Aarhus University Press, Århus.
- Skre, D. og F.A. Stylegar 2004: *Kaupang: Vikingbyen. Kaupang-utstilling ved UKM 2004-2005*. Universitetets Kulturhistoriske Museer, Universitetet i Oslo.
- Solberg, B. 2003: *Jernalderen i Norge: 500 før Kristus til 1030 etter Kristus*. 2. utgave, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.
- Staecker, J. 1997: Legends and Mysteries: Reflections on the Evidence for the Early Mission in Scandinavia. I: Andersson, H., P. Carelli og L. Ersgård (red.): *Visions of the past : trends and traditions in Swedish medieval archaeology*. Lund Studies in Medieval Archaeology vol. 19, Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter vol. 24. Central Board of National Antiquities, Stockholm, s. 419-454.
- Steuer, H. 1987: Gewichtsgeldwirtschaften im frühgeschichtlichen Europa – Feinwaagen und Gewichte als Quellen zur Währungsgeschichte. I: Düwel, K. (red.): *Der Handel der Karolinger- und Wikingerzeit. Untersuchungen zu Handel und Verkehr der vor- und frühgeschichtlichen Zeit in Mittel- und Nordeuropa*, vol. 4. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, s. 405-527.

Stoodley, N. 2000: From the cradle to the grave: age organization in the early Anglo-Saxon burial rite, *World Archaeology* vol. 31, No. 3, s. 456-472, Routledge, London.

Stylegar, F.A. 2007: The Kaupang Cemeteries Revisited. I: Skre, D. (red.), *Kaupang In Skiringsal*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 1, s. 65-126. Norske Oldfunn XXII, Aarhus University Press, Århus.

Sørheim, H. 2010: *Sentralsted, tettsted, knutepunkt, by: Bosetningshierarki og sentraldannelser på Vestlandet fra jernalder til middelalder*. Doktorgradsavhandling ved UiB, Bergen.

Sørheim, H. 2011: Three prominent Viking ladies with British Connections. I: Randsborg, K. (red.): *Archaeology: North Atlantic to the Baltic on to the Mediterranean*. Acta archaeologica: supplementa vol. 12, Acta archaeologica vol. 82, Centre of World Archaeology publications vol. 8. Wiley-Blackwell, Oxford.

Thingnæs, S. 2009: *Arkeologisk utgravning av gravrøys og flateavdekking Hålandsmarka gnr. 4 bnr. 1, Time k*. Oppdragsrapport / Universitetet i Stavanger, Arkeologisk museum, B 2009/09.

Undset, I. 1889: Mindre bidrag om den yngre jernalder i Norge. *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie*, 1889, s. 291-316. København.

Wamers, E. 1985: *Insularer Metallschmuck in wikingerzeitlichen Gräbern Nordeuropas. Untersuchungen zur skandinavischen Westexpansion*. Karl Wachholtz Verlag. Neumünster.

Wamers, E. 1991: Til omarbeidelsen av insulære metallsmykker – bemerkninger til en recension. *Fornvännen* 86, s. 110–120, Stockholm.

Wamers, E. 1997: Insulære importfunn i vikingtidens Skandinavia og spekulasjoner om Norges samling. I: *Rikssamlingen – Hovdingmakt og kongemakt. Karmøyseminaret 1996*. Vikingfestivalen – Karmøy Kommune, Dreyer Forlag, Stavanger.

- Wamers, E. 1998: Insular Finds in Viking Age Scandinavia and the State Formation of Norway. I: Clarke, H.B., M.N. Mhaonaigh og R. Ó Floinn (red.): *Ireland and Scandinavia in the Early Viking Age*. Four Courts Press, Dublin.
- Wamers, E. 2011: Continental and Insular Metalwork. I: Skre, D. (red), *Things from the Town*, Kaupang Excavation Project Publication Series, vol. 3, s. 65-97. Norske Oldfunn XXIV, Aarhus University Press, Århus.
- Wegraeus, E. 1986: Die Pfeilspitzen von Birka. I: Arwidsson, G. (red.): *Birka II:2. Systematische Analysen der Gräberfunde*. Birka: Untersuchungen und studien. Kungl. vitterhets historie och antikvitets akademien, Stockholm.
- Wells, P.S. 1992: Tradition, identity, and change beyond the Roman frontier. I: Schortman, E.M. og P. Urban (red.): *Resources, power, and interregional interaction*, Interdisciplinary contributions to archaeology, s. 175-188, Plenum Press, New York.
- Youngs, S. 1989: Fine metalworks to c. AD 650. I: Youngs, S. (red.): *The Work of Angels: Masterpieces of Celtic Metalwork, 6th – 9th centuries AD*. British Museum Publications, London, s. 20-71.
- Zachrisson, T. 1994: The Odal and its Manifestations in the Landscape. *Current Swedish Archaeology*, vol. 2.
- Østigård, T. 2006: Lik og ulik - introduksjon til variasjon i gravskikk. I: Østigård, T. (red.): *Lik og ulik - tilnærminger til variasjon i gravskikk*. UBAS Nordisk, vol. 2, Arkeologisk Institutt, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Østigård, T. og J. Goldhahn 2006: From the dead to the living: death as transactions and renegotiations. *Norwegian Archeological Review* vol. 39, No. 1, s. 27-48.

Appendiks

Appendiks 1: Katalog over gravfunn fra Kaupang

Appendiks 2: Katalog over gravfunn med insulære gjenstander fra Rogaland

Appendiks 3: Krysstabell med gravfunn fra Kaupang

Appendiks 4: Krysstabell med gravfunn med insulære gjenstander fra Rogaland

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
1	C4198-4203	N. Kaupang	Tveegget sverd (JP type M), spyd (JP type K), øks (JP type H), skjoldbule (R562), kleberkar, bronsenål, langbryne av skifer, tekstil, stein, 20 klinknagler.	Mulig båtgrav i rund haug	Brent	M	Sverd: 825-950 Spyd: 900-950 Øks: 900-950 Skjoldbule: 850-950	900-950	Blindheim et al. 1981:200 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
2	C4204-5	N. Kaupang	Sverd (JP type M), mulig sverd, øks (JP type E/F), brente bein, kull.	Rund gravhaug	Brent	M	Sverd: 825-950 Øks: 850-950	850-950	Blindheim et al. 1981:200 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
3	C4206-15	N. Kaupang	2 skålformede spenner (JP type 51), 2 perler (en av muligens av karneol) øse av jern, stekepanne av jern, stekespyd, spinnehjul, hengebryne av skifer, 2 sigdblader av jern, øks (JP type H) munnbitt, jernstein, 9 jernstykker, jernstang fra øse/panne, kjele av jern, rangle, ca. 50 nagler.	Langhaug	Brent	K	Skålformede spenner: 850-950 Øks: 900-950	900-950	Blindheim et al. 1981:200-201 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
4	C4216-24	N. Kaupang	Tveegget sverd (Frankisk, JP type N, ULFBEHRT-blad), tveegget sverd, spydspiss (BSVII.2A), øks (muligens JP type H), skjoldbule (R562), sigd, kuleformet vektlodd av bronse (østlig), polyedrisk vektlodd av jern med bronsekappe (østlig), bronsenøkkel, kleberbolle, 2 bryner (skifer/sandstein), eggformet stein, 4 biter brent flint, 20 klinknagler.	Mulig båtgrav i rund haug	Brent	M	Sverd: 850-900 Spyd: 900-950 Øks: 900-950 Skjoldbule: 850-950 Vektlodd: 860-1000 Nøkkel: 850-950 Kleberbolle: 900-1000?	900-950	Blindheim et al. 1981:175, 201 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
5	C4225	N. Kaupang	Leirkar (Østersjøområdet/slavisk), bolt, 6 klinknagler.	Rund gravhaug	Brent	Ukjent	Leirkar: 800-900	800-900	Blindheim et al. 1981:175, 201-202 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
6	C4226-34	N. Kaupang	Insulær skålvekt av bronse med futural, tveegget sverd (JP type X), rangle (bare oppført i Stylegar 2007), spyd (BS type VII.2A), øks (JP type H), 2 skjoldbuler (R562), åttesidet vektlodd (østlig), sigd, minst 2 kleberkar, flere bryner, flint, saks, tein, munnbitt, 2 nagler, øks, jernhåndtak, mulig kniv, beslag, jernplate (muligens fra kjele), jernstykker, stor flat fil.	Rund gravhaug	Brent	M	Sverd: 900-1050 Spyd: 900-950 Øks: 900-950 Skjoldbuler: 850-950 Kleberkar: 900-1000?	900-950	Blindheim et al. 1981:175, 202-203, 1999:112 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
7	C4235-36	N. Kaupang	Skjoldbule (R562), bisset, korsformet beslag, 2 jernfragmenter, kleberkar, tveegget sverd, pil, sigd, brente ben og kull.	Rund gravhaug	Brent	M	Skjoldbule: 850-950 Kleberkar: 900-1000?	900-950?	Blindheim et al. 1981:203 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
8	C4237-43	N. Kaupang	Insulær skålvekt av bronse med futural, sverd (JP type H), spyd (BS type VII.1B), øks, skjoldbule (R562), pilspiss (muligens R535), 3 kuleformede vektlodd (østlig), ringnål av bronse (finsk/østlig, "Hufeisen"-type), bjelle av bronse, kleberkar, flere bryner, flint, jernhåndtak, munnbitt, rembeslag, bor (tapt), mulig kniv, brente bein og kull.	Rund gravhaug	Brent	M	Sverd: 800-950 Spyd: 900-950 Skjoldbule: 850-950 Vektlodd: 860->1000 Kleberkar: 900-1000?	900-950	Blindheim et al. 1981:175, 203-204, 1999:114 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
10	C4245-51	N. Kaupang	2 skålformede spenner (JP type 51), 2 glassperler, spinnehjul av kleber, øks (JP type K), sigd, kleberkar, ring fra bisset, fal til vevsverd, jernring, krok, skrinhank av jern, jernstein, rektangulært beslag, bryne av skifer, 2-3 klinknagler, brente bein og kull.	Langhaug	Brent	K	Skålformede spenner: 850-950 Øks: 900-1000 Kleberkar: 900-1000?	900-1000	Blindheim et al. 1981:204 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
11	C4252-53	N. Kaupang	Øks (JP type G/H), 2 kleberkar, kjele av jern, klinknagle, sigd, saks, brente bein og kull.	Rund gravhaug	Brent	Ukjent	Øks: 850-950 Kleberkar: 900-1000?	900-950?	Blindheim et al. 1981:204 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
14	C4256-59	N. Kaupang	Fal til vevsverd av jern, hadde av jern, skår av tinnfoliert leirkar (Nedre Rhinområdet), skår av leirkar, 8 klinknagler, bisset, sigd.	Langhaug	Brent	Ukjent	Leirkar: 800-900	800-900	Blindheim et al. 1981:175, 205 Stylegar 2007:104-105	Nicolaysen
16	C4261-65	N. Kaupang	2 skålformede spenner (JP type 51/R652), fal til vevsverd av jern, saks, spinnehjul, øks (JP type H), sigd, bisset, beslag fra seletøy.	Langhaug	Brent	K	Skålformede spenner: 850-950 Øks: 900-950	900-950	Blindheim et al. 1981:205 Stylegar 2007:106-107	Nicolaysen
19	C4268	N. Kaupang	Spydspiss (JP type M/K), fragment av jern.	Rund gravhaug	Brent	M	Spyd: 900-1000	900-1000	Blindheim et al. 1981:206 Stylegar 2007:106-107	Nicolaysen
22	C4271-75	N. Kaupang	Perle av glass, vevsverd av jern, kleberkar (nærmest som R729), sigd, bissetmunnbitt, låseskilt av jern, rektangulært beslag av jern, nagle eller bolt, jernfragment, jernbånd, mulig spydspiss, rund stein.	Langhaug	Brent	Ukjent	Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim et al. 1981:206-207 Stylegar 2007:106-107	Nicolaysen
23	Tapt	N. Kaupang	Kleberkar	Rund gravhaug	Brent	Ukjent	Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim et al. 1981:210 Stylegar 2007:106-107	Nicolaysen
34	Tapt	N. Kaupang	Kleberkar, 1 nagle (tapt)	Langhaug	Brent	Ukjent	Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim et al. 1981:210 Stylegar 2007:106-107	Nicolaysen

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
37	K/XXIII, K/XXIVd	N. Kaupang	Tveegget sverd (JP type H), celt, jernkjele, skjoldbule (R562), minst 6 pilspisser (5 som R539, 1 som R535), 2 sigder, 2-3 jernnøkler, 2 jernkroker, tinnfoliert keramikk (Nedre Rhin-området), leirkar av Badorf-type (Kontinental), blått glass, 4 glassperler, bryne av skifer, slagg, jernfragmenter, nagler, spiker, øks (JP type G).	Båtgrav i mulig haug	Brent	M	Keramikk: 800-900? Sverd: 800-950 Øks: 850-900	850-900	Blindheim et al. 1981:175, 221-222 Stylegar 2007:84, 106-107	Blindheim
400	C2317 I	N. Kaupang	Skålformet spenne av Berdal-type.	Gravhaug	Brent	K	Skålformet spenne: 775-850	800-850?	Blindheim et al. 1981:211 Stylegar 2007:126-127	Ufaglært
401	C2317 II	N. Kaupang	2 skålformede spenner (JP 51), øks.	Gravhaug	Mulig ubrent	K	Skålformet spenne: <850-950	850-950	Blindheim et al. 1981:211 Stylegar 2007:126-127	Ufaglært
403	C4070	N. Kaupang	Eneget sverd (R498).	Flatmarksgrav	Ubrent	Mulig M	Sverd: 830/40-900?	830/40-900?	Blindheim et al. 1981:211 Stylegar 2007:126-127	Ufaglært
406	C30264a	N./S. Kaupang	2 skålformede spenner (JP 51), trefliket spenne (SK type 4), konisk knapp av bronse, 11 glassperler, 1 perle av karneol, spinnehjul, kleberkar.	Mulig flatmarksgrav	Brent	K	Skålformede spenner: 850-950 Trefliket spenne: 850-925?	850-950	Blindheim et al. 1981:220 Stylegar 2007:126-127	Ufaglært
407	C30265	N./S. Kaupang	Øks (JP type E), sverdknapp av bronse (JP type O).	Gravhaug	Ubrent	M	Øks: 850-900 Sverd: 850-950	850-950	Blindheim et al. 1981:220 Stylegar 2007:126-127	Ufaglært
125	C4317	Hagejordet	Medaljong med innlegg av glass (kontinental), øks (tapt).	Gravhaug	Mulig ubrent	Ukjent	Medaljong: 775-825	800-900	Blindheim et al. 1981:175, 211-212 Stylegar 2007:84, 110-111	Ufaglært
126	K/XXXV	Hagejordet	Likearmet sølvspenne (frankisk), 2 sølvperler, 10 karneolperler, minimum 5 bergkrystallperler, 5 glassperler, bronsehode til pinsett (Birka), kuleformet vektlodd (østlig, R478), bronseblekk, 3-4 beinkammer, hengsel av jern, 11 naglefragmenter, 3 spiker, slagg, brent bein, kull, skiferflis.	Båtgrav i haug	Brent	K	Pinsett: 900-1000 Vektlodd: 860-1000	900-1000	Blindheim et al. 1981:175, 222-223 Stylegar 2007:84, 110-111	Blindheim
150	C2270-80 I	S. Kaupang	Eneget sverd (R424, JP type H), spydspiss (BS type V.3), øks (JP type B), skjoldbule (Frankisk, Galgenberg-type).	Gravhaug	Brent	M	Sverd: 800-950 Øks: 700-850 Skjoldbule: 650-800 Spyd: 750-800	800-850	Blindheim et al. 1981:175, 211 Stylegar 2007:79, 84, 110-111	Ufaglært
151	C2270-80 II	S. Kaupang	Ringspenne (Tistel-type), 2 kleberkar, glassperle, lå (muligens R386), tverrøks, bryne av skifer, sverd (JP type O) (Mulig våpenkniv, 5 nagler, 2 spiker, mulig fil, jernklump, mulig jernbarre - disse kan stamme fra både ka. 150 og 151).	Gravhaug	Brent	M	Sverd: 875-950 Symmetrisk dyrestil: <850-950 Kleberkar: 900-1000?	900-950	Blindheim et al. 1981:211 Stylegar 2007:79, 110-111	Ufaglært
153	C4286	S. Kaupang	Spydspiss (muligens JP type K), pilspiss, 3-4 klinknagler.	Rund gravhaug	Brent	M	Spyd: 900-950?	900-950?	Blindheim et al. 1981:207 Stylegar 2007:110-111	Nicolaysen
157	C4293-4315	S. Kaupang	Tveegget Ulfberth-sverd (Frankisk?, JP type H), spyd (BS type VI.3A), øks (JP type D), skjoldbule, 2 pilspisser (1 lik R545, 1 muligens lik R540), rangle (R462), 2 stigboiler, insulært bisset av bronse, svivel av bronse, bjelle av bronse, bronseknapp (muligens fra hesteutstyr), dyrehode av bronse (muligens fra hesteutstyr), sigd, 2 kniver, rasp, skjebor, eggredskap av jern, 2 hasper fra kiste (Oseberg-type), beslag fra kiste (Oseberg-type), 2 deler av jernplate, fjær til lås, jernstav, nøkkel, hengsel, beslag, krampe, jernkjele, minst 12 nagler, gjenstand av hvalbein (mulig stropp-strammer), bryne, dekorert jernbeslag (muligens fra sverdskjede), 4 kurvede jernbiter, jernring med krampe, mulig lås, 2 mulige fiskekroker, spyd, mulig fragmentarisk skjold-grep, jernhåndtak, jernstav, jernbiter.	Mulig båtgrav i rund gravhaug	Brent	M	Sverd: 800-850 Spyd: 800-900 Øks: 800-850 Rangle: 800-950	800-850	Blindheim et al. 1981:175, 207-209, 1999:114 Stylegar 2007:84, 112-113	Nicolaysen
160	C15214-18	S. Kaupang	Tveegget sverd, kniv, ildstål av jern med bronsebeslag (symmetrisk dyrestil), sigd, haspe fra skrinlås, nøkkel, jernkjele, låsebeslag, kistebeslag av Oseberg-type, hank til jernkar, mulig nøkkel, krokformet gjenstand av jern, bolt, 2 flate jernstykker, 28 klinknagler.	Båtgrav i rund gravhaug	Brent	M	Symmetrisk dyrestil: <850-950	850-950	Blindheim et al. 1981:212-213 Stylegar 2007:112-113	Ufaglært
161	C15219	S. Kaupang	Fragmenter av 1 eller 2 skålformede spenner (JP type 37/R647).	Gravhaug	Ukjent	K	Skålformede spenner: 800-850	800-850	Blindheim et al. 1981:213 Stylegar 2007:112-113	Ufaglært

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
165	C33255	S. Kaupang	Øks (JP type H/ nærmest som R555). Gjenstanden kan stamme fra Ka. 163 eller 164.	Gravhaug	Ukjent	Ukjent	Øks: 900-950	900-950	Blindheim et al. 1981:220 Stylegar 2007:112-113	Ufaglært
200	C5508-9	Lamøya	Kleberkar, mulig spydspiss, mulig flint.	Mulig flatmarksgrav	Ukjent	Ukjent	Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim et al. 1981:212 Stylegar 2007:112-113	Ufaglært
201	C15010-11	Lamøya	Tveegget sverd (JP type Q), kleberkar.	Flatmarksgrav	Brent	M	Sverd: 900-1000 Kleberkar: 900-1000?	900-1000	Blindheim et al. 1981:212 Stylegar 2007:112-113	Ufaglært
202	C17719-22	Lamøya	Spydspiss (JP type K), øks (JP type G), øks (JP type E), kleberkar, klinknagle.	Flatmarksgrav	Brent	M	Spyd: 900-1000 Økser: 850->900	900-950	Blindheim et al. 1981:212 Stylegar 2007:112-113	Ufaglært
203	C21843, 21960	Lamøya	2 skålformede spenner (JP 42/R657), tekstil (ull), likearmet spenne av sølv (frankisk), ildstål, mulig torshammer, remspenne, firkantet beslag av jern fra kiste, kniv, krampe av jern, 6 nagler, mulig fiskekrok av jern, 7 glassperler, 1 perle av karneol (østlig, tapet).	Båtgrav i rund gravhaug	Ubrent	K	Likearmet spenne: 750-850? Skålformede spenner: 825-850	800-900	Blindheim et al. 1981:85-88, 213-214 Stylegar 2007:84, 112-113	Gustafson
204	C21960 I	Lamøya	Spydspiss (JP type B/C), 2 pilsisser (1 som R539), 2 skjoldbuler (tapet), kniv, skjebor av jern, sigd, mulig saks, fil, jernfragmenter, mulig pilsiss, hankefeste til trebøtte/spann, jernkrok, mulig pilsiss, leirkar, 4 glassperler, del av trespann, deler av båt, ca. 240 klinknagler, 2 ovale slagsteiner, flintknoll, jernfragmenter, bein og tenner, leirklumper, trekull.	Båtgrav i rund gravhaug	Brent	M	Spyd: 800-950 Stratigrafisk eldre enn Ka. 203	800-900	Blindheim et al. 1981:85-88, 214-215 Stylegar 2007:112-113	Gustafson
206	C27148	Lamøya	Kleberkar (R729), 3 glassperler, trestykke, tenner (antakelig av menneske), kjele av jern.	Mulig flatmarksgrav	Mulig ubrent	Ukjent	Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim et al. 1981:216 Stylegar 2007:114-115	Ufaglært
208	C27220 (Grav 1)	Lamøya	Sverd (JP type H), sverd, øks (JP type E), øks (JP type F), skjoldbule (R562), ringspenne av bronse (borrestil), 2 bryner, fil.	Flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Sverd: 800-950 Øks (E): 850->900 Øks (F): 900-1000 Skjoldbule: 850-950, Borrestil: før 850-950	900-950	Blindheim et al. 1981:101, 216 Stylegar 2007:114-115	Ufaglært
209	C27220 (Grav 2)	Lamøya	Øks (JP type G/H).	Flatmarksgrav	Ukjent	Ukjent	Øks: 850-950	850-950	Blindheim et al. 1981:101, 216 Stylegar 2007:114-115	Ufaglært
210	C27220 (Grav 3)	Lamøya	Insulært nålehus av bronse, 2 skålformede spenner (JP 37/R567), hesteformet spenne av bronse (Eldre osebergstil).	Flatmarksgrav	Mulig ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850 Assymetrisk dyrestil: 775-850	800-850	Blindheim et al. 1981:175, 216 Stylegar 2007:84, 114-115	Ufaglært
218	k/x	Lamøya	Armring av jet (insulært råmateriale), glassperle, spillebrikke av bein, spinnehjul, nål, sigdformet skjæreredskap, tungeformet ildstål (finsk/baltisk), 2 jernringer, naglehode, krampe og krok, planker av tre, hundebein, ca. 180 båtnagler.	Båtgrav i langhaug	Mulig ubrent	K	Tungeformet ildstål: 800-900? Symmetrisk stil: <850-950	<850-900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:51-2 Stylegar 2007:114-115	Blindheim
219	k/xxvii	Lamøya	Insulært korsformet beslag, 2 skålformede spenner (JP type 51), 8 glassperler, kleberkar, stekepanne (R430), trefat, nøkkel (R459), sigd, liten jernkule, kniv(er), nagle, ubestemmelige jernfragmenter, lin og ull, slagg, brente bein.	Flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: <850-950	<850-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:52-53 Stylegar 2007:84, 114-115	Etterundersøkt av E. Skjelsvik, C. Blindheim og A. Jahnsen.
250	c27740a, k/xxiv e-g?	Bikhjølberget	Insulær remspenne av bronse, 2 skålformede spenner (JP type 37), mulige rester av ull og lin, likearmet spenne (assymetrisk dyrestil), spinnehjul av kleber, sigd, tveegget sverd, spyd, ljå, hestesko (antakelig nyere innslag i graven), ca. 160 nagler, saks, kniv, nøkkel, hestebein, bronsenøkkel, bryne, trefliket spenne av SK type 1 (Usikker, bare oppført i Stylegar 2007).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	Dobbel KM	Remspenne: 850-900? Skålformede spenner: 800-850 Assymetrisk dyrestil: 775-850 Trefliket spenne: 750-825	800-900	Blindheim et al. 1981:175, 216-217 Stylegar 2007:84, 116-117	Blindheim
251	C27740b	Bikhjølberget	Skålformet spenne (JP type 37/R647).	Båt i flatmarksgrav	Mulig brent	K	Skålformet spenne: 800-850	800-850	Blindheim et al. 1981:217 Stylegar 2007:114-115	Blindheim
252	C27997 grav A	Bikhjølberget	Tveegget sverd (JP type X), mulig sverd, spyd (BS type VII.2C), øks (JP type E), skjoldbule (R562), 8 pilsisser, 3 kniver, 3 mulige kniver, mulig sigd, ildstål, saks, lås, fiskekrok, jernbiter, fiskesøkke av kleber, 4 glassperler, 1 ravperle, 7 flint, 3 biter kullblende, ca. 125 nagler og spiker av jern, 2 tenner av hest, kleberkar, fil.	Båt i flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Sverd: 900-1050 Spyd: 900-1000 Skjoldbule: 850-950	900-950	Blindheim et al. 1981:217-218 Stylegar 2007:114-115	Blindheim

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
253	C27997 grav B	Bikjholberget	Insulært beslag av forgylt bronse, 3 skålformede spenner (to JP type 37, 1 JP type 27), tekstiler, vevsverd av jern, kleberkar, skjoldbule (R562), pilspiss (muligens R540), kleberkar, bryne, nagler.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850 Skålformet spenne: 775-825 Skjoldbule: 850-950	800-900	Blindheim et al. 1981:175, 219 Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995: 61-62 Stylegar 2007:84, 116-117 Wamers 1985:103-104	Blindheim
254	C27997 grav C	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP type 37), likearmet spenne av bronse (Svensk?, SK type 3), rektangulær spenne av bronse (Ribe, symmetrisk dyrestil), 4 armringer av bronse (3 JP 185, 1 R 709), kjede og spiral av bronse fra halskjede (finsk), bronsetråd, ulltekstiler, ring av bronse, 13 glassperler, 4 ravperler (Birka/Hedeby?), 1 sølvperle, sigd, mulig pilspiss, kniv.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Armringer: 800-850 Skålformede spenner: 800-850 Symmetrisk dyrestil: <850-950 Likearmet spenne: 875-950	800-850	Blindheim et al. 1981:175, 219 Stylegar 2007:84, 116-117	Blindheim
255	K/1950 grav 1	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type H), spyd, mulig vevsverd av jern, skjoldbule (R 564), jernhåndtak, mulig skjoldbule.	Båt i flatmarksgrav - muligens i samme båt som ka. 254.	Ubrent	M	Sverd: 800-950 Skjoldbule: 800-850	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:61 Stylegar 2007:84, 116-117	Blindheim
256	K/1950 grav 2	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type M), spyd (BS VII.2B), stekegaffel (Valsgård 8 taf. 31 nr. 556), lysteragaffel, noen pilspisser, skjoldbule (R 562), mulig skjoldbule, isbrodd, skiferbryne.	Mulig båt i flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Sverd: 825-950 Spyd: 900-1000 Skjoldbule: 850-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:61-62 Stylegar 2007:116-117	Blindheim
257	K/1950 grav 3	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type H), spyd (BS VII.2C), skjoldbule (R562), kniv/pilspiss, 2 sakser, lås med beslag, jernhengsel, nålhus med hempe, pinsett, ildstål (R462), nålbryne av skifer, sverd, spyd, lja.	Mulig båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 800-950 Spyd: 900-1000 Skjoldbule: 850-950 Pinsett: 900-1000	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:62-63 Stylegar 2007:84, 116-117	Blindheim
258	K/1950 grav 4	Bikjholberget	Sverd (JP type E), spyd (BS VII.2B).	Mulig båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 800-900 Spyd: 900-1000	900-1000	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:63-64 Stylegar 2007:116-117	Blindheim
259	K/1950 grav 5	Bikjholberget	Myntspenne av bronse (Hedeby?, muligens deler av en skålformet spenne), to bronsebitar muligens til skålformet spenne, kniv, nålbryne av skifer, skål/bolle av jern, kleberkar (R729), sigd, tekstil (ull).	Mulig båt i flatmarksgrav - sansynligvis i samme båt som ka. 257 og 258	Ubrent	Mulig K	Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim et al. 1995:63-64 Stylegar 2007:84, 116-117	Blindheim
260	K/1950 grav 6?	Bikjholberget	Sverd (JP type X), mulig kniv, fiskekrok.	Flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Sverd: 900-1000.	900-1000	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:64 Stylegar 2007:116-117	Blindheim
261	K/1950 grav 7?	Bikjholberget	Øks (JP type D/E), skjoldbule (R562), tange, krok, jernfragmenter.	Flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Øks: 800-~900 Skjoldbule: 850-950	850-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:64-65 Stylegar 2007:116-117	Blindheim
262	K/1952 grav 1	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type M), øks (JP type K), kniv, skjoldbule, lærpung, nagler, mulig vektlodd.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	Dobbelgrav M+mulig spedbarn	Sverd: 825-950 Øks: 900-1000	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:66-67 Stylegar 2007:116-117	Blindheim
263	K/1952 grav 2	Bikjholberget	Sverd (JP type L), spydspiss (JP type K), mulig øks, muligens 2 perler (bare oppført i Stylegar 2007).	Båt i flatmarksgrav	Ukjent	M	Sverd: 850-950 Spydspiss: 900-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:67 Stylegar 2007:84, 118-119	Blindheim
264	K/1954 grav 4	Bikjholberget	Sverd (JP type H), spydspiss (muligens JP type E), øks (JP type G/H), øks (JP type A), kniv, sigd, mulig beslag til kiste, ildstål, ringnål av bronse, 2 små insulære borsteskafte, 2 insulære tungeformete beslag, 2 kleberkar, (Løsfunn: smedhammer (R394), sverd (ukjent type), nålebryne av skifer).	Båt i flatmarksgrav, sansynligvis i samme båt som ka. 263.	Ukjent	M	Spydspiss: 800-900 Øks (G/H): 850-950 Øks (A): 700-850 Sverd: 800-950	800-900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:79 Stylegar 2007:84, 118-119	Blindheim
265	K/1953 grav 1	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 37), 2 perler av bergkrystall, spinnehjul av rød bergart, mulig kniv, mulig slagge, jernfragment, tekstil (ull/lin).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:67-68 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
266	K/1953 grav 8	Bikjholberget	Sverd (JP type H).	Båt i flatmarksgrav, sansynligvis i samme båt som ka. 265.	Ubrent	M	Sverd: 800-950	800-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:74 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
267	K/1953 grav 2	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 37), fjær/dun, likearmet spenne (SK type 1), 10 glassperler, 37 nagler, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav, muligens sittende begravelse.	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850 Likearmet spenne: 800-850	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:68-69 Stylegar 2007:118-119	Blindheim

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
268	K/1953 grav 3	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 37), rembeslag i bronse, rektangulært insulært bokbeslag, stikknål av bronse, 19 perler av glass, spinnehjul av kleber, 2 små kniver, 14 nagler, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850	800-850	Blindheim et al. 1995:69-70 Stylegar 2007:84, 118-119 Wamers 1985:103-104	Blindheim
269	K/1953 grav 4	Bikjholberget	Øks (JP type A), kniv, deler av et leirkar, 4 spiker.	Stokkekiste i flatmarksgrav	Ubrent	Mulig K	Øks: 700-850	800-850?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:70 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
270	K/1953 grav 5	Bikjholberget	Sverd (JP type M), Øks (JP type G/H), sigd/ljå, 2 bryner av sandstein, spenne (tapt), 4 glassperler, trefliket spenne av bronse (SK 3), spyd (muligens JP type K), bolt, 3 deler av en spydspiss (JP type K), låsbeslag, randskår av leirkar (nordsjo-type), nagler, mulig glattestein, tekstil (gulltråd), dyretenner (hest).	Mulig "kammer" eller kiste i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 825-950 Øks: 850-950 Spydspiss: 900-950 Trefliket spenne: <850->900	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:70-72 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
272	K/1953 grav 6	Bikjholberget	Øks (JP type G), kniv, mulig skålformet spenne, keramikk, nålbryne, glassperle, ringspenne (JP 231), tungeformet ildstål med kobberbeslag (JP 146/147-symetrisk dyrestil).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Øks: 850->900 Tungeformet ildstål: 800-900? Symetrisk dyrestil: <850-950	850-900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:72-73 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
273	K/1953 grav 7	Bikjholberget	Sverd (JP type H).	Mulig båt i flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Sverd: 800-950	800-950?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:73-74 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
277	K/1954 grav 1	Bikjholberget	Sverd (JP type M), spydspiss (muligens JP type E), skjoldbule (R563), kniv, spydspiss, sigd, ringspenne av jern (Finsk?, "Hufeisen"-type), klemme, nagler, kleberkar (R724), glassbiter fra beger (kontinental), nagler, stifter, spiker.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 825-950 Spydspiss: 800-900 Skjoldbule: >950	950-1000	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:76-77 Stylegar 2007:84, 118-119	Blindheim
278	K/1954 grav 2	Bikjholberget	Sverd (JP type M), spydspiss, øks (JP type G), kniv, ringspenne (Birkatype I), knokkelbryne av skifer.	Stokkekiste i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 825-950 Øks: 850->900	850-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:77-78 Stylegar 2007:118-119	Blindheim
279	K/1954 grav 3	Bikjholberget	Sverd (JP type O), spydspiss (BS VII.2c), skjoldbule (R562), kniv, liten torn av bronse fra insulær beltspenne (Birka I fig. 458), bryne av skifer, ildstål, 2 lange spiker, nagler, glassperle, ubestemmelige jernstykker.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 875-950 Spydspiss: 900-1000 Skjoldbule: 850-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:78-79 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
280	K/1954 grav 5	Bikjholberget	Hengesmykke av sølv (østlig), 5 glassperler, 2 ravperler, kniv, pilspiss, ukjent gjenstand av jern, mulig sølvmynt.	Mulig kiste i flatmarksgrav	Ubrent	K	Hengesmykke: 900-1000	900-1000?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:81 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
281	K/1954 grav 6	Bikjholberget	Øks (muligens JP type K), ljå, kniv, håndtak til skrin med stifter, 2 perler i glass, nålbryne av skifer, kleberkar (R729), beslag til skrin, bryne, nagler, spiker.	Mulig kiste i flatmarksgrav, ka. 280 og 281 kan muligens være en dobbelgrav.	Ubrent	Mulig K	Øks: 900-1000? Kleberkar: 900-1000?	900-1000?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:81 Stylegar 2007:120-121	Blindheim
282	K/1954 grav 7	Bikjholberget	Spydspiss, øks (JP type I), kniv, isbrodd, 2 beslag formet som miniatyrøkser, krok, flint, krok og beslag fra kiste, spinnehjul, hengelås (Birka Itaf. 273, 1a-c), brent tre, 1 perle av bergkrystall, 1 glassperle, 2 kuleformede vektlodd av bly (østlig), nagler, mulig kniv, mulig spinnehjul av bein, mulig spinnehjul av kleber.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Øks: 900-1000 Vektlodd: 860->1000	900-1000	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:82 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
283	K/1954 grav 8	Bikjholberget	Dobbelskallet skålformet spenne av bronse (JP 51), skålformet spenne av bronse (Berdal), tynnskallet dyreornert skålformet spenne av bronse (stil III/E), insulært drikkehornbeslag i bronse, kleberkar, vevlodd, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformet spenne (JP51): <850-950 Skålformet spenne (Berdal): 775-850 Skålformet spenne (stil III/E): 750-800 Kleberkar: 900-1000?	850-950?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:82-83 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
284	K/1954 grav 9	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP51), øks (JP type K), øks (JP type K), kniv, spinnehjul, 1 glassperle, 2 perler av rav, spinnehjul, glassbiter fra beger (kontinental), tekstil, dyretenner (hest).	Båt i flatmarksgrav, muligens sittende begravelse	Ubrent	K	Skålformede spenner: <850-950 Øks: 900-1000	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:83 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
285	K/1954 grav 10	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 51), øks (JP type H), jernkjele (R731), kleberkar (R729), nøkkel (Birka I taf. 270 2Bg3), liten ring, skrinbeslag, saks, nålebryne av skifer, kleberkar, 4 kniver, håndtak, jernstykker med ukjent funksjon, 2 glassperler, spinnehjul av rav, beslag, mulig linhekle, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: <850-950 Øks: 900-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:83-84 Stylegar 2007:120-121	Blindheim

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
286	K/1954 grav 11	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 37), trefliket spenne (med symmetrisk dyrestil), trefliket spenne (SK type 3), 2 perler av karneol, 1 av rav, 2 beltespinner, 2 bryner, 3 kleberfragmenter, nagler, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850 Trefliket spenne: <850->900	850-900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:85 Stylegar 2007:120-121	Blindheim
287	K/1954 grav 12	Bikjholberget	Spydspiss (JP type E?), øks (JP type D), lystergaffel, 2 kniver, fiskesokke av bly, bryne, perle av rav eller karneol, kleberkar, (sverd JP type H kommer muligens fra denne graven).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Spydspiss: 800-900 Øks: 800-850	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:85-86 Stylegar 2007:120-121	Blindheim
290	K/I	Bikjholberget	Håndlaget keramikk (Østersjøområdet), pilspiss (Birka I, Taf. 10:5), redskap av jern, fal av jern til pilspiss/kastespydspiss, nagler, spiker, 2 stenger av jern, bit av rav, flint.	Steinkiste i haug	Ubrent	M	Keramikk: 800-900?	800-900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:18-19 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
291	K/II	Bikjholberget	Skålformet spenne, tekstil (ull), trefliket spenne (SK type 3), sigd, kniv, 2 nøkler (R459), jernbeslag, 2 dyretenner (hest), ca 240 nagler og spiker.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Trefliket spenne: ca. 900	Ca.900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:19-21 Stylegar 2007:120-121	Blindheim
292	K/III grav 1	Bikjholberget	2 spydspisser (JP type K), øks (JP type F), skjoldbule (R562), sigd (R358), kniv, skjøve (høvel), 2 syler, skraperedskap av jern (mulig "hoveltann"), skaft av jern, jernhåndtak til trebotte, kleberkar (R729), jernfragment, 2 sandsteinsbryner, glassperle, biter av leire, flint, keramikkskår.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Spydspiss: 900-950 Øks: 900-1000 Skjoldbule: 850-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:21-22, Blindheim et al. 1999:114 Stylegar 2007:120-121	Blindheim
293	K/III grav 2	Bikjholberget	Spydspiss (Stein 1967 Taf. 60, nr 5), 4 pilspisser (R540), kniv, blykapsel fra relikviegjemme (kontinental), beltespenne av bronse (Kontinental, Birka I, Taf. 86. nr 15), ca. 500 nagler og spiker, 3 jernklemmer, hesteskjelett.	Under båtgraven ka. 292.	Ubrent	M	Spydspiss: 700-800	Ca.800?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:21-22 Stylegar 2007:84, 120-121	Blindheim
294	K/IV grav 1	Bikjholberget	2 forgylte skålformede spenner (JP51), tekstil (ull), trefliket spenne (JP 98 symmetrisk dyrestil), sølvring, 29 glassperler, armboyle av sølv, hadde (Birka I, Taf. 212, fig.7), 2 jernstenger, vevsverd av jern, nøkler, kniv, ring (muligens fra hestebitt), dyretenner.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	Mulig dobbelgrav K+spedbarn /lite dyr	Skålformede spenner: <850-950 Trefliket spenne: <850->900	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:22-24 Stylegar 2007:122-123	Blindheim
295	K/IV grav 2	Bikjholberget	Sverd (JP type X), øks (JP type K), øks (JP type B), liten kastespydspiss/pilspiss, 4 pilspisser (R539), skjoldbule (R562), lja (muligens R386), stekepanne/øse av jern, kleberkar, pilspiss, bryne, jerngjenstand (heste/hundelenke), 2 spinnehjul, keramikk, 3 glassperler, 2 kniver, 2 spiker, nagler, hesteskjelett, rembeslag, remtunge, mulig smyggestol (til justering av stropp/reim), plate med gjennomgående stifter, 32 små jernnagler belagt med bronse, munnbitt.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 900-1050 Øks (K): 900-1000 Øks (B): 700-850 Skjoldbule: 850-950	900-1000?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:22-24 Stylegar 2007:122-123	Blindheim
296	K/IV grav 3	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP type 51), insulær bolle av bronse med runeinskripsjoner, ring med krampe, pinsettformet gjenstand, ten, vevsverd, jernstav/grillspyd, øks (JP type G/H), hestebitt (R567), jernstein, 5 glassperler, eggformet stein, sandsteinbryne, håndlaget keramikk, skjoldbule (R562), jernblikk, bark og trerester, 2 jernklemmer, hundeskjelett.	Båt i flatmarksgrav, muligens sittende begravelse	Ubrent	K	Skålformede spenner: <850-950 Øks: 850-950 Skjoldbule: 850-950	850-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:22-24 Stylegar 2007:84, 122-123	Blindheim
297	K/IV grav 4	Bikjholberget	Spydspiss (BS VI.1A), ringspenne av bly/jern/tinn, ildstål (R426), flint, mulig verktøy av jern i 3 deler, 2 kniver, eggformet stein, biter av kleberkar, bryne.	Begravet under båt	Ubrent	M	Spydspiss: 750-850	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:22-26 Stylegar 2007:122-123	Blindheim
298	K/V grav 1	Bikjholberget	Sverd (JP type M), smedhammer, smedtang, sigd (R348), Spydspiss (BS VII2B), øks (JP type F), skjoldbule (R562), 2 kniver, ringnål av bronse (JP 237), ringnål av bronse, rundt insulært beslag av forgylt bronse (med spiralornamentikk), insulært rektangulært beslag, 2 glassperler, 2 ravperler, kleberkar, lyster av jern, hengebryne av skifer, flint, tekstil.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	Dobbelgrav M+barn	Sverd: 825-950 Spydspiss: 900-1000 Skjoldbule: 850-950 Øks: 900-1000	900-1000	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:26-28 Stylegar 2007:84, 122-123 Wamers 1985:103-104	Blindheim
299	K/V grav 2	Bikjholberget	Likearmet spenne av kobberlegering (SK type 2), armboyle av bronse (JP 195), ring av bronse (mulig halskjede), 18 glassperler, 1 perle av bergkrystall, 1 perle av karneol (Birka/Hedeby), 2 perler av rav (Birka/Hedeby), miniatyr-spydspiss, øks (JP type A), nøkkel, 2 kniver, spinnehjul, jernfragment.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Øks: 700-850 Likearmet spenne: 800-850 Armring: 800-850	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:26-28 Stylegar 2007:84, 122-123	Blindheim

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
300	K/V grav 3	Bikjholberget	Ennegget sverd (JP type H), øks (JP type E/F/G), insulært bronsebeslag, kniv, 2 nagler, spiker, mulig kniv, bryne, ildstål, ubestemmelig jerngjenstand, ca. 850 nagler og spiker.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 800-950 Øks: 850-1000	850-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:26-28 Stylegar 2007:84, 122-123 Wamers 1985:103-104	Blindheim
301	K/VI grav 1	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type C), spydspiss (BS VI.3A), kniv, vektlodd (østlig?), ringnål av bronse, 2 ravperler, 1 jetperle (insulært råmateriale), spinnehjul, håndlaget keramikk, glasskår (kontinental). Vektloddet, jetperlen og keramikken kan stamme fra Ka. 303-304.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 775-850 Spydspiss: 800-900 Keramikk: 800-900 Vektlodd:860->1000	860-900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:29-30 Stylegar 2007:122-123	Blindheim
302	K/VI grav 2	Bikjholberget	Spydspiss (JP type F), øks (JP type K), sigd, saks, kniv, mulig beslag til kiste, mulig vevsverd, hengebryne av sandstein, mulig isbrodd, ubestemmelig jernstykke, ca. 240 nagler og spiker, brent bein.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Spydspiss: 850->900 Øks: 900-1000	Ca.900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:29-31 Stylegar 2007:122-123	Blindheim
303	K/VII grav 1	Bikjholberget	Skålformet spenne (JP 30), likearmet spenne (SK type 3), øks (JP type G), sigd, 7 (8) perler (4 glass, 1 rav), 5 kniver, fiskesøkke av bly, pilspiss med fal (muligens R545), bryne, spinnehjul, muligens to kniver.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformet spenne: 800-850 Likearmet spenne: 875-950 Øks: 850->900	875-900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:30-32 Stylegar 2007:122-123	Blindheim
304	K/VII grav 2	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 37), insulært rektangulært bronsebeslag, 3 glassperler, 2 bronsestykker, 5 biter av glass av Trichbecher-type (kontinental), håndlaget keramikk, kniv, flintknoll med krokboyd spiker, flintknoll med jernring, eggformet stein, tekstil (muligens ull og lin). De resterende gjenstandene kan stamme fra både Ka. 303 eller 304: Jernfragment, 2 eggformete steiner, 2 biter slagg, flint, ca. 500 nagler og spiker. De etterfølgene gjenstandene ble funnet under Ka. 301 og kan stamme fra Ka. 303-304: vektlodd, perle av jet, keramikk, glassbit.	Båtgrav i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850 Keramikk: 800-900	800-850	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:30-32 Stylegar 2007:84, 122-123 Wamers 1985:103-104	Blindheim
305	K/VIII	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type K, mulig HLITER-blad), spydspiss (JP type E), øks (JP type D/E), øks (JP type I), skjoldbule, bunt med 16? pilspisser (R539), rundt insulært bronsebeslag, sølvring (JP 194), 6 glassperler, 1 perle av stein, sigd, kniv, håndlaget keramikk, 3 glassbiter av Trichbecher-type (kontinental), 2 båtnagler, spiker, 2 biter flint, mulig sølvmynt, pimpstein, dyreskjelett (bjørn), dyrehorn og bein (okse), dyretenner (hest), ca 450 nagler og spiker.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 800-875 Spydspiss: 800-900 Øks (D/E): 800->900 Øks (I): 900-1000 Keramikk: 800-900	Ca.900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:32-34 Stylegar 2007:124-125 (Stylegar oppfører det insulære beslaget og sølvringen i Ka. 306, men Blindheim mener de hører til Ka. 305)	Blindheim
306	"Martine"	Bikjholberget	Tating-keramikk (kontinental), ravfragment (mulig perle), spinnehjul.	Båt i flatmarksgrav	Ukjent	Ukjent	Keramikk: 800-900?	800-900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:32-34 Stylegar 2007:84, 124-125	Blindheim
307	K/IX	Bikjholberget	Sverd (JP type M, innlegg på kling), beltespenne av bronse, perle av karneol, remspenne av jern, beslagstykke av jern muligens fra belte/sverd (muligens med symetrisk dyrestil), ubestemmelig jernfragment, kniv, hengebryne av sandstein, mulig glattestein av granitt, ca. 250 nagler.	Båt med kiste i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 825-950 Symetrisk dyrestil: <850-950	850-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:34-35 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
308	K/XI	Bikjholberget	Spydspiss (BS VII.2c), øks (JP type I), skjoldbule (R562), stikknål av bronse, 7 glassperler, sigd, fil, kniv, jernkjele, bryne av skifer, mulig kniv, mulig sølvmynt, ubestemmelig jernfragment, ca. 250 nagler og spiker, knapp, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Spydspiss: 900-1000 Skjoldbule: 850-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:35-36 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
309	K/XII grav 2	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type M), spydspiss (JP type K), spydspiss (JP type I), øks (JP type I), ringnål av bronse, smedtang, fil, smedhammer, 3 kniver, kleberkar, hadde, belte eller remspenne av jern, glassperle, hestebissel, pilspiss, 2 bolter, ca. 200 nagler og spiker, ca. 40 g kremerte menneske og dyrebene, våpenkniv, mulig skjoldbule, trestykke fra båt, tekstil (ull).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 825-950 Spydspiss: 900-950 Øks: 900-1000	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:36-38 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
310	K/XIII grav 1	Bikjholberget	2 skålformede spenner (JP 37), hesteformet spenne av bronse, 56 glassperler, 1 perle av rav, rektangulert beslag, jernstein, keramikk av svalerede-type (kontinental), spinnehjul, sigd/låseskilt, nagleplater fra trebotte.	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	K	Skålformede spenner: 800-850	800-900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:36-41 Stylegar 2007:84, 124-125	Blindheim

Appendiks 1 - Katalog over gravmaterialet fra Kaupang

Katalog- nr.	Museums- nr.	Gård	Gjenstander	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Daterende gjenstander	Datering	Litteratur	Undersøkt av
311	K/XIII grav 2	Bikjholberget	Bunt med trolig 9 pilspisser (R539), kniv, jernkjede/lenke, bark, flint, brent stein, ca. 130 nagler og spiker, tveegget sverd, kniv, øks (JP type D), ringnål av bronse, trekrus (Gokstad-type).	Båt i flatmarksgrav	Ubrent	M	Øks: 800-850	800-900	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:39-41 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
312	K/XXV	Bikjholberget	Tveegget sverd (JP type V, mønstersmide), rund spenne av forgyldt bronse (JP 129-30, profil-dyrestil), nagle, ubestemmelige jernfragmenter, glassperle.	Mulig båt i flatmarksgrav	Mulig ubrent	M	Sverd: 900-1000 Rund spenne: 900-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:40-41 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
315	K/XIV	Bikjholberget	Spydspiss (BS IV.3), 2 ravperler, kleberkar, glasstav (kontinental), fiskesøkke av kleber, ca. 50 nagler og spiker, beslag/låseskilt av jern, bronsenål, tekstil.	Kiste i flatmarksgrav	Ubrent	M	Spydspiss: 610/20-740/50	800-900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:42-44 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
316	K/XV	Bikjholberget	Spydspiss (BS VI.4B), øks (JP type A) skjoldbule, skjoldbule (R562), jernkjele, låseskilt (Oseberg type), hasper for kiste, mulig fil, kniv, 12 nagler og spiker, bryne av sandstein. Gjenstander funnet i sekundær posisjon: trefliket spenne (geometrisk stil), sigd av jern, jernkrok/fiskekrok, kniv, samling forustede jernstykker, 2 mulige hengsler, glassperle, kremert bein.	Kiste av Oseberg-type i flatmarksgrav	Ubrent	Dobbelgrav M+barn	Spydspiss: 800-900 Øks: 700-850 Skjoldbule: 850-950	850-900?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:44-45 Stylegar 2007:124-125	Blindheim
321	K/XIX	Bikjholberget	Spydspiss (BS VII.2B), øks (JP type G/H), 2 perler (1 av rav, 1 av stein), kniv, ubestemmelig jernfragment.	Flatmarksgrav	Ubrent	M	Spydspiss: 900-1000 Øks: 850-950	900-950	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:49 Stylegar 2007:126-127	Blindheim
322	K/XX	Bikjholberget	Tveegget sverd (Kontinental, Mannheim-type), kniv, ca. 10 nagler.	Kiste i flatmarksgrav	Ubrent	M	Sverd: 800-850?	800-850?	Blindheim & Heyerdahl-Larsen 1995:48 Stylegar 2007:126-127	Blindheim

Appendiks 2 - Katalog over gravmaterialet fra Rogaland

Museumsnr.	Gård	Komune	Insulære gjenstander	Gjenstander	Datering	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Litteratur	Funnet av/når
c6699	Eia	Sokndal.	Endeplaten til en ringspenne, omgjort til spenne.		Vikingtid	Gravhaug	Ukjent	Ukjent	Glørstad 2010:64, Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:101	Ukjent
B4490	Hafsoya	Egersund	a) Fragment av ringspenne av fortinnet bronse	b) glassperle, c) 2 skålformede spenner JP fig 37.1, d) bronsenål, e) 2 armbånd JP fig 190, f) bronseblikk	800-900	Gravfunn	Ukjent	K	Glørstad 2010:64, Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378	Ukjent
s7930	Litle Eige	Egersund	h) svært fragmentert bronseklede med to fugleformete oppheng av fortinnet bronse	a) franskisk smykke av sølv med rester etter festanål, b) fragmenter av skålformet spenne JP fig 51.b, c) glassperle, d) spinnehjul av kleber, e) fragmenter av vevsverd R440, f) fragmenter av linhekle av jern, g) jernnagle og jernfragmenter, i) vevet tøy.	900-1000	Langrøys	Brent	K	Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378	Funnet i 1953 under veiarbeid, ufaglært utgraving.
s2351	Kvalbein	Hå	a) Likearmet spenne, l) balanse til balansevekt	b) 2 skålformede spenner R640, c-d) 2 bronsearmbånd, e) kniv, f) fragmenter av jernnøkkel, g) vevsverd av jern, h) spinnehjul R434, i) bengienstand, j) kull og brente menneskebein, j2) 2 tenner av en ku.	800-900	Gravhaug	Brent	K	Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378	Funnet i 1901 av Tor Helliesen. Sakkyndig utgravd.
b5459	Bø	Hå	a) Fragmenter av bronsekar med 2 fugleformete oppheng av tinnbelagt bronse.	b) Fragmenter av en spydspiss, c) jernnagler og et stykke av et bryne.	Vikingtid	Gravfunn (mulig)	Ukjent	M	Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378	Funnet i 1910, ukjent
s3426	Refsnes	Hå	c) beslag av forgylt bronse (omgjort til spenne)	a-b) Skålformet spenne JP fig 37.11, d) likearmet spenne, e) glassperle, f) 5 perler (2 av rav), g) 2 bronsesperler, h) spinnehjul av kleber, i) bronsespiral, k) beinnål, l) tekstil rull, m) tekstil (ull), n) fragmenter av tre (eik).	800-900	Flatmarksgrav	Ukjent	K	Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:101	Funnet i 1910. Ufaglært utgraving.
s5073	Refsnes	Hå	b) Rektangulært beslag av forgylt bronse, med rester etter nål på baksiden.	a) Fragmenter av 2 skålformede spenner JP fig 37 c) rester av vevet ulltøy som har ligget rundt spennen, d) vevsverd av jern, e) fragmenterte linhekletenner, f) sigd/launkniv, g) tveegget sverd med mulig treskjede, h) fragmenter av et krumt jern redskap, i) 2 tallspeidede hornstykker, k) Leirkar R732, l) 2 bearbeidede trestykker, m) nøkkel, r) håndtak av jern, s) skrinbeslag av jern, t) hank av jern, u) kniv, v) håndformet gjenstand av jern, x) Fal, y) 5 nagler, z) jernfragment, aa) ubrent bein av storfe.	800-900	Gravhaug	Uubrent	K	Jätten 2006:87, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:101	Funnet i 1907. Ufaglært utgraving.
s3549	Orre	Klepp	c) Rektangulært beslag av forgylt bronse, med sekundært påført jernnål på baksiden.	a) 5 klinknagler, b) jernbeslag som henger i en ring.	Vikingtid	Gravfunn	Ukjent	K	Jätten 2006:88, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:100	Funnet i 1912. omstendighetene er uvisse.
B2559-2584	Orre	Klepp	2564) Trebøtte med bronseblikk og hankfeste med to fugleformede beslag. 2561) beslag av forgylt bronse med rester etter sekundært påført nål på baksiden.	2559) Ryggknappspenne R639, 2560) bronsering med innlegg av glass, 2562) 2 skålformede spenner JP fig 37.3, 2563) 2 skålformede spenner JP fig 37.3, 2566) bronsébånd, 2569) redskap (tapt) 2570) fragment av to enkle ringspenner, 2572) 4 bronsespenner, 2573) forsølvet bronsestykke, 2574) halvdel av bronsering, 2575) 5 fragmenter av bronsering, 2576) nagler, 2578) spinnehjul, 2579) 2 bryner, 2580) fragment av et eneegget sverd (ubestembar type), 2581) 4 fragmenter av spydspiss lik Solberg VI, 2582) fragmenter av saks, 2583) linhekle, 2584) gullbånd.	Vikingtid	Langhaug	Ukjent	KM	Geber 1991 appendiks: 9, Jätten 2006:88, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:100	Ukjent
s5670	Laland	Klepp	a) tungeformet beslag av bronse, omformet til brosjé	b) 2 skålformede spenner JP fig. 27, c) 2 bronsearmbånd, d) 14 perler (10 av glass), e) fragment av vevsverd i jern, f) Øks JP type B, g) linhekletenner, h) jernfragmenter av et skrin, i) spinnehjul av kleber, k) stykker av kleber, l) flint, m) fragmenter av leirkar, n) ubrente bein/tenner.	800-900	Gravhaug	Uubrent	K	Jätten 2006:88, Sorheim 2010:378	Funnet i 1930. Ufaglært utgraving.
s1865	Reve	Klepp	1865) Beslag av forgylt bronse med rester av en sekundært påført jernnål på baksiden.	1866) Bissel, 1867) 2 firkantede stykker av jern.	Vikingtid	Gravfunn	Ukjent	Ukjent	Jätten 2006:88, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:100	Funnet i 1894 under uvisse omstendigheter.
s7129	Bore	Klepp	a) Fragment av beslag av forgylt bronse.	b) Fragment av skålformet spenne JP fig. 37.1, c) 2 fragmenter av bronse, et fragment av arming JP 187 og et mulig fragment av arming JP fig 184, d) tekstil (ull), e) vevsverd av jern R 440, f) spinnehjul av kleber.	800-900	Gravhaug	Ukjent	K	Jätten 2006:88, Sorheim 2010:378	Funnet i 1946. Tilfeldig fremkommet, ufaglært.
s4259	Line	Time	b) Beslag av forgylt bronse (omgjort til spenne).	a) 2 skålformede spenner JP fig. 12, c) bronsearmbånd JP fig. 190, d) fragment av vevsverd av jern, e) eneegget sverd JP type A, f) 4 jernfragmenter fra blant annet en kniv, en ten og en krok, g) bryne av skifer, h) sigd, i) 20 klinknagler, k) eggformet verktøy av jern, l) kniv, n) fragmentert tungeformet beslag av jern.	800-900	Kvadratisk røy	Uubrent	K	Jätten 2006:88, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:100-101	Funnet i 1922. Ufaglært utgraving.
s12453	Hålandsmarka	Time	a) Korsformet beslag med gullforgylling og rester etter hemper på "armene" og baksiden (bissel- eller bokbeslag gjort om til hengesmykke)	b) 3 stk tekstil (ull), c) halsring av bronse, d) bronsespenner, e-r) 14 perler med forskjellig fasong, s) synål av jern, t) nål (ukjent funksjon), v) spinnehjul av kleber, w) bryne av sandstein, x) 3 nagler av jern, y) 8 jernfragmenter (et med rester av tre), z) leirkar, aa) flint med kantrutsj, ab) flint med brukspor, ac) flekke av flint, ad) 5 fragmenter av mikroflekker i flint, ae) 6 avslag av flint, af) 5 mikroavslag i flint, ag) 4 biter flint, ah) 2 biter korodert jern, ai) 2 biter av kritt/kalkholdig materiale, ak) 2 biter av ukjent porøst materiale, al) brent tre, an) trekull.	Vikingtid	Gravrøys med kammer	Uubrent	K	Sorheim 2010:378, Thingnæs 2009	Sakkyndig utgraving AM 2008.

Appendiks 2 - Katalog over gravmaterialet fra Rogaland

Museumsnr.	Gård	Komune	Insulære gjenstander	Gjenstander	Datering	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Litteratur	Funnet av/når
c3571	Austvoll	Sandnes	Messingskål.	Økseblad, vevsverd, en liten ring, en liten sirkelrund plate, nål.	800-850	Gravkammer av små steiner i en åker.	Ukjent	K	Jätten 2006:89, Sorheim 2010:378	Funnet 1864 ved etablering av et nytt jorde. Ufaglært.
c1947-1951	Soma	Sandnes	Bissel + 21 forskjellige stykker seletøysbeslag av bronse hvorav to omgjort til spenne (10 stk avb. R 618-27).	Skålformet spenne, oks, perle.	800-900	Gravhaug	Ukjent	K	Jätten 2006:89, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:100	Ukjent
s2222	Frøyland	Sandnes	b) Beltespenne av bronse.	a) Tveegget sverd JP type H-I, c) remspenne av jern, d) smykkeband av sølvblikk, e) oks JP type B, f) sigd, g) sigd, h) bissel av jern, i) 2 korsformede smykkebeslag av bronse til bisselet, j) remspenne av jern, k) remspenne av jern, l) dobbellegget oks av jern, m) linseformet skive av jern, n) hank til et skrin, o) 3 hengsler, p) 11 jernstifter, q) 2 fragmenter av bronseblikk, r) rektangulært beslag av jern, s) jernstifter, t) neverstykker, u) 40 klinknagler med rester av eik, v) ubrente bein og en hestetann.	800-900	Gravhaug	Uubrent	M	Jätten 2006:89, Sorheim 2010:378, Wamers 1985:100	Funnet av Tor Helliesen i 1899. Sakkyndig utgravning i utmark.
s4228	Hommersåk	Stavanger	f) mannsformet oppheng til kar.	a) Tveegget sverd JP type M, b) økseblad JP type K, c) tang, d) hammer JP fig 57, e) ringspenne av bronse.	900-1000	Gravroys	Uubrent	M	Jätten 2006:89, Sorheim 2010:378	Funnet i 1922. Ble oppdaget under fjerning av en haug, da man oppdaget funnene stoppet man arbeidet og informerte museet. Sakkyndig ettergraving.
b4233/s11640	Gausel	Stavanger	b4233: a) Rund dekorert plate i forgylt bronse, b) Trearmet beslag av forgylt bronse, c) beslag av forgylt bronse, d) firesidet beslag av forgylt bronse, e) 4 runde forgylt bronsebeslag f) 2 båndformede beslag av forgylt bronse, g) 2 båndformede beslag av forgylt bronse, h) D-formet ornamentplate av forgylt bronse (relikveskrinbeslag), i) korsformet beslag med ravknapp, k) bissel av jern (tapt), q) 2 traktformede endebeslag av bronse til drikkehorn, r) dyreformet endebeslag av bronse til drikkehorn, u) rester av kobberbolle, ce) korsformet beslag, bronsenål	b4233: l) remspenne av jern med beslagsplate, m) 2 skålformede spenner med dobbelt skall, n) 2 arminger av sølv, o) fingerring av jet, p) 6 glassperler, s) stekespidd/stativ til lampe av jern, t) stekepanne av jern, v) 2 kniver av jern, x) 2 hasper av jern med dyreformede endebeslag av bronse, y) skjoldbule/bolle til lampe (tapt), z) beslag av jern, klinknagler, skrinhank (tapt?), aa) hestetenner, bb) likearmet spenne av sølv (gullforgylt), riflet perle (spinnehjul) av bergart, saks, vevske. S11640: c) kjede av bronse, d) bit av bronse, e) 15 fragmenter av forsolvet beslag av jern, f) 45 fragmenter av store nagler av jern, g) 25 fragmenter av små nagler av jern, h) 50 ubestemmelige fragmenter av jern, k) bein, l) tenner av hest, m) tekstilrester, n) rund stein	800-900	Gravhaug	Uubrent	K	Børsheim & Soltvedt 2002:180-193, Jätten 2006:89, Sorheim 2010:378 Wamers 1985:99-100	Ufaglært undersøkt av grunneier Samuel S. Gausel i 1883. Sakkyndig etterundersøkelse i 1997.
s12185	Revheim	Stavanger	Forgylt bokbesalg av bronse (med to sekundært påførte hull).	To store ravperler, fragment av forgylt bronse, rester etter et kjede av sølv og/eller solvtråd, to jernfragment med innlegg av sølv (kan være avskalling fra hjalt), mulig bakdel av en oks, skjeflet redskap, minst en kniv, to pilspisser, fragmenter av minst to skjoldbuler fra hver sin ende av båten, rester av tekstiler, hår/pels, beslag samt lås til skrin eller kiste, nagler og spiker.	800-900	Båtgrav i gravhaug	Uubrent	M	Jätten 2006:89, Sorheim 2010:378, Bertheussen 2008: 65-80	Sakkyndig utgravning i 2004
s2192	Harestad	Randaberg	n) Halvmåneformet beslag av forgylt bronse (tre sekundært påførte hull).	a) Tveegget sverd JP type H-I, b) enegget sverd med hjalt type C, c) vevsverd, d) oks JP type G, e) holkoks av jern (ispil eller jorddyrkningsredskap), f) bissel, g) saks R 443, h) liten kniv, i) fragment av en kniv, j) pinsett av jern, k) jernnøkkel R 459, l) jernnøkkel, m) bronsering til ringspenne, o) likearmet spenne av bronse av uvanelig type, p) bronsesarmbånd JP fig. 184, q) bronsesarmbånd av uvanelig type, r) fragment av bronsebeslag, s) liten krampe av jern, t) spinnehjul, u) fragment av gjenstander i bein, v) flint, x) 18 klinknagler, y) jernkrok, z) bryne av skiffer, æ) forkullete rester etter tøy, ø) brente bein og kull av eik og furu.	Vikingtid	Gravhaug	Sansynligvis brent	KM	Jätten 2006:90, Sorheim 2010:378, Wamers 1985: 99	Funnet av Tom Helliesen i 1899, sakkyndig utgravning.
s2584	Kirkhus	Hjelmeland	l) fragment av foliert bronseskar.	a) Tveegget sverd JP type P, b) spyd, c) oks JP type G, d) skjoldbule R 562, e) kniv, f) 2 jernringer av bissel, g) saks, h) rester av kam av horn, i) kleberkar, j) jernkjetting, k) stekespidd R 428, m) rester etter kopp av horn, n) neverkar, o) trerester, p) fragmenter av tøy (ull), q) jernkrok, r) 11 klinknagler, s) hermelinpels.	900-1000	Gravhaug	Uubrent	M	Jätten 2006:90, Sorheim 2010:379	Funnet av Tom Helliesen i 1903, sakkyndig utgravning.
c6837	Vareberg	Rennesøy	Bronsebeslag, avlangt og forgylt.	Bronsearmbånd lik JP 1928 fig 184	800-900	Gravfunn	Ukjent	Mulig K	Jätten 2006:90, Sorheim 2010:379, Wamers 1985-99	Ukjent
s6782	Hegreberg	Rennesøy	h) Bronseskar med to fugleformede oppheng.	a) Sølvnål med korsformet avslutning i ene enden, b) slangeformet ten av sølv, c) 2 fragmenter av mulig sølvvarmbånd JP fig 190, d) sølvmynt trolig kufisk, e) halv sølvmynt trolig angel-saxisk, f) ring og ten av sølv, g) oksydert bylodd (mulig vektlodd), i) fragmenter av skålformet spenne av type R647, k) tveegget sverd (JP type M), l) oks (JP type E), m) smedtang av jern, n) smedhammer av jern, o) klinkhammer av jern, p) ambolt av jern, q) saumlodd av jern, r) skrinbeslag og lås av jern, s) ildstål av jern, t) ildstål av jern, u) kniv av jern, v) hank av jern, w) 36 klinknagler av jern, x) fem jernfragmenter, y) fiskesøkke av bly, z) fiskesøkke av bly, æ) bryne av skifer, ø) bryne av skifer, aa) spinnehjul av kleber, bb) brent leire, cc) ildslagningsflint, dd) flekke av flint, ee) flekke av flint, ff) brent bein, gg) trekull og never, hh) forkullet hasselnøttskall	900-950	Båtgrav i gravhaug	Brent	KM	Jätten 2006:90, Sorheim 2010:379	Funnet av Jan Petersen i 1940. Sakkyndig utgravning.

Appendiks 2 - Katalog over gravmaterialet fra Rogaland

Museumsnr.	Gård	Komune	Insulære gjenstander	Gjenstander	Datering	Kontekst	Brent/ ubrent	Kjønn	Litteratur	Funnet av/når
s4009	Kingestad	Finnøy	a) Fragment av tinnbelagt bronsekjele svært ødelagt av ild.	b) Bissel av jern, c) bissel av jern, d) bladene til en saks, e) remspenne av jern, f) pinsett av jern, g) fragment av linhekle, h) bissel av jern, i) beslag av tynn jernblikk, j) båndformet beslag av jern, k) spinnehjul av kleber, l) spinnehjul av bein, dekorert med sirkler, m) spinnehjul av bein, n) skålvækt solv/bronse, o) beslag av solv, p) stekespidd R 428, q) 2 vektlodd av bronse, r) trebiter, s) fragment av kleberkar, t) 29 spiker og nagler, u) fuglebein, v) brente bein (menneske og dyr), w) kull og trebiter, x) flint, y) kam, z) 4 jernfragmenter, aa) ukjent gjenstand av bein, ab) nål av gevir, ac) kniv av jern, ad) båndformet beslag av jern, ae) jernfragment.	Vikingtid	Sekundær nedleggelse i gravhaug	Brent	K	Jätten 2006:90, Sorheim 2010:379	Funnet i 1917. Sakkyndig utgraving.
s3258	Vigen	Finnøy	c) Korsformet beslag av forgylt bronse med rester etter nål på baksiden.	a) skålformet spenne JP fig. 27, b) skålformet spenne som foregående, d) svart fragmentert bronsearmbånd, e) 6 glassperler, f) 2 spinnehjul av kleber, g) kniv, h) fragmenter av saks, i) fragmenter av sigd, j) fragmenter av jernbøyle, k) tande fra et linhekle, l) 8 klinknagler, m) 2 jernfragment.	800-900	Gravfunn	U Brent	K	Jätten 2006:91, Sorheim 2010:379, Wamers 1985:99	Funnet i 1909, tilfeldig framkommet i en skråning. Ufaglært.
s1980-1997	Håland	Vindafjord	1980) Ringspenne av bronse, 1981) vektlodd av bly med et bronsebeslag (omgjort del av et relikvieskrin).	1982) Halvdelen av et vektlodd med bronsebeslag i gjennombrutt arbeid, 1983) fragmenter av en tinnbelagt bronsevekt, 1984) fragment av en bronsenål med hvitt beleg, 1985) 3 glassperler, 1986) tvesegget sverd JP fig. 109, 1987) fragment av spydspiss, 1988) fragment av en spydspiss, 1989) 5 pilspisser av jern (R539), 1990) øks JP type E, 1991) fragmenter av et knivblad, 1992) skaft til kniv, 1993) fragmenter av en skjoldbule, 1994) fragmenter av jernhank, 1995) fragment av jernnagle, 1996) klinknager av jern, 1997) trestykker.	900-1000	Gravhaug	U Brent	M	Glørstad 2010:64, Jätten 2006:91, Sorheim 2010:379, Wamers 1985:98	Funnet i 1897 ufaglært utgraving.
s2315	Østebo	Vindafjord	c) Fragmentert remendebeslag av solv.	a) Fragmenter av et bissel, b) fragmenter av sigd d) 26 klinknagler, e) avslag av bergkrystall.	Vikingtid	Gravrøys	Ukjent	Ukjent	Jätten 2006:91, Sorheim 2010:379, Wamers 1985:98	Funnet av grunneier i 1900, ufaglært utgraving.
s2271	Marvik	Suldal	a) Beslag av forgylt bronse (omgjort til spenne), d) fragment av fugleformet oppheng til kar, c) 3 fragmenter av bronsebissel.	d) Glassperle, e) glassperle, f) fragment av kleberkar, g) bryne, h) 5 klinknagler, j) ubrente ben.	Vikingtid	Gravhaug	Ukjent	Ukjent	Jätten 2006:91, Sorheim 2010:379, Wamers 1985:99	Funnet i 1900, omstendigheter ukjent.
s11313 (aks1992/16)	Lovra	Suldal	b) rektangulært skrinbeslag av bronse (omgjort til spenne).	a) armring av solv, skålformet spenne, vevskje.	800-900	Gravfunn	Ukjent	K	Jätten 2006:91, Sorheim 2010:379	Funnet av Anders Lovra i 1993, under plying. Ufaglært.
c18846-18854	Nærheim	Suldal	18848) Fragmentert beslag (omgjort til spenne), 18849) emaljert beslag (med nål på baksiden).	18846) Fragmenter av 2 skålformede spenner som R 647, 18847) 2 armringer av bronse JP fig. 183, 18850) nålhus av bronse, 18851) 8 glassperler, 18852) spinnehjul av kleber, 18853) stekepanne av jern, 18854) vevsverd av jern R 440.	800-900	Gravfunn	U Brent	K	Jätten 2006:91, Sorheim 2010:379, Wamers 1985:99	Sakkyndig utgraving. Nicolaysen i 1897
s826-827	Våge	Suldal	827) Ring fra ringspenne i bronse	826) 2 skålformede spenner JP fig. 42	800-900	Gravfunn	Ukjent	K	Glørstad 2010:64, Jätten 2006:92, Sorheim 2010:379	Funnet i 1879. Ukjente omstendigheter.

Appendiks 3 - Krysstabel for gravmaterialet fra Kaupang

[illegible]

Appendiks 3 - Krysstabel for gravmaterialet fra Kaupang

Katalognr.	Museumsnr.	Lokalitet	Våpen					Spenner					Øvrige pyntegjenstander				Redskap						Handel	Hest		Ker.		Insluære gjenstander															
			Sverd	Spyd	Øks	Skjoldbule	Pil	Skålformet spenne	Ringnål	Ringspenne	Trefliket spenne	Likarmet spenne	Andre spenner	Arm/hals-ring/bøyle	Beltspenne/remspenne	Perler	Annet	Kjøkken	Tekstil	Snekker	Smed	Jordbruk		Fiskeutstyr	Bissel/munnbitt			Stigbøyle	Seletøysbeslag	Keramikk	Andre personlige gjenstander	Sverd	Ringnål	Ringspenne	Likarmet spenne	Skålvækt	Vektodd	Bissel	Seletøysbeslag	Remспенne	Spann, kar, kjeler, bolle	Beslag	Drikkehornsbeslag
203	C21843, 21960	Lamøya						2					1				1	8	Mulg Torshammer			1			1/0				ildstål, kniv														
204	C21960 I	Lamøya		1			4/3											4			1/0	1	1	1				1															
206	C27148	Lamøya																3		2																							
208	C27220 (1)	Lamøya	2		2	1				1													1						2 bryner														
209	C27220 (2)	Lamøya			1																																						
210	C27220	Lamøya						2					Hesteformet spenne																												Nålehus		
218	K/X	Lamøya															1	Armring av jet		2									ildstål														
219	K/XXVII	Lamøya						2									8		3				1						Nøkkel, minst 1 kniv									1					
250	C27740 a	Bikjholberget	1	1				2			1	1								2				2					2 nøkler, kniv, bryne								1						
251	C27740 b	Bikjholberget						1																																			
252	C27997 a	Bikjholberget	2/1	1	1	1	1	8									5		1	1		1		2					ildstål, 3 sikre og 3 mulig kniver														
253	C27997 b	Bikjholberget					1	1	3										2	1									Bryne											1			
254	C27997 c	Bikjholberget						1/0	2				1	Rektangulær spenne	4		18	Kjede og spiral fra halskjede						1					Kniv														
255	K/1959 (1)	Bikjholberget	1	1			2/1													1/0																							
256	K/1950 (2)	Bikjholberget	1	1			2/1	?											1					1					Isbrodd, bryne av skifer														
257	K/1950 (3)	Bikjholberget	2	2			1	1/0												3			1						Pinsett, ildstål, nålebryne, mulig kniv														
258	K/1950 (4)	Bikjholberget	1	1																																							
259	K/1950 (5)	Bikjholberget						1/0					Myntspenne/ skålformet spenne?						2				1						Kniv, nålebryne														
260	K/1950 (6)	Bikjholberget	1																					1					Mulg kniv														
261	K/1950 (7)	Bikjholberget				1	1																																				
262	K/1952 (1)	Bikjholberget	1			1	1																	1/0					Kniv														
263	k/1952 (2)	Bikjholberget		1			1/0											2/0														1											
264	K/1954 (4)	Bikjholberget	2/1	1			2												2				1/0	1		3			Kniv, ildstål, nålebryne av skifer			1								2		2 små børsteskaft, 2 knapper	
265	K/1953 (1)	Bikjholberget						2									2			1									Mulg kniv														
266	K/1953 (8)	Bikjholberget	1																																								
267	k/1953 (2)	Bikjholberget						2				1					10																										
268	K/1953 (3)	Bikjholberget						2									1	19		2									2 kniver											1			
269	K/1953 (4)	Bikjholberget				1																						1	Kniv														
270	K/1953 (5)	Bikjholberget	1	2	1						1		Spenne				4							1					2 bryner, kniv, mulig glattestein														
272	k/1953 (6)	Bikjholberget				1		1/0			1						1											1	Tungeformet ildstål med kobberbeslag, kniv, nålebryne														
273	K/1953 (7)	Bikjholberget	1																																								
277	K/1954 (1)	Bikjholberget	1	2			1				1								1		1		1						Kniv														

Appendiks 3 - Krysstabell for gravmaterialet fra Kaupang

Katalognr.	Museumsnr.	Lokalitet	Våpen					Spenner						Øvrige pyntegjenstander				Redskap						Handel	Hest		Ker.	Andre personlige gjenstander	Insulære gjenstander														
			Sverd	Spyd	Øks	Skjoldbule	Pil	Skålformet spenne	Ringnål	Ringspenne	Trefliket spenne	Likarnet spenne	Andre sperner	Arm/hals-ring/bøyle	Beltspenne/remspenne	Perler	Annet	Kjøkken	Tekstil	Snekker	Smed	Jordbruk	Fiskeutstyr		Bissel/munnblott	Stigebøyle			Seletøysbeslag	Keramikk	Sverd	Ringnål	Ringspenne	Likarnet spenne	Skålvækt	Vektodd	Bissel	Seletøysbeslag	Remspenne	Spann, kar, kjeler, bolle	Beslag	Drikkehornsbeslag	Annet
278	K/1954 (2)	Bikjholberget	1	1	1					1																	Kniv, bryne av skifer																
279	K/1954 (3)	Bikjholberget	1	1		1										1											Kniv, bryne av skifer, ildstål														Torn fra beltspenne		
280	K/1954 (5)	Bikjholberget														7	Hengesmykke										Mulig sølvmynt, kniv																
281	K/1954 (6)	Bikjholberget				1										2			1			1					Kniv, nålebryne, bryne																
282	K/1954 (7)	Bikjholberget	1			1										2			3/1				2				Økseformede beslag, kniv, isbrodd, mulig kniv																
283	K/1954 (8)	Bikjholberget						3										1	1																						1		
284	K/1954 (9)	Bikjholberget				2		2								4			2									Kniv															
285	K/1954 (10)	Bikjholberget				1		2								2			3	3							Nøkkel, 4 kniver, nålebryne av skifer																
286	K/1954 (11)	Bikjholberget						2			2				2	2											2 brynier																
287	K/1954 (12)	Bikjholberget	1/0	1	1											1			1				2				2 kniver, bryne																
290	K/1	Bikjholberget					2/1															1				1																	
291	K/2	Bikjholberget						1			1											1					2 nøkler, kniv																
292	K/3 (1)	Bikjholberget		2	1	1										1			1	4/3		1				1	Kniv, 2 brynier av sandstein																
293	K/3 (2)	Bikjholberget		1			4								1					3							Kniv, relikviiegjemme																
294	K/IV (1)	Bikjholberget						2			1			1		29 Sølvring			1						1/0		Nøkkel, kniv																
295	K/IV (2)	Bikjholberget	1		2	1	6/5									3			2	2		1			1	1	Bryne, 2 kniver																
296	K/IV (3)	Bikjholberget			1	1		2								5			1/0	3	2				1	1	Bryne av sandstein											1					
297	K/IV (6)	Bikjholberget		1						1																	2 kniver, bryne																
298	K/V (1)	Bikjholberget	1	1	1	1										4			1		2	1	1				2 kniver, hengebryne av skifer		2										2				
299	K/V (2)	Bikjholberget				1						1			1	22 Mulig halskjede			1								Miniatyr-spydspiss, nøkkel, 2 kniver																
300	K/V (3)	Bikjholberget	1			1																				1 kniv, 1 mulig kniv, bryne, ildstål													1				
301	K/VI (1)	Bikjholberget	1	1					1							3			1					1		1	Kniv																
302	K/VI (2)	Bikjholberget		1	1														2/1			1				Hengebryne av sandstein, kniv, mulig isbrodd																	
303	K/VII (1)	Bikjholberget				1		1				1				8/7			1				1				5 kniver, 2 mulige kniver, bryne																
304	K/VII (2)	Bikjholberget						2								4/3								1/0		2/1	Kniv													1			

Appendiks 3 - Krysstabel for gravmaterialet fra Kaupang

[illegible]

